

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

GÖRSEL BİLDİRİŞİM ARACI OLARAK JESEMBOLLERİN İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ALGI DÜZEYLERİ

Hazırlayan
Özlem KARAMAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samsun, 2013

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

**GÖRSEL BİLDİRİŞİM ARACI OLARAK JEOSEMBOLLERİN
İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ALGI DÜZEYLERİ**

Hazırlayan
Özlem KARAMAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samsun, 2013

KABUL VE ONAY

Özlem KARAMAN tarafından hazırlanan “**Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri ve Algı Düzeyleri**” başlıklı bu çalışma, 24/01/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Ali TOMAK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR (Tez Danışmanı)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Murat GÖKALP

Üye:

Üye:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

____ / ____ / 2013

Prof. Dr. Mehmet AYDIN
MÜDÜR

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans çalışmasında, proje aşamasından sonuçlanmasına kadarki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

24 /01/ 2013

Özlem KARAMAN

ÖZET

Öğrencinin Adı - Soyadı	Özlem KARAMAN
Anabilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Danışmanın Adı	Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR
Tezin Adı	“Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri ve Algı Düzeyleri”

İnsanlar buldukları çevreyi algılamak, anlamak ve anlatmak durumundadırlar. Duygu, düşünce ve olayların anlatılmasında en önemli öge dildir ancak, insan dil yardımıyla kurduğu iletişimde bildiği diller ile sınırlıdır. İnsanlık tarihi boyunca gelişen görsel iletişim, ırk, dil, din ayrımı gözetmeksizin evrensel düzeyde kullanılmaktadır. Evrensel düzeyde görsel ortak bir dil olarak kullanılan görsel bildirişim araçları insanları bilgilendirebilmekte, yönlendirebilmekte ve hayatlarını kolaylaştırabilmektedirler. Yerli ve yabancı turistlerin çevreyi anlaması, tanınması ve doğru yönlendirilebilmesi amacıyla yerleşim alanlarında görsel bildirişim araçları olarak jeosembollerden yararlanılmaktadır.

Bu çalışma, teorik ve pratik olmak üzere iki alanda yürütülmüştür. Teorik alanda yürütülen çalışmada, görsel bildirişim ile ilgili kavramlar, algı, anlamlandırma, göstergebilim, jeosembollerin tasarım ilkeleri, yapısal özellikleri ve jeosembollerin insan üzerindeki etkileri ve algı düzeyleri gibi konular araştırılmıştır.

Pratik alanda yürütülen çalışmada ise, görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin insanlar üzerindeki etkileri ve algı düzeylerini belirlemeye yönelik olarak günümüzde tarihi ve turistik alanlarda kullanılmakta olan ve örnek olarak tasarlanan jeosembollerin gerekliliği ve algılanabilirliği anket yöntemi ile yerli ve yabancı turistlere sorulmuş elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular, tarihi ve turistik alanlar, jeoparklar ve öğrenme yerleri gibi alanlar için yönlendirme sistemlerinin gerekli olduğunu göstermiş ve evrensel ortak bir dil olarak jeosembollerin insanlar üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Görsel bildirişim, Jeosembol, Piktogram, İşaret, Görsel Algı

ABSTRACT

The name of the student	Özlem KARAMAN
Department	Faculty of Fine Arts
The name of the	Assistant Professor Dr. Tarık YAZAR
The name of the thesis	“The effects of geo symbols as a visual communication means on human being and levels of perception”

People have to perceive, understand and express the environment in which they live. Language is the most important element in explaining the feelings, thoughts and events, but while communicating, people are limited to the language that they speak. Visual communication, which has developed throughout the history of mankind, is now being used universally without racial, linguistic and religious discrimination. Visual communication means, which can be used as a universal common visual language, can inform and direct people and may facilitate their lives. Geo symbols can be used as visual communication means in settlements in order to help foreign tourists to get acquainted with the environment.

This study was conducted theoretically and practically. In the theoretical study, the concepts related with the visual communication and issues such as perception, interpretation, semiotics, design principles and structural features of geo symbols and their effects on human beings and levels of perception were investigated.

In the practical study, the necessity and perceptibility of geo symbols which are currently being used in historical and touristic areas were asked to domestic and foreign tourists through a questionnaire to identify the impacts of geo symbols as visual communication means on human beings and levels of perception and obtained results were evaluated and given in the tables. The results obtained indicated that routing indicators are needed in historical and touristic areas, archaeological sites and geo parks and geo symbols, as a common language, have influence on human beings.

Keywords: Visual communication, Geo symbol, Pictogram, Sign, Visual Perception.

TEŞEKKÜR

Tez konusunu belirleme, geliştirme ve sonuçlandırma aşamalarında yakın ilgisini esirgemeyen, özveri ile yardımcı olan Tez Danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR'a teşekkür ederim.

Çalışmalarım sürecinde daima yanımda olan, beni özveri ile destekleyen Anneme, Babama ve motivasyon, güç kaynağım olan değerli kardeşlerim Yasemin KARAMAN ve Deniz KARAMAN'a, uzakta olmasına rağmen araştırmama katkı sağladığı için Bayram KARAMAN'a, Ailemin diğer tüm üyelerine ve doğrudan ya da dolaylı olarak yardımlarını gördüğüm ancak, buraya isimlerini yazamadığım bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

07/01/2013

Özlem KARAMAN

ÖNSÖZ

Toplumsal yaşamın vazgeçilmez özelliklerinden biri olan iletişim, insanlar arasında yüzyıllardan beri süregelen temel bir olgudur. İletişim kurmada en önemli öğelerden biri dildir. İnsanların dil yardımıyla kurduğu iletişim, bildiği dillerle sınırlıdır. Ancak farklı dilleri kullanan insanlar aralarındaki iletişim sorununu ortadan kaldırmak için görsel bildirişim araçlarından faydalanmaktadırlar. Çünkü çevre ile iletişimde insan en çok görsel yolu kullanmaktadır. Bu nedenle görsel bildirişim araçlarında ortak bir dil oluşturma çabaları ilk çağlardan günümüze kadar sürmüştür.

Eski çağlarda insanlar iletişim kurabilmek için görsel bildirişim araçlarından yararlanmışlardır. Mağara duvarlarına çeşitli ihtiyaçlardan ortaya çıkarak çizilen şekiller günümüze kadar ulaşmıştır. Binlerce yıl önce başlayan ve günümüzde kara, hava ulaşımında kullanılan ulaşım işaretleri, harfler, müzik notaları, şemalar, resim yazılar, belirtke olarak kullanılan tabelalar vb. hep bu çabanın ürünüdür. Görsel bildirişim araçlarının ilk örnekleri sayılabilecek ‘hiyeroglif’ resim-yazı çeşitleri Eski Mısır’da, Mezopotamya’da, Finike’de, Girit’te yaşayan insanlar tarafından kullanılmıştır.

Günümüzde insanların gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma umutlarının bir arayışı olarak kabul edilen semboller, jeolojik ve jeomorfolojik mirasın jeoturizm vasıtasıyla korunması ve yerel kalkınma aracı olarak kullanılması konusunda ortak hareket etme, bilgi ve birikimlerin paylaşımının sürekliliğinin sağlanması bakımından jeosembollerin tasarlanması ve evrensel ortak dil olarak kullanılması gerekliliği doğmuştur. Bilinçli olarak, değişik yaş ve kültüre sahip, hatta farklı diller konuşan insanların bir arada buldukları, dünyanın birçok yerinde, jeoturizm alanında, otellerde, tarihi ve turistik yerlerde, havaalanlarında, tren istasyonlarında, spor alanlarında, doğal parklarda, olimpiyatlarda, jeoloji ile ilgili bilişim teknolojilerinde, ören yerlerinde, müzelerde, haritalarda, kamp alanlarında vb. birçok alanda diğer işaret ve sembollerde olduğu gibi jeosemboller de görsel yönlendirme sistemi olarak insan yaşamını kolaylaştırmak için kullanılmaktadır.

Görsel bildirişim aracı olarak evrensel düzeyde kullanılan jeosembollerin farklı dilleri kullanan insanlara aynı anlamı verebilecek düzeyde olmasında, insanın fiziksel, ruhsal

ve kültürel gereksinimlerinin karşılanmasında, tasarımcıların biçimleri oluşturmasında, algılama ve anlamlandırma boyutunda insanlar üzerindeki etkilerini ve algı düzeylerini tespit etmek için jeosemboller göstergebilimsel açıdan incelenmelidir. Göstergebilim ise; semantik, sentaktik ve pragmatik olmak üzere üç düzeyde incelenmektedir. Semantik, anlatım dilini çevreden soyutlar ve görsel bildirişim araçlarının belirledikleri anlamlarla ilgilenir. Sentaktik, dil sorununu daha fazla soyutlar, Pragmatik ise semiyotik'in hayat içindeki düzeyidir.

Teorik ve pratik olmak üzere iki aşamada yürütülen çalışmamızda, akademik ve bilimsel çalışmalar dikkate alınarak, evrensel düzeyde görsel bildirişim aracı olarak kullanılan jeosembollerin insanlar üzerindeki etkisi ve algı düzeyini daha iyi tespit edilebilmesi bakımından jeosembollerin yönlendirme aracı olarak kullanılabileceği tarihi ve turistik alanda yerli ve yabancı turistlere bir anket uygulanmıştır.

Anket sonuçlarından elde edilen bulgular, günümüzde tarihi ve turistik alanlarda kullanılmakta olan ve örnek olarak tasarlanan jeosembollerin insanlar tarafından doğru algılandığını ve anlamlandırıldığını, göstergebilimsel açıdan; semantik, sentaktik, pragmatik ölçütlere göre başarı düzeylerinin iyi olduğu, tarihi ve turistik alanlar için yönlendirme sistemlerinin gerekli olduğunu göstermiş ve evrensel ortak bir dil olarak jeosembollerin insanlar üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xviii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Problem	1
1.1.1. Alt Problem	3
1.2 Çalışmanın Amacı	3
1.3 Çalışmanın Önemi	3
1.4 Varsayımlar	5
1.5 Kapsam ve Sınırlılıklar	6
1.6 Tanımlar	6
1.7 Yöntem	8

İKİNCİ BÖLÜM

GÖRSEL BİLDİRİŞİM

2.1 Görsel Bildirişim Araçları ve Gelişim Süreci	12
2.2 Görsel Bildirişimin Konumuz Açısından Önemi	20
2.3 Görsel Bildirişimle İlgili Kavramlar.....	21
2.3.1 Bilgi	21
2.3.2 İletişim	21
2.3.3 Siberetik	22
2.3.4 Enformasyon	22
2.3.5 Haber Alma	22

2.4 Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosemboller ve Grafik Tasarım	22
2.4.1 Grafik Tasarımda Sembollerin Sınıflandırılması	24
2.4.2 Grafik Tasarımda Yönlendirme İşaretleri	26
2.5 Çevresel Grafik Tasarım	28
2.5.1 Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı	31
2.5.1.1 Ulaştırma Alanlarında Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı	34
2.5.1.2 Sosyal ve Kültürel Alanlarda Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı ...	36
2.5.1.3 Kent Merkezlerinde Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı	37
2.5.2 Yol Bulma	37
2.5.3 Alan Tanımlama	38
2.5.4 Land Mark (Yer İmi) Bilgisi	38
2.5.5 Rota Bilgisi	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL BİLDİRİŞİM ARACI OLARAK JEOSEMBOLLER

3.1 Jeosembol Nedir?	42
3.2 Tarihsel Süreçte Sembol ve Jeosembol Kullanımı	42
3.2.1 Tarihsel Dönemlerde Şekil ve Sembol Bağlamında Ortaya Çıkan İşaretler	47
3.3 Jeosembollerin İşaret Sistemleri İçindeki Yeri	50
3.4 İşaret, Piktogram ve Jeosembol İlişkisi	50
3.5 Jeosembollerin Kullanım Alanları	54
3.5.1 Jeosembollerin Harita Legenda' larında Kullanımı	56
3.5.2 Jeoturizm ve Coğrafi Bilgi Sistemi	59
3.6 Jeosembollerin Yapısal Özellikleri	62
3.7 Jeosembollerin Turizm' le İlişkisi	64
3.8 Jeosembollerin Jeoparklarla İlişkisi	66
3.9 Tasarım İlkeleri Açısından Jeosemboller	70
3.9.1 Jeosembol ve Çizgi	70
3.9.2 Jeosembol ve Ton	72
3.9.3 Jeosembol ve Biçim	72
3.9.4 Jeosembol ve Doku	73
3.9.5 Jeosembol ve Renk	73

3.9.6 Jeosembol ve Ölçü	75
3.9.7 Jeosembol ve Yön	75
3.10 Örnek Olarak Tasarlanan Jeosembollerin Tasarım İlkeleri ve Değerlendirme	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖSTERGEBİLİMSEL AÇIDAN JEOSEMBOLLER

4.1 Göstergibilim Nedir?	78
4.2 Göstergibilimsel Açıdan Jeosembollerin İncelenmesi	79
4.2.1 Semantik Açıdan Değerlendirme	80
4.2.2 Sentaktik Açıdan Değerlendirme	81
4.2.3 Pragmatik Açıdan Değerlendirme	81
4.3 Görsel Göstergelerin Bildirişimdeki Yeri	82
4.4 Jeosembollerin Değerlendirme Ölçütleri	82

BEŞİNCİ BÖLÜM

JEOSEMBOLLERİN İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ALGI DÜZEYLERİ

5.1 İnsan Davranışlarını Belirleyen Etmenler	85
5.1.1 Psikolojik Etmenler	85
5.1.2 Fizyolojik Etmenler	86
5.1.3 Sosyo-Kültürel Etmenler	86
5.2 Algılama ve Anlamlandırma	87
5.2.1 Işık ve Görme Uyarımı	90
5.2.2 Cisimlerin Görülebilmeleri	92
5.2.3 Görsel Alan ve Işık Etkileşimi	94
5.3 Jeosembollerin Algılanabilirliği	95
5.3.1 Dikkat Çekicilik	96
5.3.2 Jeosembollerde Okunabilirlik	97
5.3.3 Jeosembollerde Güvenilirlik	98
5.3.4 Jeosembollerde Mesaj Uzunluğunun Algılamaya Etkisi	99
5.4 Jeosembollerin İnsan Yaşamındaki Yeri ve Algı Düzeyleri	99

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

6.1 Anket Verilerinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	104
6.1.1 Katılımcıların Demografik Özellikleri	104
6.1.2 “Daha Önce Gitmediğiniz ve Bilmediğiniz Bir Yere İlk Defa Gittiğinizde Bir Yönlendirme Sistemi Arar mısınız?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	105
6.1.3 “Hayvanat Bahçesi, Tarihi Yer, Dağcılık, Kuş Gözlemciliği, Teleferik ve Kamp Alanı İçin Tasarlanan Jeosemboller Sizin İçin Ne İfade Ediyor?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	106
6.1.4 “Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnek Olarak Verilen Jeosembollerin Yönlendirme Açısından Algılanabilirlik Düzeyi” İle İlgili Soruya Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	107
6.1.5 “Tarihi ve Turistik Alanlar İçin Jeosembollerle Oluşturulan Bir Yönlendirme Sistemini İhtiyaç Olarak Görüyor musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	109
6.1.6 “Yön Gösterici Öğe Olarak Yönlendirme Sistemlerinin Nasıl Olmasını İsterdiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	109
6.1.7 “Jeosemboller Yönlendirme Açısından İnsan Hayatını Nasıl Etkiler?” Sorusuna Verilen Yanıtlar	110
6.2 Alt Problemlere İlişkin Bulgular ve Yorum	111
6.2.1 Jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel) Açısından Algılanabilirlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum	112
6.2.2 Jeosembollerin Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) Açısından Algılanabilirlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum	113
6.2.3 Jeosembollerin Pragmatik (Faydacı, Uygulamacı) Açısından Algılanabilirlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum	115

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1 Sonuç	118
7.2 Öneriler	119
KAYNAKÇA	121

EKLER

EK: 1. ANKET FORMU ÖRNEĞİ	133
EK: 2. BİLİRKİŞİ ANKET DANIŞMA FORMU	136
EK: 3. ÖRNEK OLARAK TASARLANAN JESEMBOLLER	137
EK: 4. ÖZGEÇMİŞ	141

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
TABLO –1: Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzdeleri.....	104
TABLO –2: Daha Önce Gidilmeyen ve Bilinmeyen Bir Yere İlk Defa Gidildiğinde Yönlendirme Sistemine Olan İhtiyaç Düzeyi.....	105
TABLO –3: Öneri Niteliğinde Tasarlanan Jeosembollerin İlgili Alanı İfade Etme Düzeyleri	106
TABLO –4: Aşağıda Örnekleri Verilen ve Günümüzde Kullanılmakta Olan Jeosembollerin Yönlendirme Açısından Algılanabilirlik Düzeyi.....	107
TABLO –5: Tarihi ve Turistik Alanlar İçin Jeosembollerle Oluşturulan Bir Yönlendirme Sistemini İhtiyaç Olarak Görme Düzeyi.....	109
TABLO –6: Yön Gösterici Öğe Olarak Yönlendirme Sistemlerinin Nasıl Olabileceğine Dair Tercihler	110
TABLO–7: Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnekleri Verilen Jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel) Açından Algılanabilirlik Başarı Düzeylerini Belirtiniz Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	112
TABLO–8: Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnekleri Verilen Jeosembollerin Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) Açından Algılanabilirlik Başarı Düzeylerini Belirtiniz Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları .	114
TABLO–9: “Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnekleri Verilen Jeosembollerin Pragmatik (Faydacı) Açından Algılanabilirlik Başarı Düzeylerini Belirtiniz” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları	116

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil: 1. At M:Ö. 15.000-10.000 dolayları Mağara resmi; Lascaux, Fransa.....	14
Şekil: 2. Bizon, M.Ö. 15.000-10.000 dolayları Mağara resmi; Altamira, İspanya	14
Şekil: 3. Haida kabilesinin reisine ait bir konut modeli, kuzey batı Amerika Kızılderilileri	15
Şekil: 4. Alaska yerlilerinin ava giderken kulübelerinin kapısına astıkları iletişim panosu	16
Şekil: 5. Mezolitik Azilian kültürüne ait boyanmış şekiller. Güney Fransa	17
Şekil: 6. Mısır Hiyeroglif Yazısı Örneği	18
Şekil: 7. Ölen kimsenin mezarına yerleştirilen ve ‘Ölüler Kitabın’ dan bir sahneyi betimleyen papirüs	18
Şekil: 8. Mezopotamya’ da kil tabletler üzerine yazılan çivi yazısı örneği	19
Şekil: 9. Sümerler, Asurlular, Babiller ve Hititlerin kullandığı çivi yazısı örneği	19
Şekil: 10. Çince işaretlerin zaman içindeki değişimine örnekler	20
Şekil: 11. Görsel bildirişim sistemlerinde kullanılan piktogramlar	25
Şekil: 12. Trafik işaret örnekleri.	26
Şekil: 13. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlkadım Kampüsü yerleşkesi içerisinde yönlendirme işaretleri.....	27
Şekil: 14. İşaretlerin gündüz ve gece kullanımına örnek, Kore.....	27
Şekil: 15. Görsel Yönlendirme Sistemi tasarımı ve çevre ilişkisi örneği	28
Şekil: 16. Great Ormond Street Çocuk Hastanesi için çevresel grafik tasarım	28
Şekil: 17. SEGĐ tarafından yapılan çevresel grafikler sınıflandırması	30
Şekil: 18. ODTÜ Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi’nden yönlendirme tasarımı örneği	31
Şekil: 19. ODTÜ Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi’nden işaretleme tasarımı örneği	32
Şekil: 20. Henry Beck ‘in Londra yer altı haritası örneği	33
Şekil: 21. Melbourne Docklands yönlendirme ve işaretleme tasarımı örneği	34
Şekil: 22. Amerikan Interstate – 678 Karayolu, New York – ABD; Autobahn Sistemini uygulayan Fransa’ da A36 Karayolu, Fransa	35

Şekil: 23. New York and New Jersey Havalimanında uçuş kapılarını gösteren yönlendirme dizgeleri.	35
Şekil: 24. John F. Kennedy Uluslar arası Havalimanı renk kodları.....	36
Şekil: 25. Chambord Doğa Parkı, Fransa.....	36
Şekil: 26. Taipei Hayvanat Bahçesi, Taiwan.....	37
Şekil: 27. Colmar Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı, Fransa	37
Şekil: 28. Hong Kong Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı,China.....	37
Şekil: 29. Samsun Atatürk Onur Anıtı.....	39
Şekil: 30. İstanbul Obelisk Dikilitaş.	39
Şekil: 31. 9. Caddedeki “9” rakamı New York – ABD, Tasarımcı: Chermeyeff & Geismar.	40
Şekil: 32. “Hollywood” yazısı, Kalifornia – ABD.....	40
Şekil: 33. City Museum, Melbourne, Australia.....	41
Şekil: 34. Hitit Güneş Kursu.....	43
Şekil: 35. Yazılıkaya ana sahne çizimi.....	44
Şekil: 36. Zodyak Sembollerine Örnekler.....	44
Şekil: 37. Çift başlı kartal jeosembölü.....	45
Şekil: 38. “Pelikan” firmasını kuran ailenin arması ve gelişim evreleri	46
Şekil: 39. John Deere firmasında kullanılan geyik jeosembölü.....	47
Şekil: 40. Dünya. Güneş	48
Şekil: 41. Daire İle Oluşturulan Şekiller.....	48
Şekil: 42. Trafik işaretlerine örnekler	49
Şekil: 43. Ok ile gösterilen trafik işaretlerine örnekler	49
Şekil: 44. Harita Legenda’larında Kullanılan Jeosemböl Örnekleri	50
Şekil: 45. Dolar işareti zamanla zenginlik sembolüne dönüşmüştür	51
Şekil: 46. Park İşareti	51
Şekil: 47. Görsel bildirişim simgelerinin çeşitli kullanımı.	51
Şekil: 48. Elektrik Tehlikesi İşareti	51
Şekil:49. Piktogram örnekleri	52
Şekil: 50. 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları piktogram tasarımları	53
Şekil: 51. Expo’ 67 Montreal (Dünya Sergisi) sergisi için her biri 12000 araca uygun iki dev park yerinin çeşitli alanlarını belirlemek için tasarımcı Burt	

Klamer tarafından yapılan jeosembol örnekleri	53
Şekil: 52. Harita Anahtarlarında (Legendalarda) kullanılan jeosembol örnekleri .	55
Şekil: 53. Knoxville hayvanat bahçesinde kullanılan jeosemboller	55
Şekil: 54. Jeosembollerin Kullanıldığı New York Doğal Park	56
Şekil: 55. Minnesota hayvanat bahçesinde kullanılan jeosemboller	56
Şekil: 56. Harita Anahtarları (Legenda)	58
Şekil: 57. Minesota Hayvanat Bahçesi harita ve harita legenda' sında kullanılan jeosembollere örnek	58
Şekil: 58. Coğrafi bilgi sistemi pano örneği, China, Nanjing	62
Şekil: 59. Anlam aktaran bilgi örneği 'kuş'	63
Şekil: 60. Amerikan Grafik Sanatlar Enstitüsü (AIGA) Tarafından Önerilen Görsel Bildirişim Simgelerinden Örnekler	65
Şekil: 61. Türkiye' de jeosemboller üzerine yapılan çalışmalar	66
Şekil: 62. Yellowstone Ulusal Parkı tabelası	67
Şekil: 63. Yürüyüş boyunca bilgi panoları, Mulu Mili Parkı.....	69
Şekil: 64. Bilgilendirme panosu örneği.....	69
Şekil: 65. Jeoparklarda kullanılan yol tabelalarına örnekler.....	70
Şekil: 66. Düz ve kıvrımlı çizgilere sahip jeosemboller	71
Şekil: 67. Jeosembollerin pozitif-negatif görüntü etkilerini gösteren örnekler	72
Şekil: 68. Farklı biçimler ve yuvarlak formlar kullanılmış bir jeosembol örneği ..	73
Şekil: 69. Charley Harper' in Peck Pederal Binası için mozaik dokusundan oluşan jeosembol tasarımı, USA	73
Şekil: 70. Renkli jeosembol örnekleri	74
Şekil: 71. Minesota Hayvanat Bahçesinde kullanılan renkli jeosemboller	74
Şekil: 72. Tarihi ve turistik alanlar için tasarlanan jeosembollerin eskiz örnekleri	77
Şekil: 73. Her iki kare içinde de farklı şekilde örgütlenmiş 9 daire vardır. Ancak birinci şekilde dairelerden çok, onların birleşmesi ile oluşan ok formunu algılayınız	90
Şekil: 74. Elektromanyetik spektrum ve bazı ışınım (radyasyon) türlerinin tayf üzerindeki yaklaşık yerlerini gösteren grafik	91

Şekil: 75. Aydınlanma seviyesi ile Obje büyüklüğü arasındaki ilişkiyi	92
Şekil: 76. Aydınlanma seviyesi ile yaş arasındaki ilişkiyi gösteren tablo	92
Şekil: 77. Işık kaynağı ile ve bir yüzeyden yansıma ile aydınlatılmış cisimler.....	93
Şekil: 78. Hava ve cam arasındaki kırılma indisleri.....	94
Şekil: 79. Görme alanı.....	95
Şekil: 80. Çöp atılır sembolü. Geri dönüşüm işareti.....	101

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız.
Çev.	Çeviren.
Frek.	Frekans.
s	Sayfa.
s.s.	Sayfa Sırası.
Yay.	Yayınları.
GSE.	Güzel Sanatlar Enstitüsü.
ISO	Uluslararası Standartlaştırma Organizasyonu.
OMÜ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Ün.	Üniversitesi.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, Çalışmanın Problem Durumu belirlenerek Amaç, Önem, Varsayımlar, Kapsam, Sınırlılıklar, Tanım ve Yöntem Açıklanmıştır.

1.1 Problem

İletişim, insanlar arasında yüzyıllardan beri süregelen temel bir olgudur. Bireysel ve kurumsal düzeyde toplumsal yaşamın temel vazgeçilmez bir özelliğidir. “İnsan, bulunduğu çevrede anlamak ve anlatmak zorundadır. Anlama ve anlatma serüveninde ağırlıklı olarak görsel ve işitsel duyarlarından faydalanır ve tüm bu algı boyutu insan beyninde anlamlandırılarak sonuca ulaşır. Duygu, düşünce ve olayların anlatılmasında en önemli öğelerden biri dildir. İnsan, dil yardımıyla kurduğu iletişimde, bildiği diller ile sınırlıdır. Dünya üzerinde pek çok dil ve diyalekt olduğu göz önünde bulundurulursa, görsel iletişim belki daha sınırlı, ancak iletişim açısından daha evrensel boyutlara sahiptir” (Uçar, 2004: 16). Farklı dilleri kullanan insanlar, aralarındaki iletişim sorununu ortadan kaldırmak için görsel bildirişim araçlarından faydalanmaktadırlar. Çünkü çevre ile iletişimde insan en çok görsel yolu kullanmaktadır. “Bu nedenle görsel işaretlerle ortak dil oluşturabilme çalışmaları bilimde, teknolojide, ekonomide ve toplumsal yapılaşmadaki gelişmelere koşut olarak ele alınmaya başlamıştır” (Aygenç, 1992: 6). Bu konunun ele alınmasıyla birlikte bilinçli olarak, değişik yaş ve kültüre sahip, hatta farklı diller konuşan insanların bir arada buldukları jeoturizm alanında, otellerde, motellerde, tarihi ve turistik yerlerde, havaalanlarında, tren istasyonlarında, spor alanlarında, doğal parklarda, olimpiyatlarda, jeoloji ile ilgili bilişim teknolojilerinde, tarım sektöründe, üniversite kampüslerinde, şehir merkezlerinde, ören yerlerinde, müzelerde, haritalarda, kamp alanlarında, coğrafya kitaplarında, ansiklopedilerde vb. birçok alanda diğer işaret ve sembollerde olduğu gibi jeosemboller de görsel yönlendirme sistemi olarak insan yaşamını kolaylaştırmak için kullanılmaktadır.

“Görsel bildirişim simgelerinin zengin anlatım özelliği, kullanım alanlarının genişlemesine, anlam ve iletişimin yeni bir aşama kaydetmesine neden olurken, yaygınlaşma sürecinde

kültürler arası etkileşim boyutunda özellikle tasarım sorunlarının olduğu gözlenebilmektedir” (Yazar, 2010: 1). “Geçtiğimiz yıllarda tasarımcılar, sosyal psikologlar, siberetikçiler ve haberleşme uzmanları uluslararası bildirişimi sağlamak amacıyla, işaretlerin yeniden tasarlanması, anlamları üzerinde semiyotik açıdan kavramsal biçimsel araştırmalar yaparak gerekenleri yenilemek ve yenilerini oluşturmak yoluna gitmişlerdir” (Uçar, 2004: 24). Fakat bu çalışmalar yeterli görülmeyip “2000 yılında bir araya gelen Avrupa Jeoparklar Ağının dört kurucu üyesi kendi alanlarındaki temel sorunun sosyo-ekonomik problemlerden (işsizlik, yavaş kalkınma ve aşırı göç) ileri gelmekte olduğunu fark etmişlerdir. Bu sorunlar ışığında Avrupa Jeoparklar Birliği (EGN)’nin kuruluş amacı jeoparkların bulunduğu sahalarda jeolojik mirasın korunması ve sürdürülebilir yerel kalkınmanın teşvik edilmesi için bilgi ve tecrübe alışverişini sağlama ve ortak hedefler doğrultusunda işbirliği yapmaktadır” (Zouros, 2005: 35).

Görsel bildirişim araçlarının insanın yaşadığı çevrenin tasarlanmasında, farklı dilleri kullanan insanlara aynı anlamı verebilecek düzeyde olmasında, insanın fiziksel, ruhsal ve kültürel gereksinimlerinin karşılanmasında, tasarımcıların biçimleri oluşturmasında simgeleri algılama ve estetik boyutunun hangi kriterlere göre yapılacağı çözüm bekleyen bir sorundur.

İnsanın çevresiyle olan ilişkisinde bulunduğu çevreyi tanıması önemlidir. İnsanlara yaşadığı çevreyi tanıtmaya bağlamında Jeosembollerin (Coğrafi Bilgi İşaretleri) önemli bir yeri bulunmaktadır. Sadece çevre değil kullanılan haritalarda da insanlara bilgi verme konusunda Jeosemboller kullanılmaktadır. Haritaların alt köşesinde bulunan harita anahtarları (Legenda) bu anlamda insanlara yardımcı olmaktadır. Yapılan ön araştırmalar Jeosembollerin yeteri kadar uygun kullanılmadığını göstermektedir. Bu durum jeoturizm açısından çözüm bekleyen bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca yapılan literatür taraması sonucunda görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin insan üzerindeki etkilerinin ve algı düzeylerinin yeteri kadar araştırılmadığı görülmüş ve

Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkilerinin ve Algı Düzeylerinin araştırılmasının yararlı olacağı düşünölmüştür.

1.1.1 Alt Problemler

1. Jeosemboller Semantik (Anlambilimsel) açıdan algılanabiliyor mu?
2. Jeosemboller Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) açıdan algılanabiliyor mu?
3. Jeosemboller Pragmatik (Faydacı, Uygulamacı) açıdan algılanabiliyor mu?

1.2 Çalışmanın Amacı

Bilincinde olduğumuz ya da olmadığımız fakat hayatımızı etkileyen geniş bir semboller dünyasında yaşamaktayız. İnsanlık ve uygarlık tarihinin başlangıcından buyana görsel bildirişim araçlarını sürekli yaratma çabasında olan insan, mağara döneminde duvarlara çizilen işlevsel resimlerden günümüze kadar süregelen ve bildirişimi sağlayan araçları amaçları doğrultusunda kullanmıştır. İnsanların gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma umutlarının bir arayışı olarak kabul edilen semboller, jeolojik ve jeomorfolojik mirasın jeoturizm vasıtasıyla korunması ve yerel kalkınma aracı olarak kullanılması konusunda ortak hareket etme, bilgi ve birikimlerin paylaşımının sürekliliğinin sağlanması bakımından jeosembollerin tasarlanması ve evrensel ortak dil olarak kullanılması gerekliliği doğmuştur.

Bu bağlamda çalışmamızın genel amacı, görsel bildirişim aracı olarak evrensel düzeyde kullanılan jeosembollerin algılama ve anlamlandırma boyutunda, insanlar üzerindeki etkilerini ve algı düzeylerini tespit etmek ve gelişmiş iletişim kurma becerisine sahip olan insanların günlük yaşamda jeosembollerini göstergebilimsel açıdan nasıl anlamlandırabileceklerini açıklamaktır.

1.3 Çalışmanın Önemi

Sembol ve işaretler aracılığı ile insanlar söze gerek duyulmaksızın iletişim sağlayabilmektedirler. Görsel bildirişim araçları sayesinde insanlar kolayca bilgilenmekte, işaretlerin verdiği mesaja göre hareket etmekte ve böylece yaşamlarını kolaylaştırmaktadırlar. Bu nedenle yazılı ve sözlü anlatımlardan daha hızlı bir iletişim

sağlayan görsel bildirişimin önemi her geçen gün artmaktadır. “İnsan toplumsal yaşam içinde değişik amaçlar için çok çeşitli işaretler kullanmaktadır. Fizik ve entelektüel çevremizi anlamamızda, çevremizdeki nesnelere amacımız doğrultusunda kullanmamızda sembol ve işaretlerin önemli yeri olduğunu görmekteyiz” (Erhan, 1978: 46). Çünkü “Sembol ve işaretler insanın görme duyusuyla ilgili olarak sözsüz iletişimde etkili görev yapabilmektedirler” (Yazar, 2010: 4).

XX. yüzyılın sonlarında biçimlenen iletişim, insanlığın varlığından itibaren yaşam tarzının bir parçası olmuştur. Eski çağlardaki insanlardan bugüne kadar kullanılan iletişim araçları, zaman ve mekana bağlı olarak ilişkilerin yapısına, sözlü, sözsüz, resimle, grafikte, yüz yüze, kendi kendine, dokunsal, telekomünikasyon, doğal araçlarla ve kitle iletişim aracı olarak farklı türlerinin olduğu görülmektedir. Günümüzde farklı dillerin konuşulması birbirinin dilini bilmeyen insanlar arasında iletişim sorunu ortaya çıkarabilmektedir. “Bu aşamada sözsüz mesaj ileten görsel bildirişim simgeleri evrensel bir dil olarak kısa ve öz iletişim bağlamında önemli bir görev üstlenmektedir” (Yazar, 2010: 5).

Toplumların tarihsel gelişiminde önemli bir yere sahip olan Görsel Bildirişim Araçları (bilgilenme amacıyla görsel bildirişim araçlarıyla oluşturulan yönlendirme sistemi) günümüzde hızla gelişen toplumlararası ilişkiler, hızlı ulaşım koşulları ve nüfusun çoğalması ile görsel işaretlere evrensel boyutlar kazandırmıştır.

Görsel bildirişim araçlarında tasarrufa gidilmesi gerekebilir. Örneğin, “Park Yeri” işareti için ‘Park Alanı’ yazmak yerine sadece ‘P’ harfinin yazılması yeterli olacaktır. Hem ‘P’ harfi hem de Araba sembolünü birlikte kullanmak gerekmez, olabildiğince yalınlaştırmak anlaşılabilirliği artırabilir. Bu bilgi kapsamında bulunması gerekli olan diğer örnekler, ev aletleri, TV kumandası, taşınabilir eşyaların kutularında, bilgisayar dosya sistemlerinde, kataloglarda vb. birçok alanda yer alması güvenilir kullanılması ve anlaşılır olması açısından önemlidir.

Üniversite kampüslerinde, otobüs terminallerinde, otellerde, motellerde, turistik tesislerde vb. alanlarda kullanılan görsel bildirişim araçlarının dünya çapında ortak bir dil kazanabilmesi için devam etmekte olan çabaların henüz tatmin edici düzeyde olmadığı düşünülmektedir. “Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu ISO (International Standardization Organization) birçok ülkede toplulukların bulunduğu yerlerde kullanılacak olan görsel bildirişim simgelerinin anlaşılır olabilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Aynı şekilde ICOGRADA adlı kuruluş da (International Council of Graphic Design Associations) büyük önem taşıyan sembollere açıklık kazandırmak için çalışma yapmaktadırlar” (Yazar, 2010: 6).

Görsel bildirişim araçları olarak Jeosembollerin kullanıldığı alanlarda ortak bir dil ve estetik kaygı kullanmak yerine her birim farklı tasarımlar kullanmaktadır. Bu farklılıklarda bildirişim araçlarında algısallığın ve anlamlandırmanın zorlanmasına neden olmaktadır. Bunun için iyi bir organizasyon, araştırma geliştirme, değerlendirme, eğitim, tasarım ve profesyonellik görsel bildirişim araçlarının tasarım ve uygulama sorunlarını gidermede önem taşımaktadır.

1.4 Varsayımlar

Yapılan çalışmada bulgulara dayanak olarak değişkenlik özelliği gösteren ve çalışma evreni dışında kalabilecek varsayımlar aşağıda belirtilmiştir.

Belirtilen yöntem bu çalışmanın konusuna, amacına, sınırlılıklarına ve problem çözümüne uygundur.

Dünyanın birçok yerinde görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin kullanıldığı benzer alanlarda insanların yönlendirme ve bilgilenme açısından ortak sorunlar yaşadıkları varsayılmaktadır.

Aynı algılama düzeyine sahip insanların dil, din ve kültür gibi farklılıkları olsa da ortak sorunlarına görsel bir dil ortaklığı oluşturmaları bakımından birçok olay, durum, renk ve biçim karşısında aynı özellikleri gösterdikleri varsayılmaktadır.

1.5 Kapsam ve Sınırlılıklar

Teorik alanda yürütülen çalışma, araştırmanın bilimsel verilere dayanması, bildirişim ve iletişim alanındaki uygulamaların göstergebilimsel açıdan insanlar üzerindeki etkileri ve algı düzeylerinin daha iyi tespit edilebilmesi bakımından jeosembollerin yönlendirme aracı olarak kullanılabilceği tarihi ve turistik alanları kapsamaktadır.

Jeosembollerin insanlar üzerindeki etkileri ve algı düzeylerini tespit etmeye yönelik olarak pratik alanda yapılan çalışma, tarihi ve turistik alanlarda kullanılan jeosembollerle sınırlandırılmıştır.

Jeosembol tasarımlarında, sanat alanında çok tartışılan estetik görüşlerin ayrıntılarına inmeden jeosembollerin algılanma düzeyleri, fizyolojik, psikolojik etkileri ve anlamlarının her insana aynı mesajı verebildiği düşüncesinden hareketle temel özellikleri üzerinde durulmuştur.

1.6 Tanımlar

Algı: “İnsanın çevresindeki varlıkları ve olayları duyu organları yoluyla tanıyıp, onlara anlam kazandırmasına algı denir” (Başer 1994: 45).

Anlamlandırma: “Duyusal uyarıcıların seçilmesi ve örgütlenmesi ile anlamlı bir bütün haline getirilmesi sürecidir” (Başer 1994: 45).

Bildirim: “Bir gönderici tarafından öte yandaki bir alıcı üzerinde belli bir etki yaratmak amacı ile adına ‘gösterge’ denilen anlam yüklü birimlerden yararlanarak, karşı tarafa belirli bir bildiri ulaştırılması eylemi” (Başkan 2003: 15).

Bildirişim: “Bildirişim terimi veya ‘haberleşme’ sözcüğü genel olarak karşılıklı bilgi alışverişi anlamına gelmektedir” (Başkan 2003: 15).

Bilgi : “Bilinçli varlık olan insanın kendini ve kendi dışındaki nesnelere anlama etkinliğine bilme bu etkinlikten çıkan sonuca ise bilgi denir” (<http://nihalhoca.blogcu.com/bilginin-tanimi/4084079> s).

Enformasyon: “İngilizce ‘information’ kelimesinden dilimize girmiş olup; danışma, tanıtma, bilgi, haber alma, haber verme, haberleşme gibi anlamlara gelmektedir” (www.turkcebilgi.com).

İletişim: “Fransızca ve İngilizce’de yazılı aynı, söylenişi ayrı communication (iletişim) kavramı, Latince’deki ‘communicatio’ sözcüğüdür” (Yazar, 1996:9). Dilimizde haberleşme, komünikasyon, bildirişim gibi kavramlarla da ifade edilmektedir.

Jeosembol: Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi soyut veya somut olarak anlatan, başka bir şeyin yerinde duran, onu temsil eden ve görsel bildirişim aracı olarak kullanılan coğrafi bilgi işaretidir. Görsel bildirişim aracı olarak “Jeosemboller”, “Coğrafi Bilgi İşaretleri” olarak da adlandırılabilir çünkü Jeosemboller diğer işaret ve sembollerden farklı olarak özellikle coğrafi alanlarla ilgili bilgi vermektedirler.

Land Mark (Yer İmi): “Çevresel tecrübe bize kendimizin sahip olduğu ya da başka biri tarafından sağlanan bilgiler ile değişiklik gösterir. Yeni mekânlardaki ilk anlarımızda çevrenin göze çarpan dikkati çeken veya land mark olan öğelerini tanımlamaya çalışırız. Örneğin bir öğrenci herhangi bir üniversite kampüsüne ilk kez gittiğinde idari binalar, kütüphane ve sınıflarını nasıl tanımlayacağını öğrenmeye çalışır. Yeni mekânlardaki deneyimimiz ve tecrübemiz arttıka yeni ve kendimize özgü bir bakış açısı ile yine kendimize özgü yaklaşımlar sunarız. Ülkemizden Land Mark’a örnekler verecek olursak:

Samsun'da Atatürk Onur Anıtı ve İstanbul'daki Sultanahmet meydanındaki Dikilitaş bunlardan bazılarıdır” (Artantaş 2007: 62).

Piktogram : “Sözcük anlamı bakımından Latince kökü olan ‘boyamak’, ‘pictus’ (resim) ve Yunanca kökü olan ‘izlemek, yazmak’, ‘graphein’ (yazı) sözcüklerinden türetilmiştir” (Dereoğlu 1995: 10). Bir kavram veya fikri görsel olarak yalın bir şekilde anlatan, kendini ifade eden resimsel yazı veya simgedir.

Sembol: “Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, remiz, rumuz, timsal, simge olarak tanımlanır” (Kirişcan 2008: 59).

Sibernetik: “Canlılarla, kendi kendilerini düzenleyen makineler arasındaki çalışma benzerliklerini araştırır, bu açıdan sibernetik, organize varlıkların davranış bilimidir” (Songar 1983: 5).

1.7 Yöntem

Evrensel düzeyde görsel bildirişim aracı olarak kullanılan jeosembollerin insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi ve algı düzeylerini tespit edebilmek için bir literatür taraması yapılmıştır. Akademik ve bilimsel çalışmalar boyutunda araştırmacıların yaptığı çalışmalara ulaşmak için Yükseköğretim (YÖK) Tez veri tabanına internet aracılığıyla girilerek ilgili kaynaklara ulaşılmıştır.

Dünyanın birçok yerinde haritalarda kullanılan jeosembol örnekleri (Legenda) incelenerek örnekler alınıp, bu örnekler içerisinde aynı alan için tasarlanan ve kullanılan jeosemboller karşılaştırılmıştır. Göstergibilimsel açıdan araç-mesaj bağlamında insanlar üzerinde bıraktıkları anlamsal etkiler ve algı düzeyleri değerlendirilerek, teorik alanda yürütülecek çalışmalara öneri niteliğinde hazırlanacak jeosembollerin başarı düzeylerini test edebilmek için uzman görüşleri alınmıştır.

Örnekleme alanı olarak, yerli ve yabancı turistlere yön göstermede görsel bildirişim aracı olarak kullanılan jeosembollerin insan üzerindeki etkilerini ve algı düzeylerini tespit etmek ve çalışmamıza örnek oluşturması bakımından yararlı olacağı düşüncesiyle Çorum İli Boğazkale İlçesinde UNESCO tarafından 1986 yılında Tarihi Milli Parklar statüsüne alınan Hattuşa Ören Yeri belirlenmiştir. Araştırma için Hattuşa ören yerinin belirlenmesinin üç ana nedeni vardır. Birincisi; Daha önce bu bölgenin UNESCO tarafından Tarihi Milli Parklar statüsüne alınmış olmasıdır. İkincisi; Yerli ve yabancı turistlerin bu bölgeyi sıklıkla ziyaret etmeleridir ve üçüncüsü; Dünyanın birçok yerinde görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin kullanıldığı benzer alanlarda insanların yönlendirme ve bilgilendirme açısından ortak sorunlar yaşadıkları varsayımından yola çıkarak anket uygulama gruplarının benzer diğer alanları temsil edebileceği düşüncesidir.

Bu turistik bölgede, sonuçlarının araştırma için önemli olduğu düşünülen bir anketin uygulanabilmesi için Çorum Müzesi müdürlüğüne izin için dilekçe verilmiş, gerekli yazışmalar kurum içerisinde yapılarak Boğazkale Müze müdürlüğüne bilgi verilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra günümüzde kullanılmakta olan jeosemboller incelenmiş ve ören yeri ile ilgili jeosemboller bir araya getirilmiştir. Bu jeosembolleri değerlendirmek amacıyla Hattuşa Ören Yeri'nde yerli ve yabancı turistlere Araştırmacı tarafından hazırlanan üçlü (iyi-orta-başarısız) likert türü bir anket geliştirilerek uygulanmıştır. (Bkz. Bölüm 6 Bulgular ve Yorum).

Anket uygulama gruplarına, jeosembollerin insan üzerindeki etkilerini, algı düzeylerini ve gereklilik düzeylerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanan ankette 7 (yedi) soru sorulmuştur. Bu sorulara ek olarak Hattuşa Ören yerini ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olarak yaş, cinsiyeti, uyuşu ve ne işle meşgul oldukları da sorulmuştur. Buna göre, Altıncı Bölüm, Bulgular ve Yorum kısmında Tablo 1'de de belirtildiği gibi, %37,5'i 26-35 yaş arası, %53,333 oranında erkek, %30,833 oranında memur, %46,667 oranında farklı meslekler ve %79,167 oranında T.C. vatandaşı araştırmaya katılmıştır. Evreni temsil edebileceği varsayımından hareketle araştırmada 95 yerli ve 25 yabancı olmak üzere toplam 120 turist'e anket uygulanmıştır.

Anket, araştırmacı tarafından gruplara bireysel olarak uygulanmıştır. Anket öncesinde, Jeosembollerin semantik, sentaktik ve pragmatik açılarından algı düzeylerinin sorulduğu sorulara açıklık kazandırmak için katılımcılara bilgi verilmiştir.

Anket uygulama gruplarına sorulan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar tüm ayrıntılarıyla alınmamış, benzeri seçilerek Bulgular ve Yorum bölümünde belirtilmiştir.

Bilimsel veriler ve olgular doğrultusunda konumuzla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi bulunan bildirişim, iletişim, simge, piktogram, işaret, algı, toplumbilim, semiyotik, legenda, görsel bildirişim, bilgi, sibernetik, enformasyon ve haber alma gibi alanlarda kaynak taraması yapılarak elde edilen bilgiler doğrultusunda konu açıklanmaya çalışılmıştır.

Bilgilerin iletirme biçimleri, koşulları, kavramların anlamlandırılması, bildirişim ve iletişim kuramı gibi ağdaş bilimlerin konuya ilişkin getirdiği görüşler ele alınmıştır. Yapılan alışmalar sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin insanlar üzerinde bıraktığı etkiler ve algı düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖRSEL BİLDİRİŞİM

Bu bölümde konuya açıklık kazandırması bakımından Görsel Bildirişim kavramı üzerinde durularak Görsel Bildirişim Araçları ve Gelişim Süreci, Görsel Bildirişimin Konumuz Açısından Önemi, Görsel Bildirişimle İlgili Kavramlar, Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosemboller ve Grafik Tasarım ile Çevresel Grafik Tasarım Konularında açıklamalar yapılmıştır.

Görsel Bildirişim; içinde bulunduğumuz enformatik çağın en önemli kavramıdır. Görme duyusu yaşamın vazgeçilmez öğelerinden biridir. İnsanoğlu etrafında yaşananları, görerek tanımlar, anlamaya çalışır ve sonra tepki verir. “Bildirişim, herhangi bir şeyin belli bir amaç doğrultusunda başka bir yere aktarılması olarak tanımlanan ‘bildirim’ teriminden türetilmiştir. Başkan, Bildirim’i, ‘Bir gönderici tarafından öte yandaki bir alıcı üzerinde belli bir etki yaratmak amacıyla adına ‘gösterge’ denilen anlam yüklü birimlerden yararlanarak karşı tarafa belirli bir bildiri ulaştırılması eylemi’ olarak tanımlamaktadır” (Yazar, 2010: 11).

Başkan’a göre, bildirişim terimi veya ‘haberleşme’ sözcüğü genel olarak karşılıklı bilgi alışverişi anlamına gelmektedir. Oysa her değiş-tokuş iki ayrı yönde yapılan birer aktarım sayılır. Bu bakımdan bildirişim eylemi önce bir yöne yapılan, sonrada o yönden geriye, ters yöne yapılan iki tane ‘bildirim’ işleminden oluşmuş kabul edilebilir” (2003: 15). Bildirim eylemi ise, herhangi bir şeyi, belli bir amaç ile başka bir yere aktarma eylemidir.

“Canlılar içindeki özel nitelikleriyle insan, ‘bildirişim’ (haberleşme) yoluyla diğer canlılara oranla üstünlüğünü sağlamıştır. İnsan psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik niteliklerine göre bildiriler oluşturmuş ve çevresini gereksinimleri doğrultusunda değiştirme çabasına girişmiştir. Bu arada etkileşim sonucu, kalıtımsal nedenle ve yeni bildirilerle kendi yaşamı da çevresi tarafından biçimlendirilmiştir” (Aydos, 1990: 18).

İnsanlar konuşma ve yazmayı bilmedikleri eski dönemlerde haberleşmek ve anlaşabilmek için farklı yöntemler kullanmışlardır. Örneğin; içi oyulmuş ağaç gövdelerine vurularak çıkartılan sesler, ateş yakılarak dumanla verilen işaretler, vücutlarına sürdükleri boyalar, giysileri vb. ile içinde buldukları durumu birbirlerine anlatarak bildiri aktarımını kullanmışlardır. “Gerçektende insan topluluklarının en ilkel yaşam biçimlerinden günümüzdeki tekno-toplumlara kadar geçirdiği tüm evrelerde bildirişim yöntemleri farklı kültürlerde farklı anlamlar içermektedir” (Aydos, 1990: 18). Toplumların kendine özgü bu farklı bildirişim yöntemleri nesneliliği ve kültürel birikimlerin sonucu oluşan toplumsal ilişkileri insan-çevre ve insan-araç ilişkilerini düzenlemede yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmeler sonucu bildirişim gelişerek kitlelerde etkin olmakta ve evrensel boyutlara ulaşarak önemi giderek artmaktadır.

Bu gelişmelere bakılarak “insanın algılama ve davranış biçimindeki ortak içgüdüsellik araştırıldığında, birçok olay, durum, renk ve biçim karşısında aynı algılama ve davranış özelliklerini gösterdiği gözlemlenebilmektedir. Bundan hareketle diyebiliriz ki; Görsel bildirişim kuramı; insanların gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma umutlarının bir arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır” (Yazar, 2010: 16).

Abraham Moles bu kurama ‘Estetik Algılamanın Strüktüralist Kuramı’ adını vermek istemiştir. Ancak her ne olursa olsun bu kuramın bilimsel ve insancıl bir yönünün olduğu söylenebilir. Burada söz konusu olan kişi alıcı konumunda olan insandır.

2.1 Görsel Bildirişim Araçları ve Gelişim Süreci

“İnsanlık ve uygarlık tarihinin başlangıcı olarak bilinen komünel dönemde görsel bildirişimin başladığı söylenebilir. İnsanoğlu tarihsel süreç boyunca her an karşı karşıya bulunduğumuz görsel bildirişim araçlarını yaratma çabasında olmuştur. Mağara döneminde duvarlara çizilen işlevsel resimlerden, günümüze kadar süregelen ve bildirişimi sağlayan araçlar çeşitli ihtiyaçlardan ortaya çıkarak günümüze ulaşmıştır” (Yazar, 2010: 17). Binlerce yıl önce başlayan ve günümüzde kara, hava ulaşımında kullanılan ulaşım işaretleri, harfler, müzik notaları, şemalar, resim yazılar, belirtke olarak kullanılan tabelalar vb. hep bu çabanın ürünüdür.

“Dünyada insanoğlu paleolitik dönemlerden modern çağlara kadar kendi hayal gücünü gösteren kayaların üzerine yaptığı resimlerle izler bırakmıştır. Genellikle hayvanları ve tanrıları birbirleriyle çok değişik ilişkiler çerçevesinde resmetmiştir. Avrupa’da paleolitik insanın bırakmış olduğu değişik hayvan figürleri ve Güney Afrika’daki Bushmenlere ait boyama resimleri en iyi bilinen örneklerdir” (Dereoğlu, 1995: 4). İlkel insanların mağara duvarlarına yaptıkları bu resimler düzenli bir şekilde yapılmamış, tersine, belirli bir düzen anlayışından çok uzak olarak, bazen birbirleri üzerine boyanmış ya da çizilmişlerdir. “Bu ilkel avcılar, belki de oklarını ve taş baltalarını kullanarak elde ettikleri avlarının yalnızca resmini yapmakla gerçek hayvanların da kendi güçlerine boyun eğeceklerine inanıyorlardı” (Gombrich, 2004: 42). Philip Megas ise, bu resimlerin çevresindeki nokta ve çizgilerin kimi zaman üst üste binmelerinin güç adına oluşturulmuş sihirli işaretler olabileceğinden, belki de gençlere avlanma metodları konusunda eğitim verdiklerinden bahsetmektedir. Wheatley’e göre ise, “Buz Çağı insanların neden resim ve oymalar yaptığı henüz tam olarak bilinmiyor. Hayvan resimlerinin yoğun şekilde buldukları noktalarda mağaranın ses yankısının çok güçlü olduğunu yani bu resimler belki de müzik içeren törenlerin bir parçası halinde yapılıyordu” (2010: 81). Sebebi ne olursa olsun, yapılan bu hayvan çizimleri hayvanın kendisiyle doğrudan veya dolaylı bir görsel ilişkiye sahip olduğu kesindir. İlkel insanların mağara duvarlarına yaptığı bu resim ve çizimlerin her biri görsel bildirişim araçlarının insan üzerine etkisine ilişkin evrensel inanışın en eski örnekleridir.

“Doğadaki işaretleri binlerce yıldan beri gözlemleyen insan rastlantısal olarak çizebildiğini keşfettikten sonra, bilinçli bir anlatımla şekiller ve resimler çizerken düşüncelerini somutlaştırabilmiştir” (Yazar, 2010: 18). Varlıkları canlı ve cansız olarak türlerine göre çizebildikleri de görülmektedir. Mağara duvarlarına çizilen bu resimler sadece mağara dönemi insanların avda ve savaşta başarılı olma dileğini sağlayacak büyüler olarak değil, kuşaklararası iletişimde etkili olabilecek simgesel işaretlerdir. Hayvan figürleri ve çeşitli geometrik şekilleri içeren örneklerin tarımsal ayinlerle ilgili oldukları ileri sürülmüştür. Görsel anlatım olarak değerlendirilen bu iletişim dilinin ilk örnekleri olan mağara duvarlarındaki resim veya şekiller o zamanki insanlar arasında anlaşmayı sağlamaktaydı.

“Tarihöncesi insanlardan geriye kalan aletlerden, nesnelere çağrışım açısından en zengin olanları kaya sığınakları ve mağara duvarlarını süsleyen resimlerdir” (Gombrich, 2004: 192). Bu mağara resimlerine verilecek en güzel örnekler Fransa’daki Lascaux Mağarasındaki at ve İspanya Altamira Mağarasındaki bizon resimleridir. Bu mağaralardaki at ve bizonların çok fazla resmedilmesi, “Claude Lévy-Strauss’un Avustralya yerlilerinin sanatlarında gözlemiş olduğu gibi, kimi hayvanların sık sık betimlenmesi, onları ‘yemenin iyi’ olduğundan değil, düşünmenin iyi olduğundan ileri gelmekteydi” (Gombrich, 2004: 187). Leroi – Gourhan’ın bulduğu yanıt ise erkeklik ve dişilik arasındaki ayrımla ilgiliydi. At imgesi erkekliği, bizon ise dişiliği simgeliyordu.

Şekil: 1. At M.Ö. 15.000-10.000 dolayları Mağara resmi; Lascaux, Fransa.
(Gombrich 2004: 41).

Şekil: 2. Bizon, M.Ö. 15.000-10.000 dolayları Mağara resmi; Altamira, İspanya.
(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Reproduction_cave_of_Altamira_01.jpg).

İlkel insanlar mağara duvarlarına yaptıkları resimlerin yanında anlatmak istedikleri nesnelere bazı özelliklerini kullanarak kendi işaret dillerini oluşturmuşlar ve anlatım biçimlerinde ustalaşmanın ilk adımlarından birini atmışlardır. “Örneğin; kartal gagası olan

bir maske onlara tartışmasız bir kartalı hatırlatmıştır. İşte bu şekilde, anlatılmak istenen nesne, kavram ya da durumun en yalın ama en belirleyici özelliğinin seçilmesi” (Sizgek, 1994: 1), günümüz görsel bildirişim araçlarının tasarlanmasında önemli bir etken olmuştur. Şekil 3’ te maskelerle bir olayın imgesel anlatımı görülmektedir.

Şekil: 3. Haida kabilesinin reisine ait bir konut modeli, kuzey batı Amerika Kızılderilileri.
(Gombrich 2004: 48).

“Bir zamanlar Gwais Kun kentinde sabahtan akşama kadar yatakta pinekleyen bir genç varmış. Kaynanası genci azarlamış. O da utanıp evden kaçmış. Bir gölde yaşamaya, insan ve balina yiyerek karnını doyuran bir canavarı öldürmeye karar vermiş. Büyüülü bir kuşun yardımıyla, ağaç kütüklerinden bir tuzak hazırlamış. Üstüne de, yem olsun diye iki çocuk asmış. Canavarı yakalamış. Canavarın derisini giyiniş balık avlamaya koyulmuş. Avladığı balıkları da, kendisine karşı bunca sert davranan kaynanasının eşiğine hiç sektirmeden bırakmaya başlamış. Kadın, bu beklenmedik armağanlardan o denli hoşlanmış ki, sonunda, kendisinin güçlü bir büyücü olduğuna inanmış. Sonunda genç adam, kadına tüm gerçeği anlatınca, kadın öyle utanmış ki utancından ölüvermiş” (Gombrich 2004: 49).

Resimde kuzey-batıdaki Haida kabilesi reisinin, önünde üç totem direği olan evinin modeli görülmektedir. Totemin ortasında yer alan sütun üzerine anlatılan olaydaki bütün kahramanlar resmedilmiştir. Girişin altında canavarın yediği balinalardan biri, girişin üstünde canavarın kendisi, onun üstünde kaynana, daha yukarıdaki gagalı figür kahramana yardım eden kuşu, onun üstünde canavarın derisine bürünmüş kahraman en üstte de yem olarak kullanılan çocukların maskeleri yer almaktadır. “Bu imgesel anlatıma bakıldığında,

işarete dönüştürülen olay anlaşılmamakta, sadece üst üste bindirilmiş figürlerden oluşan bir düzenleme algılanmaktadır” (Sizgek, 1994: 3). Fakat o dönemdeki insanlara figürlerden oluşan maskeler kabilelerinin eski bir efsanesini anlatmaktadır. Bize bu imgeler, düşünceleri doğrudan iletmediği için yeterince başarılı gelmeyebilir ama görsel bildirişim araçlarının ilk örneklerini oluşturması açısından önem taşımaktadır.

İlkel toplumlarda yapılan resimler mitoloji ve efsaneleri anlatma amacının dışında günlük hayatın gereklerini yerine getirecek şekilde de kullanılmaktaydı. Kuzey Amerika kıtası yerlileri, Eskimolar, Sibiry’a’daki Yugakirler resimle ileti yöntemiyle, bir avcı ne zaman, nereye, ne avlamaya gittiğini ve ne zaman döneceğini belirtebilmekte ya da bir genç kız sevgilisine duygularını açıklayabilmektedir.

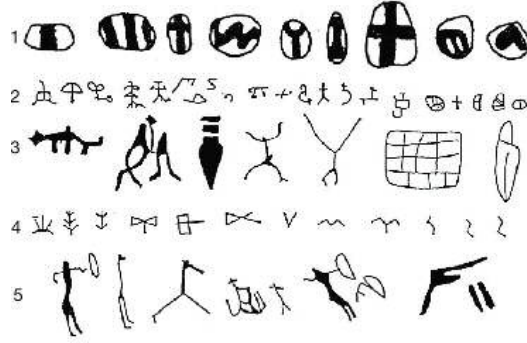

Şekil: 4. Alaska yerlilerinin ava giderken kulübelerinin kapısına astıkları iletişim panosu.

(Uçar, 2004: 17).

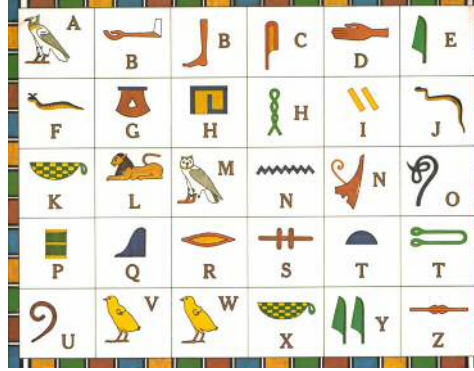
“Soldan sağa okunması gereken resimlerle 1) Bir eliyle kendisini, diğeriyle gideceği yönü, 2) taşıdığı kürek ile deniz yolculuğu yapacağını, 3) yukarı kaldırdığı tek parmakla birinci olanı ve başına götürdüğü eli ile uykuyu=geceyi (birinci gece), 4) iki kulübesi olan adada olacağını, 5) bir eliyle kendisini, diğeriyle gideceği yönü, 6) bir başka adaya gideceği, 7) bunun ikinci gece olacağını (gece işaretiyle birlikte öbür elin iki parmağı havadadır), 8 ve 9) bir eliyle zıpkını kaldırıp diğeri ile fok avlayacağını, 10) ona ok ve yayla saldıracağını, 11) kürekli tekne yolculuğu yapıp, 12) kışlık barınağa döneceğini anlatan bir Eskimonun yazılı notudur. Bu not kabaca şöyle çevrilebilir: Biliniz ki fok avlamak için tekneyle önce iki kulübeli adaya, sonra da bir başkasına gidiyorum: yolculuğum birkaç gün sürecek ve daha sonra tekneyle evime döneceğim” (Zılloğlu, 2007: 139).

“Bu resimsel çizimler yalnız estetik açıdan değil, bir sosyal grubun dinsel ve mitolojik düşüncelerini yansıtan bir bildirişim dili olarak görülür. İşaretlerin bir bölümü mesaj içeren duvar yazısı biçimindedir” (Yazar, 2010: 25). “Bu duvar resimlerini çizen sanatçı anlatmak istediklerini bu şekilde gerçekleştirmektedir. Bu resimlerdeki grafik düzenlemeler (kompozisyonlar), birbirine paralel çizgiler, düz, kırık ya da dairelerden oluşan figürler, görsel açıdan bir dilin başlıca elemanlarıdır” (Dereoğlu, 1995: 5).

**Şekil: 5. 1. Mezolitik Azilian kültürüne ait boyanmış şekiller. Güney Fransa.
2. İspanya’ da geometrik işaretler.
3. Kalıplaşmış şekiller ve işaretler.
4. Taş ve seramik üzerinde semboller. Girit.
5. Kuzey Afrika kaya resimlerinden şekiller. (Yazar, 2010: 24).**

Eski Mısır’da, Mezopotamya’da, Finike’de, Girit’te, Orta Afrika’da ve Sibiry’a’da yaşayan insanların kullandıkları Hiyeroglif resim-yazı çeşitleri görsel bildirişim araçlarının ilk örnekleri sayılabilir. “Eski Mısır’da yazı işlevi gören ve resim özelliği taşıyan simgelere hiyeroglif (Tanrının Sözleri) adı verilmektedir. Bilinen ilk hiyeroglif İ.Ö 3100 yılına aittir (Becer, 2005: 86). “Mısır hiyeroglif yazısında somut anlamları ifade eden şekil grupları vardır. Örneğin, ekmek, ev, güneş gibi. Diğer bir grup şekil ise heceleri oluşturmaya yarar. Daha sonra bunlardan sözcük oluşturulmuştur” (Dereoğlu, 1995: 25). Mısır tarihi boyunca bu hiyeroglifler formlarını korumuşlardır. Hiyerogliflerin sonsuza dek kalabilmesi için anıtsal taşların veya ağaçların üzerine kazıyarak ya da kesik uçlu kamışları mürekkebe batırarak papirüs kağıtlarına yazmışlardır. “Önceleri dinsel konuların mahkeme kararlarını ve emirlerin kaydını tutmak amacıyla ortaya çıkan hiyeroglif, daha sonra güncel hayatı anlamak için bir görsel bildirişim aracı olarak kullanılmıştır” (Yazar, 2010: 21).

Şekil: 6. Mısır Hiyeroglif Yazısı Örneği. (<http://aygunhoca.com>).

Şekil: 7. Ölen kimsenin mezarına yerleştirilen ve ‘Ölümler Kitabı’ndan bir sahneyi betimleyen papirüs. Çakal Surathlı tanrı Anubis, ölmüş kimsenin kalbinin tartılmasını izliyor, ibis başlı tanrı Thot ise sonucu kaydediyor. (Gombrich, 2004: 65).

Yazılı bir dil oluşturmanın en eski yolu olan resim–yazı sisteminde “insanı anlatabilmek için simgesel ve basit bir insan çizimi yeterli olabiliyordu, ancak dost, düşman, akraba gibi kavramsal uzantılar devreye girdiğinde durum biraz karmaşıklaşıyordu” (Uçar, 2004: 70). İnsanoğlu bu karmaşıklığa rağmen binlerce yıl resim–yazı sistemini kullanarak bilgilerini, düşüncelerini, mesajlarını taş, kağıt ve kayalara yazarak iletmeye çalışmıştır. “Bu amaçla nesneyi veya eylemi anlatan kalıplaşmış resimler biçiminde harfler belirmiş ve Sümerler birkaç yüzyıl içinde basit resim çiziminden bir fikrin veya bir sesin anlatımına geçmeyi başarmışlardır” (Sizgek, 1994: 5).

Mezopotamya uygarlığının kurucuları olan Sümerler ilk yazı sistemini geliştirmişlerdir. Sümerlerin IV. Uruk döneminde bulunduğu düşünülen ‘Çivi Yazısı’, insanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Çivi yazısının gelişimindeki ilk basamak,

piktogramlardır. Piktogramlar, bir kavram ya da sözcüğü temsil eden ve resim özelliği taşıyan simgelerdir. “Bunlar, önce tablet haline getirilmiş ıslak kil yüzeyine ‘stylus’ adı verilen kamlarla çiziliyor, bu kil daha sonra kurutulularak ya da fırınlarda pişirilerek kalıcı hale getiriliyordu. İ.Ö 2500 yıllarında geliştirilen üçgen uçlu stylus’larla kil yüzeyine bastırılarak elde edilen imgeler, daha soyut bir işaretleme sistemi oluşturdular” (Becer, 2005: 85). Böylelikle resim özelliği taşıyan piktogramlar da çivi yazısı adı verilen soyut simgelere dönüştü. Bu simgeler zamanla düşünceleri (ideogram) ve sesleri (fonogram) ifade edecek bir düzeye ulaştılar.

Şekil: 8. Mezopotamya’ da kil tabletler üzerine yazılan çivi yazısı örneği.
(<http://ancientworldwonders.com/sumerian-ancient-cuneiform-writing.html>).

Sümerler, Asurlular, Babiller ve Hititler tarafından 3000 yılı aşkın bir süre kullanılan resim temelli yazı örnekleri Arkaik Çin yazısında da görülmektedir. Birer piktografik işaretler olan bu görsel bildirişim araçları iletişim amacıyla kullanılmıştır.

ANLAMI	M.Ö.3000	M.Ö.2400	M.Ö.650
KUŞ			
EL			
BAŞ			
SAZ, KAMIŞ			
YÜRÜMEK, DURMAK			
SU			

Şekil: 9. Sümerler, Asurlular, Babiller ve Hititlerin kullandığı çivi yazısı örneği.
(Yazar, 2010:22).

AT	𠂇	𠂈	𠂉	馬	馬	馬	𠂊	马
BALIK	𩺰	𩺱	𩺲	魚	魚	魚	魚	鱼
DAĞ	山	山	山	山	山	山	山	山

Şekil: 10. Çince işaretlerin zaman içindeki değişimine örnekler.
(<http://www.yalcinguran.com/2010/06/yazi-kesfi-ile-sonrasi/>).

Binlerce yıldır “resimsel imgelere anlam yüklenmesi ile başlayan yolculuk giderek gelişmiş ve belirli bir sisteme dayandırılarak günümüz ABC’sinin oluşumunu sağlamıştır” (Sizgek, 1994: 5). Günümüzde görsel iletişimi sağlayan görsel bildirişim araçları hızla gelişen teknoloji ile birlikte yeni boyutlar kazanmıştır. “Grafik tasarımcılar işaretlerin anlamları üzerinde çalışmalar yapmışlar ve yeni tasarımlar oluşturmuşlardır” (Yazar, 1996: 42). Kültürel farklılıklardan dolayı bu tasarımların uygulanması konusunda sorunlarla karşılaşıldığı için bu konuda ortak evrensel bir dil oluşturma çabaları devam etmektedir. Aygenç’ in de ifade ettiği gibi, “İşaretlerin sürekli olarak yeni biçimlere girmesi, kültürlere ve kişilere göre anlamlarının değişebilir olması görsel bildirişim alanına yeni sorunlar da getirmiştir” (Aygenç, 1986: 5). Bu sorunların çözümlenerek evrensel ortak bir dil oluşturulması için grafik tasarımcılara büyük görevler düşmektedir.

2.2 Görsel Bildirişimin Konumuz Açısından Önemi

İnsan, günlük yaşamda çevresiyle sürekli iletişim halinde bulunmaktadır. Çevresinden aldığı çeşitli iletişim mesaj ve uyarılarına karşı değişik tepkiler göstererek davranışlarına yön verir. Aynı zamanda iletişim, hem insanların diğer varlıklara üstünlük kurmasını hem de ilişki içinde bulunduğu bireylerle bir benzeşme, birlik ve ortaklık oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Böylece çevresiyle girdiği karşılıklı etkileşimle birey, bu etkileşimin nicelik ve nitelik değerlerine göre fiziksel–toplumsal çevreye uyum sağlar. “İşte bu noktada, çevreye uyumda ve çevreyi gereksinimler doğrultusunda sağlıklı kullanmada görsel bildirişim araçları küçümsenmeyecek rol oynamaktadır” (Aygenç, 1992: 1).

Görsel bildirişim araçlarının genel amacı, bildirişim alanı alıcıda etki oluşturarak bu etkiyi davranışa dönüştürmektir. Bu nedenle bildirişim birçok alanda (reklamcılık, sanat, politika, eğitim vb.) kullanılır. Bunlara ek olarak görsel bildirişim araçları insan topluluklarının

etkileşim içinde olduğu tarihi ve turistik alanlarda, trafikte, olimpiyatlarda, havaalanlarında, hastanelerde vb. yerlerde de kullanılabilir.

“Bildirilere karşı alıcı konumunda olan insan, çevresinden aldığı uyarıları davranışa dönüştürürken, algılamakta olduğu bildirinin doğruluğundan ya da yanlışlığından dolaysız olarak etkilenebilmektedir. İnsanın çevresini kullanmasında davranış değişikliğinin her alıcıda aynı türde olması, davranışı doğrudan uyaranın, bir başka deyişle, görsel bildirişim simgelerinin tasarım ve uygulama başarısıyla doğrudan ilgilidir. Bu bakımdan hedefe bilgi aktarma sürecinde uyaran konumunda olan görsel bildirişim simgelerinin, evrensel düzeyde tasarım ve doğru kullanımı üzerinde önemle durmak gerekir” (Yazar, 2010: 17).

2.3 Görsel Bildirişimle İlgili Kavramlar

Görsel bildirişimle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi bulunan kavramları, bilgi, iletişim, sibernetik, enformasyon ve haber alma olarak sıralayabiliriz.

2.3.1 Bilgi

“Bilinçli varlık olan insanın kendini ve kendi dışındaki nesnelere anlama etkinliğine bilme bu etkinlikten çıkan sonuca ise bilgi denir” (<http://nihalhoca.blogcu.com/bilginin-tanimi/4084079> s).

2.3.2 İletişim

“Fransızca ve İngilizce’de yazılışı aynı, söylenişi ayrı communication (iletişim) kavramı, Latince’deki ‘communicatio’ sözcüğünün karşılığıdır” (Yazar, 1996: 9). Dilimizde haberleşme, iletişim, bildirişim gibi kavramlarla da ifade edilmektedir.

Gerçekte sözcüklerden oluşan insan dili en yetkin iletişim aracıdır. Ancak söze dayalı olmayan başka iletişim araçları da bulunmaktadır. Özellikle 20. yy. toplumunda iletişime ayrılan zaman azalmaktadır. Alıcının mesajı en kısa zamanda en doğru şekilde algılaması açısından, uluslararası trafik işaretleri yaygın biçimde kullanılan göstergelere iyi birer örnek oluşturmaktadır.

2.3.3 Sibernetik

Birden fazla disiplin oluşturmakla ilgili olup, bilim dallarının her biriyle tam bir uygunluk içinde olan bir dizi kavram yardımıyla bu dallar arasında tam bir ilişki kurulmasını sağlar.

Bir insanın veya otomatik bir makinenin, modern tekniğin kaynakları çerçevesinde herhangi bir işi yönetmesini veya belli bir amaca ulaşmasını sağlayan bilim. Makina ve canlılarda, kontrol ve haberleşmenin şartlarını ve kanunlarını tespit eden bir bilim dalı. Yaşayan organizmalarla ve makinalarda kontrol ve haberleşme ile ilgili bilimlerin karmaşıklığını ifade etmek için kullanılmıştır. Kökü Eski Yunanca “Kubernetes” ve Latince “Gubernare”den gelmektedir. Her iki kelime de “sevk ve idare” anlamına gelir. İlk defa Amerikalı bilim adamı Norbert Wiener (1948) tarafından kullanılmıştır.

2.3.4 Enformasyon

“İngilizce ‘information’ kelimesinden dilimize girmiş olup; danışma, tanıtma, bilgi, haber alma, haber verme, haberleşme gibi anlamlara gelmektedir” (www.turkcebilgi.com).

2.3.5 Haber Alma

Enformasyonla bağlantılı olarak araştırma, inceleme ya da gözlem yoluyla bilgi edinmedir.

2.4 Görsel Bildirişim Araçları Olarak Jeosemboller ve Grafik Tasarım

İnsanoğlu tarih içinde resimsel semboller kullanarak iletişim olgusunun gelişimine katkıda bulunmuştur. Günümüze kadar bu semboller soyut sistemler olarak gelişmiştir. Ancak sözel iletişimi sağlayan dillerin tüm dünyada çok sayıda olması evrensel iletişimi karmaşık yapıya sokmuştur. Bu karmaşıklığı engellemek için geçmişten günümüze bu farklılığı azaltma çabaları süregelmiştir. “Tasarımcılar bunun için en iyi çözümün görsel işaretler ya da simgesel işaretler olacağını belirtmişlerdir çünkü, simgesel işaretler herhangi bir çeviriye ihtiyaç olmaksızın bütün dillerde okunabilecek evrensel bir niteliğe sahiptirler ayrıca simgesel işaretler, nesnelere yalınlaştırılmış silüetlerine benzer ve yazısız resim işlem görerek, doğrudan iletişim gerçekleştirirler” (Artantaş, 2007: 53). “İletişim açısından görselin, uygulandığı yere ve amaca göre etkisi, en iyi malzeme ve motivasyonla

arttırılmıştır. İletişim malzemelerinin kullanıldığı alanlar bu gelişim çizgisi içerisinde olgunlaşmıştır” (Aydos, 1990: 11). Bu alanların içinde en büyük payı görsel iletişim sanatı olarak bilinen grafik tasarıma ayırmak gerekir.

Twemlow’a göre grafik tasarım, “bir tür dildir ve iletişim kurmak içindir. Her şeyi daha berrak kılmaya-hatta hayat kurtarmaya-yaradığı kadar, günlük yaşantımızı karmaşık katmanlara, farklılıklara ve ince detaylarla zenginleştirmeye yarar” (2008: 6).

“Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi’nde grafik tasarıma şu şekilde yer verilmiştir: ‘Görsel İletişim Tasarımı’da denir. Grafik tasarım, bir mesajı görsel iletişim yoluyla hedef kitleye duyurma işlevini, güzel sanatların estetik nitelikleriyle birlikte resim ve yazıyı birbirini tamamlayan bir düzenleme içinde kullanarak yerine getirir. Farklı dilleri konuşan insanlar arasında ortak bir iletişim dili kurmak açısından önemli bir işlevi olan bu tasarım dalı, iletişim medyalarına paralel olarak, her geçen gün daha büyük oranda insanın yaşamında yer almaya başlamış, günümüzde ise dünyayı saran iletişim algı ortamında artık çağdaş dünyanın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir” (Sürmeli, 2010: 26).

“Rand’a göre ise, yazı ve resim iç içe kullanılmış resimlerde soyutlamayla beraber görsel iletişim simgeleri oluşarak grafik tasarım gelişmiştir” (Artantaş, 2007: 52). Grafik tasarım tanımlarının yanında tasarım kavramı ile ilgili tanımlamalara da bakmakta yarar vardır. Tasarım; biçim ve içeriğin kaynaşmasıdır, bir fikrin yaşama geçirilmesi ve benzersiz bir biçimde ifade edilmesidir. Tasarım uygulamadan çok yaratma ve oluşturmaya odaklıdır.

Tasarım anlam olarak yabancı dildeki “dizayn” kelimesine karşılık gelmektedir. Dizayn (design) sözcüğü, Latince biçim vermek, temsil etmek demek olan designare sözcüğünden gelir. Yücel’e göre ise tasarım, “bir ürünün tamamının veya parçasının çizgi, şekil, renk, biçim, doku, malzemenin esnekliği veya süslenmesi gibi insan duyuları ile algılanabilen çeşitli unsur ve özelliklerin oluşturduğu görünümdür. Bir bütünü oluşturan parçaların bir şekilde organizasyonu olarak da tanımlanabilir” (2008: 3).

“Çeşitli grafik tasarım öğeleri uygun şekilde bir araya getirilirken, verilmek istenen mesaj estetik kurallar içinde iletilmelidir. Mesaj özünden kopmadan yalınlaştırılmalıdır. Diğer yandan da mesaj dikkat çekici, kolay algılanır ve uzun süre akılda kalıcı özelliklere sahip olmasına özen gösterilerek hazırlanmalıdır. Aynı

zamanda iletişimin gerçekleşmesi için alıcının grafiksel öğeleri tanınması, anlamlandırabilmesi ve bir tepki göstermesi gerekmektedir” (Artantaş, 2007: 53).

Grafik tasarımın amacı okunan ve izlenen iki boyutlu görüntüleri tasarlayarak izleyiciye bir mesaj iletmek, bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır. Grafik tasarım ürününün başarısı, mesajını hedef kitlesine iletebilmesine bağlıdır. Mesajın başarıyla iletebilmesi için ise tasarımda görsel bütünlük oluşturmak gerekmektedir. Grafik tasarımda görsel bütünlük, resimsel öğelerin yanında tipografik özellikler bütünü algılanması konusunda büyük önem taşımaktadır. Kullanılan harflerin büyüklüğü-küçüklüğü yazı karakteri mesajın iletiminde resimsel öğeleri desteklemesi açısından önemlidir.

Görsel bildirişim aracı olarak kullanılmakta olan jeosemboller birer grafik tasarım ürünleridir. Grafik Tasarımcı, Bölüm 3’de de belirtildiği gibi (Bkz.3.9 Tasarım İlkeleri Açısından Jeosemboller) jeosembol tasarımlarını belirli kriterler ve ilkelere göre yapmak durumundadır. Aynı ortamda kullanılan jeosembollerin birbiriyle uyumlu olması, büyütülüp küçültüldüğünde değer kaybı olmaması, mesajı doğru aktarması, farkedilebilir ve algılanabilir düzeyde tasarlanması ve renk açısından çevreyle uyumlu olmaları gerekmektedir.

2.4.1 Grafik Tasarımda Sembollerin Sınıflandırılması

Toplumda insan hayatını kolaylaştırmak için kullanılan simgeler, işaretler ve piktogramlar gibi simgesel işaretler sözel olanlara göre daha az şartlandırıcıdır. Kısa sürede algılanan ancak, uzun süre akılda kalan simgelere geniş anlamlar yüklenebilir.

“Yaygın olarak kullanılan bazı simgeler ve temsil ettikleri anlamlar şöyle sıralanabilir: Çapa = Umut; Daire = Sonsuzluk; Taç = Onur, Şöhret; Hançer = Ölüm, Bilinmeyen biyolojik türler; Kalp = Aşk, Sevgi; Aslan = Güç, Cesaret, Görkem; Zeytin Dalı = Barış; Baykuş = Akıl, Bilim, Bilgelik; Palmiye = Zafer; Kozalak = Bereket; Gül = Güzellik; Orak, Tırpan = Ölüm; Yılan = Kötülük, Bela; Kafatası = Ölüm; Yıldız = Üstünlük, Yücelik; Güneş = Tanrı; Şemsiye = Koruma, sigortalama” (Becer, 2005: 197).

Kullandığımız alfabedeki harfler sese bağımlı simgelerdir. “Konuşma seslerini simgeleyen işaretlere ‘fonogram’ denir. Fonogram özelliğı taşıyan her harf bağımsız bir yapıya sahiptir. Her harfin özel bir sesi, ya da her sesin özel bir harfi simgelediğı alfabe sistemleri geliştirilmiştir” (Yazar, 2010: 170). Harflerin dışındaki grafik simgeler ise ‘logogram’ olarak adlandırılır. Logogramları üç başlık altında toplayabiliriz:

a) İmge Bağımlı Simgeler

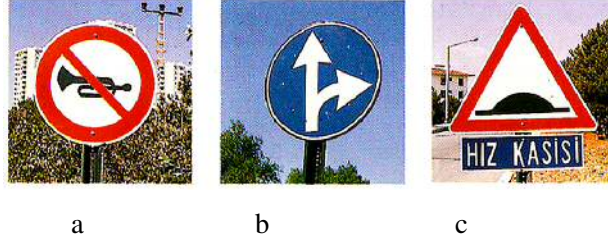
“Piktogram olarak adlandırılan bu tür simgeler, konu aldıkları nesneyi doğrudan temsil ederler, yürüyen insan figürü, telefon, kurukafa... çoğunlukla nesnelere stilize edilmiş silüetleri olan piktogramlar kolay algılanır ve çabuk öğrenilir” (Becer, 2005: 197).

Şekil: 11. Görsel bildirişim sistemlerinde kullanılan piktogramlar.
(<http://www.secdgulleri.net/>).

b) Kavram Bağımlı Simgeler

Anlatılmak istenen konunun, nesnelere algılanabilen ve anlaşılabilen kavramlarla ifade edilmesidir. Örneğın, dalgalı çizgiler suyu, sağı bakan ok işareti sağı dönülmesi gerektiğini anlatır. “Karayollarında kullanılan ‘sağı dönüş’ işareti ‘Sağı Dönüş’ yazan bir levhadan daha etkilidir ve kısa sürede algılanabilir. Çünkü, grafik simge görsel muhakemeyi harekete geçirir, sürücü dönüş yönünü görür ve hemen ona uyum sağlar. Yazıyla belirtilen ‘Sağı Dönüş’ levhası ise sürücüyü entelektüel muhakemeye iter” (Yazar, 2010: 140). Yazılan sözcükleri yorumlamak zaman kaybına sebep olur. Kavram bağımlı simgeler, imge bağımlı simgelere oranla daha zor anlaşılabilir ancak, nesne ya da kavramı algılanabilir formlara dönüştürdüğü için kolay öğrenilip, çabuk hatırlanır.

Şekil: 12. Trafik işaret örnekleri. (Becer, 2005:198).
a)“Klakson Çalınmaz” İmge bağlantılı Trafik işaret örneği.
b)“İleri ve Sağa Mecburi Yön” Kavram bağlantılı işaret örneği.
c)Uyarı amaçlı üçgen biçimindeki trafik işareti örneği.

c)Diğer Simgeler

Bu gruptaki simgeler, ne gerçek nesnelere ne de kavramları temsil ederler. Doğrudan bir bildiri özelliği taşımadıklarından öğrenilip hatırlanmaları zordur. Ancak, ezberlenerek öğrenilmesi gerekmektedir. Örneğin, harfler, sayılar, rakamlar bu grup içerisinde değerlendirilebilir.

2.4.2 Grafik Tasarımda Yönlendirme İşaretleri

“Herhangi bir yanlış yola döndüğümüzde, kaybolduğumuzda ve yoldan geçen birine yol sorduğumuzda sözlü tariflerin ne kadar şaşırtıcı olduğunu görürüz. Bu yüzden çok az sözle; görsel elemanın ağırlıkta olduğu herkesin kolayca, zaman yitirmeden algılayabileceği bildirişim araçlarına ihtiyaç duyarız. Yani Çinlilerin atasözünde söylendiği gibi; ‘yüz tane anlatma bir görme kadar iyi değildir’ ” (Artantaş, 2007: 57). Bu nedenle çevremizde yapılan işaretler kolay ve bağımsız olarak yolculuk yapmamıza yardımcı olurlar. Yapılan bu işaretlerin yalın ve öz bilgi içermesi zamanında algılamamızı ve hızlı hareket etmemizi sağlamaktadır. Tek ve iyi bir işaret görmek, karışık birçok işaret görmekten daha yararlıdır.

Aygenç’e göre “eğer bir sembol işaret ettiği şeyi yorum yaptırmadan, doğrudan çağrıştırabilirse amacına uygun olarak düzenlenmiş demektir. Sembolleri tasarlarken, zor anlaşılabilir karmaşık mesajlar değil, kolay anlaşılabilir mesajlar seçmek gerekmektedir” (1992: 14).

Şekil: 13. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Atakum Kampüsü yerleşkesi içerisinde yönlendirme işaretleri. (Tasarım ve Uygulama: Tarık YAZAR, 2005) (Yazar, 2010: 203).

“Yönlendirme işaretleri; neyin nerede bulunduğunu, ne amaca yönelik olduğunu gösteren, insanların amaçladıkları hedefe ulaşmalarını kolaylaştıran görsel işaretler veya işaretler sistemleridir” (Artantaş, 2007: 58). Yönlendirici görsel bildirimler olarak jeosembollerin kullanımı ideal bir çözümdür, çünkü hızlı bir iletişim sağlamaktadır. Jeosembollerin basit, anlaşılır ve yerleştirildiği yerle bütünlük sağlayıp ilgi çekici olması gerekir. Yönlendirme işaretleri olarak kullanılacak olan jeosemboller sadece ortalama bir gruba değil çeşitli gruplardan insanlara (uzun, kısa, tekerlekli sandalyeli vb.) hitap etmelidir. “İşaretler eğlendirmeli ama aynı zamanda bilgilendirmelidir. Renk seçimi ve kombinasyonu ile ilgili kurallara uymak gerekir; çünkü işaretler değişik ışıklandırma durumlarından etkilenirler” (Artantaş, 2007: 59).

Şekil: 14. İşaretlerin gündüz ve gece kullanımına örnek, Kore. (Artantaş, 2007: 59).

İşaretlerin yazı büyüklüğü ise kullanım alanlarına ve okuma mesafesine göre ayarlanmalıdır. Yazı karakteri, kendine özgü renk paleti, yaratıcı ve bulunduğu ortama uygun bir tasarım işaretlerin kullanılabilirliğini artırır. “Gordon’a göre, inşaat bölgelerinde basit geçici işaretler; hastanelerde tamamen fonksiyonel işaretler; alışveriş yerlerinde ise her kat için yönlendirici işaretler kullanılmaktadır” (Artantaş, 2007: 59). Yani her biri farklı alanlara hizmet ederek, önemli roller oynamaktadır. Geniş ölçekte işaretler, bir sınır işareti (landmark) veya bir reklam ögesi haline gelmektedir.

Şekil: 15. Görsel Yönlendirme Sistemi tasarımı ve çevre ilişkisi örneği. (Yazar, 2010: 120).

2.5 Çevresel Grafik Tasarım

Günümüzde gelişen kültür ve ekonomik değişimler yeni tasarım ve uzmanlık alanlarının oluşmasına neden olmuştur. Mimari büyük bir uzmanlık alanına sahipken, grafik tasarımda giderek gelişim göstermiştir. Bu gelişimin en büyük sebebi olarak modern endüstri ve toplum gösterilmiştir. “20. yy başlarında, grafik tasarımcı kendi iletişim dilini, simgeler ve sembolleri zekice birçok değişik tip uygulamalar ile birleştirmiştir. Grafik tasarım ve Mimarlık disiplinlerinin arasındaki sınır benzerliklerinin 20. yy ortalarında yakınlaşması sonucunda Çevresel Grafik Tasarıma yeni bir bakış açısı getirmiştir” (Yaşar, 2011: 9).

Şekil: 16. Great Ormond Street Çocuk Hastanesi için çevresel grafik tasarım. (<http://www.creativereview.co.uk/>).

“Bu dal ile ilgili dünyadaki en büyük organizasyon olan Çevresel Grafik Tasarım Kuruluşu (Society of Environmental Graphic Design – SEGD), çevresel grafik tasarımını şöyle tanımlamaktadır: Çevresel grafik tasarım, tamamı yönlendirmenin görsel yanı, iletişim kimliği ve bilgilendirmesi ve mekandaki düşünceyi şekillendirme üzerine yoğunlaşan grafik, mimari, iç mimari ve endüstriyel tasarım gibi pek çok tasarım disiplinini kucaklar” (Güler, 2008: 88).

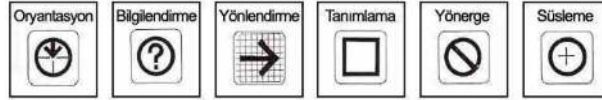
Çevresel grafik tasarım kuramı uzun yıllardır çeşitli uygulamalar tasarım disiplinleri arasında kendine yer bulmasına karşın son yıllarda şekillenmeye başlamıştır. Kentlerin büyümesi ve gelişmesi, insanların daha çok yer değiştirmesi, uygarlık sürecinde yaşanan çevrenin daha karışık bir hale gelmesiyle insanların yerlerini bulma ve bilgiyi daha iyi anlama istekleri görsel bildirişim araçları gibi çevresel grafiğin oluşumuna ve gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Görsel bildirişim araçlarının uzun tarihsel sürecinin aksine; çevresel grafik tasarım 1900’lerin başında ortaya çıkmıştır. Ancak bireysel çalışmalar yapılmış kendini ifade etmeye başlaması İkinci Dünya Savaşı’na kadar netleşmemiştir. Özellikle ABD’de ekonominin hızla gelişmesi, beraberinde iletişim ve ulaşım alanında ilerlemeyi getirmiştir. İlk örnekleri stand tasarımları olan çevresel grafik tasarım, zamanla yönlendirme ve işaretleme sistemleriyle gündelik yaşantıya girmeye başlamıştır.

“Dünya bu yeni tasarım dalını 50’li yıllarda çalışmaya başlayan önemli tasarımcıların ışığında keşfetmeye başlamıştır. Paul Rand, Saul Bass, William Golden, Ivan Chermayeff ve Tom Geismar gibi tasarımcılar, grafik tasarımın pek çok alanında hizmet vermiş olmalarına karşın, asıl ünlerini çok geniş bir yelpazede sundukları çevresel grafik tasarım projeleriyle kazanmışlardır” (Güler, 2008: 88).

1970’li yıllarda yeni terimler ortaya çıkmaya başlamıştır; yönlendirme sistemleri, işaretleme sistemleri, çevresel grafik, süpergrafik gibi. Yaptıkları tasarımlarla, basılı ortamda üretilen çalışmalar arasındaki farkı gören çevresel grafik tasarımcılar, bu disiplinin kendi adını bulması ve yerleşmesi yönünde de önemli bir adım atarak Çevresel Grafik Tasarım Derneğini (SEGD) kurmuşlardır. Kurucuları, Alvin Lustig Protege ve John Follis’tir. Bu dernek “çevresel grafik tasarım alanında toplumun daha bilinçli olmasını ve profesyonel gelişimin sağlanmasını amaçlayan, her sene düzenlediği yarışma ile nitelikli yönlendirme ve işaretleme dizgeleri (sistem), sergileme tasarımları, haritalandırma,

perakende mekanlar, spor etkinlikleri ve yerleşke tasarımı gibi uygulamalara ödülleri veren aktif bir uluslararası kuruluştur” (Uyan Dur, 2011: 160).

SEGD, çevresel grafik tasarımlarında sınıflandırma yapmıştır. Buna göre çevresel grafik tasarımlarının altı işlevi vardır: Oryantasyon, bilgilendirme, yönlendirme, tanımlama, yönerge ve dekor.

Şekil: 17. SEGD tarafından yapılan çevresel grafikler sınıflandırması. (Okcu, 2007: 9).

“Bu sınıflandırmaya göre çevresel grafikler şu şekilde örneklendirilebilir: ‘Oryantasyon amaçlı çevresel grafikler, zaman ve mekan ile ilişkili olarak kişinin çevrede yerleşmesini sağlar: Haritalar, mimari referans noktaları ve sınır taşları. Bilgilendirme amaçlı olanlar, durumlar, haberler, varılacak yerle ilgili bilgi verir: Rehber sistemler, afisler, panolar. Yönlendirme amaçlı olan çevresel grafikler, kişiyi varılacak yere yönlendirir: Danışma kabinleri, işaret sistemleri. Tanımlama amaçlı olanlar, ulaşılmak istenilen kişiyi, varılacak yeri doğrulamak için kullanılır: Sokak numaraları, park alanları, itfaiye kabinleri, posta kutuları. Yönerge amaçlı çevresel grafikler, kuralları ve yasakları belirtir: Uyarı ve güvenlik işaretleri, trafik işaretleri, acil çıkış işaretleri. Süsleme amaçlı olan çevresel grafikler ise çevreyi güzelleştirmek için kullanılır: Bayraklar, duvar resimleri gibi” (Okcu, 2007: 9).

Birçok tasarımcı, 1960-70’li yıllarında çevresel grafik tasarım projelerinde çalışmıştır. Lance Wyman 1963 Meksika Şehir Olimpiyat Oyunları, Meksika Şehir Metro tasarımı ve Washington Hayvanat Bahçesi’nin projelerinde görev almıştır. Massimo Vignelli New York ve Washington Dc metroları için işaretleme sistemi tasarlamıştır. Bu dönemde planlama, ürün tasarımı, iç mekan tasarımı, renk teorisi, tipografi, işaret ve simgeler çevresel tasarımın iletişim problemlerini çözmede kullanılmaya başlanmıştır.

“Chris Calori tarafından ‘yerleşik çevrede bilgilendirmenin grafik iletişimi’ olarak tanımlanan çevresel grafik tasarım, insanların gereksinim duyacakları bilgiyi buldukları kapalı ya da açık mekanlara kolaylıkla algılayabilecekleri ve anlayabilecekleri şekilde çeşitli tasarım elemanlarıyla yerleştirilir” (Güler, 2008: 89). Genel olarak bakılacak olursa çevresel grafik tasarımın yönlendirme sistemlerini, işaretlemeleri, kentsel tasarımı, jousembol tasarımını ve haritalandırmayı kapsadığı söylenebilir. Bu alanlar grafik tasarımla

ortak noktaları olan ancak pek çok noktada grafik tasarımın ötesine geçen çevresel grafik tasarımın içeriğini oluşturmaktadır. Grafik tasarımla iki boyutlu başlayan süreç, üç boyutlu çevresel grafik tasarımın bakış açısı ve bilgi birikimiyle noktalanmaktadır.

2.5.1 Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı

“Yönlendirme tasarımı, açık ya da kapalı alanlarda kullanıcıların gidecekleri noktayı bulabilmelerini amaçlayan bir bilgilendirme tasarımı alanıdır. Yönlendirme tasarımı, kullanıcıyı belli bir yöne doğru yönlendirme amaçlı görsel tasarımlardan oluşmaktadır. İşaretleme tasarımı ise kullanıcıya vardığı noktayı gösteren görsel işaretlerdir” (Uyan Dur, 2011: 161). Bu işaretler, o yerin işlevini belirten imlerdir. Bina isimleri, kapı yazıları, kat numaraları gibi işaretlerin tamamı işaretleme tasarımının kapsamına girmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse yönlendirme ve işaretleme tasarımı, ana girişlerde, yol ağzlarında, yaya ya da araç trafiğine, tipografi, sembol ve oklar gibi grafik unsurları birleştirilerek yön verir.

“Gordon’a göre tasarımcılar yönlendirme işaretlerini tasarlarken, insanları işaretlere kısa bir süre göz attıklarını düşünmeli ve;
a)Kişilerin yol güzergahı üzerinde olmalarına,
b)Onlara kendi dünyalarından bir şeyler hatırlatmalarına,
c)İlgi çekici olmalarına dikkat etmelidirler” (Artantaş, 2007: 67).

Şekil: 18. ODTÜ Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi’nden yönlendirme tasarımı örneği.
(<http://www.baskentreklam.com/index.php?sayfa=haber&haberid=34>).

Şekil: 19. ODTÜ Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi'nden işaretleme tasarımı örneği.
(<http://www.baskentreklam.com/index.php?sayfa=haber&haberid=34>).

Günümüzde insanlar yönlendirme ve işaretleme sistemleriyle hem doğada hem de kendi yapılandığı ortamlarda yönünü belirleyerek gideceği yeri bulabilmektedir. “Önceleri avcı topluluklar hayvanların ayak izlerini ve kokularını takip ederek kaybolmaların önüne geçiyor veya göze çarpan doğal güzelliklere dikkat ederek yön tanımlıyorlardı. Bunlara rağmen çıkış yolunu bulamadıkları durumlarda, güneşin konumuna göre yön tayin ediyorlardı. Güneş, ay ve yıldızların insanların zaman ve mekan belirlemelerine yardımcı olmuştur” (Yaşar, 2011: 17). Fakat daha sonraları insanların farklı bölgelere yerleşmesiyle binalar ve ikamet yerleri, coğrafi işaretler olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Yön bulabilmek içinde doğadan ve kendi ayak izlerinden yararlanmanın dışında kendi tasarladıkları yol işaretlerinden faydalanmışlardır. Birçok tasarımcı yönlendirme ve işaretleme tasarımı yaparak insanların yönlerini daha kolay bulmasına yardımcı olmuştur. Bilinen ilk profesyonel yönlendirme ve işaretleme tasarımcısı Henry Beck'tir. “Gerçekten de Beck'in Londra Metrosu için 1931 yılında hazırladığı harita ve zamanla bu haritanın istasyonlara uyarlanması kentsel yaşama yönelik ciddi anlamda bir yeniliktir. Günümüzde bu haritanın geliştirilerek halen kullanılıyor olması, büyük olasılıkla Beck'in yüksek öngörüsüyle metro yolculuğunun ve insan algısının gereklerini çok iyi kavramış olmasından ileri gelmektedir” (Güler, 2008: 91).

Şekil: 20. Henry Beck'in Londra yer altı haritası örneği.
<http://www.advanceyed.com/img/ingiltere/londra-metro-haritasi.gif>.

Açık ya da kapalı alanlarda yönlendirme ve işaretleme tasarımları çevre ile uyum içinde olmalı, çevrenin nitelikleri ile bütünleşebilmelidir.

“Bir mekanın kullanıcıları için tasarlanan yönlendirme ve işaretleme dizgeleri, bilgi verme, kişinin mekana uyumunu sağlama, mekana kimlik kazandırma, kişiyi mekanda yönlendirme ve dekor oluşturma gibi işlevlere sahiptir. Bunun yanında dünyanın pek çok yerindeki tren istasyonları, metrolar ve havalimanları için yönlendirme ve işaretleme tasarımı yapan Hollandalı bilgilendirme tasarımcısı Paul Mijksenaar, etkili bilgilendirme tasarımının tansiyonu biraz tutması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, yönlendirme ve işaretleme dizgeleri hem çevre ile uyum sağlayabilmeli hem de dikkat çekici olabilmelidir” (Uyan Dur 2011: 162).

Avusturyalı tasarımcı Garry Emery'nin 2005 SEG D Tasarım Ödülüne değer görülen Melbourne–Docklands bölgesi için tasarladığı yönlendirme ve işaretleme tasarımları, çekiciliği ve dikkat toplamayı renk ögesi ile sağlamıştır.

Şekil: 21. Melbourne Docklands yönlendirme ve işaretleme tasarımı örneği.

(<http://www.segd.org>).

Tasarımların aynı zamanda hızlı ve kolay yönlendirme amacına dayanan, açık, sade ve akılda kalıcı olmasına dikkat edilmelidir. Wyman’a göre, “yönlendirme ve işaretleme dizgeleri tasarlarken izlenecek temel hedefler, farklı kültürlerden gelen insanlarla iletişimde bulunabilecek uygun ve okunaklı görüntüler oluşturmak, üçüncü boyutu kullanmak ve iyi işleyen, gerektiğinde zaman testine dayanıklı olabilen, sade estetiğe sahip özgün bir dizge yaratmaktır” (2009: 73).

2.5.1.1 Ulaştırma Alanlarında Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı

Günümüzde insanlar turizm, iş, eğitim ya da görev gibi pek çok nedenlerle bir yerden başka bir yere hızla hareket etmektedir. “Bir kentten bir başka kente yapılan kitlesel ulaşım, yavaş yavaş bir ülkeden bir başka ülkeye şekline dönüşmüş, havalimanı ve tren istasyonu gibi ulaşım amaçlı mekanlar yolcu hacmine paralel olarak devasa boyutlara ulaşmıştır” (Güler, 2008: 95).

Ulaştırma alanlarındaki yönlendirme ve işaretleme tasarımları farklı uluslardan, farklı dil ve kültüre sahip pek çok insanın hızla hedefledikleri noktalara ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Özellikle karayollarında her geçen gün artan ve bir yandan da hızlanan araç trafiğini kontrol etmektedir. “Alman ‘Autobahn’ ve Amerikan ‘Interstate’ karayollarının katkısıyla

bugün dünya üzerindeki tüm karayolları evrensel standartlara sahiptir denebilir” (Güler, 2008: 96).

Şekil: 22. Solda Amerikan Interstate – 678 Karayolu, New York – ABD; Sağda Autobahn Sistemini uygulayan Fransa’da A36 Karayolu, Fransa. (Güler, 2008: 96).

Paul Mijksenaar, seyahatin kendi başına stresli ve yorucu bir süreç olduğunu, bu nedenle yönlendirme dizgelerinin açık ve kolay anlaşılır olması gerektiğini belirtmektedir. Mijksenaar, New York ve New York Jersey’de bulunan üç büyük havalimanı (John F. Kennedy, Newark, La Guardia) için yaptığı yönlendirme ve işaretleme tasarımıyla, 2003’de Çevresel Grafik Tasarım Derneği (SEGD)’nin onur ödülüne layık görülmüştür” (Uyan Dur, 2011: 164).

Şekil: 23. New York and New Jersey Havalimanında uçuş kapılarını gösteren yönlendirme dizgeleri. (<http://www.segd.org>).

Mikjenaar, havalimanlarındaki yolcuları uçağı yakalama kaygısından uzaklaştırmak ve hedeflerine doğru bir şekilde ulaştırmak amacıyla tasarımı yaptığı havalimanları için renk kodu dizgesi geliştirmiştir. Bu renk kodlarının bulunduğu yönlendirme ve işaretler işlevlerine göre sınıflandırılmaktadır. Sarı renkli yönlendirme ve işaretler, bilet, bagaj, check-in ve giriş gibi uçuşlara ait bilgileri; siyah renkliler tuvalet, telefon ve yürüyen merdiven gibi havalimanının donanımlarını; yeşil renkliler kara ulaşımı, park yeri gibi havalimanına erişimi sağlayan araçları ifade etmektedir.

Şekil: 24. John F. Kennedy Uluslararası Havalimanı renk kodları.
(<http://www.mijksenaar.com>).

“Görüldüğü gibi insanlar çevreleri hakkındaki bilgileri fark etmek, ayırt etmek, değerlendirmek ve bir eyleme dönüştürebilmek için ya dışarıdan ışık, biçim, renk, hareket gibi görsel etkileri ya da sözcükleri ipuçları olarak almakta ve kullanmaktadır” (Sizgek, 1994: 11). Ulaşım alanlarında kullanılan yönlendirme ve işaretleme tasarımları da çevreyi önceden kavramamızı, çevre hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

2.5.1.2 Sosyal ve Kültürel Alanlarda Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı

Son zamanlardaki teknolojik gelişmeler, kentlerdeki hızlı nüfus artışı ve iş hayatının stresli olması insanların sosyal ve kültürel etkinliklere ve mekanlara daha çok zaman ayırmasına neden olmaktadır. “Müzelerden, hayvanat bahçelerine ve kültür sanat merkezlerine kadar geniş bir yelpazeye sahip mekanlar, artan ziyaretçi kitlesi karşısında kapalı ya da açık tüm mekanlardaki yaya trafiğini düzenlemek için yönlendirme ve işaretleme tasarımından yararlanmaktadırlar” (Güler, 2008: 97).

Şekil: 25. Chambord Doğa Parkı, Fransa. (Güler, 2008: 97).

Şekil: 26. Taipei Hayvanat Bahçesi, Taiwan. (<http://pasigmom.blogspot.com>).

2.5.1.3 Kent Merkezlerinde Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı

Günümüzde gittikçe büyüyen ve kalabalıklaşan kentlerde insanlar bilgilendirilmeye gereksinim duymaktadırlar. “Kent içinde yapılan yönlendirme ve işaretleme tasarımı, belirli bir plan dahilinde kullanıcıyı bir noktadan diğer bir noktaya ya da merkeze yönlendirme amacı taşımaktadır. Her ne kadar karayollarını işleyen bir sistem varsa da yayaların yaşam ve dolaşım alanları halen sıkıntılıdır” (Güler, 2008: 98). Bu sıkıntıları gidermek amacıyla dünyada yönlendirme ve işaretleme tasarımı ile ilgili çalışmalar hız kazanmış ve parkur gibi tasarlanmış kentlerin sayısı hızla artmaktadır.

Şekil: 27. Colmar Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı, Fransa. (Bayram Karaman, 2012 Orijinal Fotoğraf).

Şekil: 28. Hong Kong Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı, China. (<http://kevinandvana.wordpress.com/category/travel-blog/>).

2.5.2 Yol Bulma

“İnsanlar doğal yol buluculardır. Yolculuklarına yardımcı olması için onlara basit, açık ve tutarlı bilgiler verilirse gösterilen ve kendilerini karşılayan yerleri bulacaklardır” (Yaşar,

2011: 90). Bu amacın gerçekleşmesi için de kapsamlı ve çevreye uyumlu tabela planlarının yapılması gerekmektedir. Planlarda yer alması gerekenler ise, geçitler, tarihi işaretle, otomatik yön bulucular, araç yönü, varış yeri tanımı, ziyaretçi bilgileri, anlatım gibi talimatları içermelidir.

“Passini’ye göre yol bulma kavramsal ve davranışsal olarak uzaysal mekanlarda birinin konumunu tanımlama ve o konuma varabilme yeteneğidir. Beynimizin kavramsal süreci boyunca bilinçli olarak ya da olmayarak bilgi yığınımızdaki gerekli bilgileri seçeriz ve geri kalanını ayıklarız” (Artantaş, 2007: 62). Yol bulma aktivitesi süresince çevreden aldığımız, depoladığımız bilgileri işleyerek yönümüzü bulacak duruma getiririz.

Yol bulma, önemli mesajların tanımlanması ve bunların nasıl en iyi şekilde iletileceği ile ilgilidir. Tasarlanan tabelalar insanlara yolculuklarında; nerede olduklarını, nereye gittiklerini ve yol boyunca neler öğreneceklerini göstermektedir. Aynı zamanda tabelalar, bir alan veya bölge ile ilgili bilincin geliştirilmesinde önemli role sahiptirler ve bir görsel devamlılık hissi yaratırlar. Bunun için tasarlanan tabelaların çevreye uyumlu bir görüntüsünün olması, belirgin, etki ve biçimi uygun tanımlamalarla dengelenmelidir.

2.5.3 Alan Tanımlama

“S. Kaplan’a göre çevresel algımızın ve bilgimizin pek çoğunu yine çevreden topladığımız harici bilgiler sayesinde sağlamaktayız. Bu durum sadece gerekli hareketlerde doğru olmaktadır” (Artantaş, 2007: 62). Böylece alan tanımlama insan-evre bağdaşmasında uzun süreli merkezi bir rol oynamaktadır. Çevremizi tanımlamada yol bulma ile yakın ilişki içine girmektedir.

2.5.4 Land Mark (Yer İmi) Bilgisi

Çevresel grafik tasarım kapsamına da girebilecek olan yer imleri daha çok anıtsal işleve sahiptir. “Bir çalışmanın yer imi olarak adlandırılması için izleyicinin dikkatini çekmesi ve akılda kalması şarttır. Bir tür merkez etkisi yapabilmeli, dikkatleri üzerine çekmelidir” (Güler, 2008: 109). Gibson’a göre, yer imleri, “buldukları yerin kişiliğini, karakterini ve

eğer varsa tarihi bağlamını yansıtır” (2009: 48). Calori’ye göre ise, “yer imleri, belirli bir alan için benzersiz bir fiziksel görüntü yaratmaktadır” (2007: 4).

“Çevresel tecrübe bize kendimizin sahip olduğu ya da başka biri tarafından sağlanan bilgiler ile değişiklik gösterir. Yeni mekânlardaki ilk anlarımızda çevrenin göze çarpan dikkati çeken veya land mark olan öğelerini tanımlamaya çalışırız. Örneğin bir öğrenci herhangi bir üniversite kampüsüne ilk kez gittiğinde idari binalar, kütüphane ve sınıflarını nasıl tanımlayacağını öğrenmeye çalışır. Yeni mekânlardaki deneyimimiz ve tecrübemiz arttıkça yeni ve kendimize özgü bir bakış açısı ile yine kendimize özgü yaklaşımlar sunarız” (Artantaş, 2007: 62).

Ülkemizden Land Mark’a örnekler verecek olursak: Samsun’da Atatürk Onur Anıtı ve İstanbul’daki Sultanahmet meydanındaki Dikilitaş bunlardan bazılarıdır.

Land Mark (Yer İmi) örnekleri

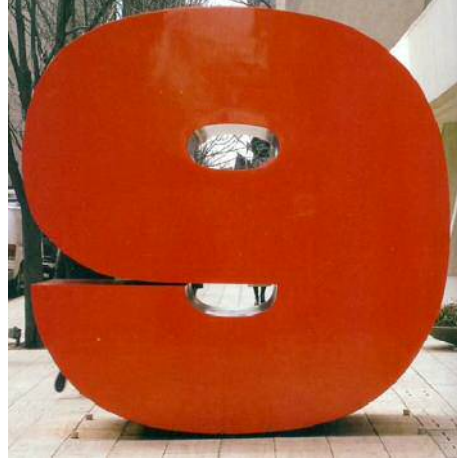

Şekil: 29. Samsun Atatürk Onur Anıtı.
(<http://img268.imageshack.us/i/58677365.jpg/>).

Şekil: 30. İstanbul Obelisk Dikilitaş.
(<http://www.sehirler.net>).

“ ‘Hollywood’ yazısı ve New York Manhattan 9. Caddedeki ‘9’ rakamı dünyanın en çok bilinen yer imlerindedir. İlk hali bir emlak şirketinin reklamı olan ‘Hollywoodland’ yazısı daha sonra kısaltılarak en ünlü yer imlerinden biri haline getirilmiştir. Chermayeff & Geismar tarafından tasarlanan, New York Manhattan 9. Caddedeki dev ‘9’ rakamı ise önünde bulunduğu iş merkezi binasının kapı numarasını simgelemek için yerleştirilmiş, zamanla anıtsal bir değer kazanmıştır” (Uyan Dur, 2011: 170).

Şekil: 31. 9. Caddedeki “9” rakamı New York – ABD, Tasarımcı: Chermayeff & Geismar.
(Güler, 2008: 110).

Şekil: 32. “Hollywood” yazısı, Kalifornia – ABD.
(<http://www.sinefesto.com/wp-content/uploads/hollywood.jpg>)

Avusturya Melbourne Old Treasury Kent Müzesi’nin girişinde bulunan yer imi, müzenin logosundan yola çıkılarak Garry Emery, Mark Janetzki ve Ben Kluger tarafından tasarlanmıştır. “Bu kıvrık anıtsal form şekli, konumu ve boyutlarıyla müzenin kimliğini vurgulamakta ve dikkat çekmektedir. Bu yer iminin aynı zamanda müze girişine işaret eden bir yönlendirme işlevi de vardır” (Uyan Dur, 2011:171).

Şekil: 33. City Museum, Melbourne, Australia. (David, 2009: 49).

“Yer imleri yönlendirme ve işaretlemenin aksine tek başlarına ya da büyük bir projenin parçası olarak kullanılabilirler. Yerleştirildiği yerin kentsel dokusuyla bütünleşik bir gazete bayisi bile, uygun tasarlandığında bir tür yer imi olabilmektedir. Belirli bir yönlendirme stratejisiyle kullanıldığı zaman da yer aldığı alan içerisinde yüklediği doğal misyonundan ötürü izleyicilerin tanıyabileceği bir nirengi noktası olabilir” (Güler, 2008: 110).

2.5.5 Rota Bilgisi

Golledge’ye göre, “land mark bilgisi çevredeki diğer unsurlara nazaran mekandaki bireysel bağlantıları kurmamızda yardımcı olur” (Artantaş, 2007: 63). Rotalar ise land marklara ulaşmamızı ve bir noktadan bir başka noktaya hareket etmemizi sağlayan bilgilerdir. Çevre ile ilgili bilgi edinildiğinde, o mekanın daha esnek ve biçimsel temsili geliştirilebilir. Mekanlardaki bu yeni biçimler land marklarla ilişkilidir yani land marklar bağımsız olarak birbirleriyle ilişkilendirir. “Matematikselsel olarak bir çevrime gidildiğinde dünya koordinat sistemi hedef temel alan küresel bir rota tanımlı şekilde temsil edilirler. Rota bilgisi yüzey ya da zemin temellidir yani egosantrik bakış açısı gerektirir” (Artantaş, 2007: 64).

Günümüzde seyahatin anlamı arttığı için rota bilgisinin önemi land mark bilgisinden daha önemli bir hale gelmiştir. Çünkü rota bilgisi insanlara vazifelerini başarmalarında yardımcı olmaktadır. “Passini’ye göre yol bulma esnasındaki karar verilmiş planlamalar kullanıcılara mekansal kullanım esnasında kolay bilgi alımı ve verimi temeline dayalı bir yapı kurmasını sağlar” (Artantaş, 2007: 64). Mekansal organizasyon prensipleri alan tanımlama ve land mark gibi temsillerle rehberlik edilirken karar verilmiş planlamalar doğrusal ve geçici rota çeşidini temsil eden esaslarla organize edilmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL BİLDİRİŞİM ARACI OLARAK JEOSEMBOLLER

Bu bölümde Jeosembol kavramı, Tarihsel Süreçte Sembol ve Jeosembol Kullanımı, Jeosembollerin İşaret Sistemleri İçindeki Yeri, İşaret, Piktogram ve Jeosembol İlişkisi, Jeosembollerin Kullanım Alanları, Yapısal Özellikleri, Turizm’le İlişkisi, Jeoparklarla İlişkisi ve Tasarım İlkeleri Açısından Jeosembollerin özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1 Jeosembol nedir?

“Jeosembol” olarak adlandırdığımız sözsüz evrensel ortak dil, gelir kaynağının önemli bir kısmını yabancı turistlerin oluşturduğu jeoparkların çok dillilik sorunun aşılmasına ve jeolojik-jeomorfolojik miras varlıklarının ziyaretçilere daha iyi aktarılabilmesine olanak sağlamak için kullanılmaktadırlar.

Görsel bildirişim aracı olarak “Jeosemboller”, “Coğrafi Bilgi İşaretleri” olarak da adlandırılabilir. Çünkü Jeosemboller diğer işaret ve sembollerden farklı olarak özellikle coğrafi yerlerle ilgili bilgi vermektedirler. Kavram içersindeki ‘Jeo’, ‘Loji’ ile birleşerek ‘Jeoloji’ Yer Bilimini ifade etmektedir.

3.2 Tarihsel Süreçte Sembol ve Jeosembol Kullanımı

Tarihin ilk devirlerindeki semboller, mağara duvarlarındaki resimlerdir. İnsanoğlu yazıyı bulmadan önce suyu, ağacı, yıldızı, bulutu sembollerle anlatmıştır. Tasarladığı biçimleri çağlar boyunca mağara duvarlarına çizmiş, sonra da yazıya dönüştürmüştür. Sembollerin yazıya dönüşmesi ile ilgili Maden şu örneği vermektedir: “Öküz insanın evcilleştirdiği en güçlü yaratıklardan biri, gücü anlatmak için başının biçimini kullandı insan. Üçgenimsi bir biçimi, Akatça ‘alp’ Akdeniz yöresindeki toplumların hepsinde ortak bir sözcük öküz. Fenikeli aldı bu üçgene ‘alf’ dedi, İbrani aldı ‘alef’ dedi, Arap aldı ‘elif’ dedi, Yunan aldı ‘alfa’ dedi, öküzün ya da gücün simgesi olan üçgen zamanla A harfine dönüştü” (Şenat, 1999: 104).

İnsanoğlu, mağara duvarlarına çizdiği temel geometrik biçimleri çevrelerindeki canlı, cansız varlıklardan türetmiştir. Yaşadıkları coğrafya ile ilgili izlerin görüldüğü bu biçimler aynı zamanda birer yer işareti olan jeosembol örnekleridir. Örneğin; denizin olmadığı yerlerde denizle ilgili kutsallık taşıyan jeosemboller olamayacağı gibi, Eskimolar için fok ve kutup ayısının jeosembol değerinin önemi ve varlığı şaşılacak bir durum olamaz. “İlkel topluluklarda da Klanların farklı totemlere sahip olması, içinde buldukları çevreyle ilgilidir; ormanlarda yaşayan ilkelerin ayıyı, savanlarda yaşayanların pars veya kaplanı, kayalık ve dağlık alanlarda yaşayanların kartal veya şahini kutsal saymalarının doğallığı gibi” (Şenat, 1999: 123).

“Antik Yakındoğu’dan kalan çok sayıda anıt ve silindir mühürde–evcil, yabanıl ya da düşsel birçok hayvan betimlenmiştir. Bunlar arasında filler ve sinekler, akbaba ve yengeçler dışında, yılan, kaplumbağa ve balıklar da vardır. Ama en sık rastlananlar, aslan ve boğa gibi Mezopotamya kültürünün önemli hayvanlarıdır” (Pılıcı, 2008: 31). Mısır ve Mezopotamya sanatlarında hayvan ve bitki stilizasyonları değişik anlamlar içermektedirler. Bu ifadelerde de görüldüğü gibi hayvan ve bitki jeosembolleri farklı uygarlıklarda önemli yer tutmaktadır. Örneğin, boğa güç ve bereketin sembolüdür. “Avrupa uygarlıklarında, örneğin İrlanda’da, saygınlık kazanmış kral ve yüksek rütbeli askerlere ‘savaş boğası’ denilmekteydi” (Pılıcı, 2008: 32). Anadolu’da ise boğa boynuzu, dinsel sembollerin başlıca ögesi olmuştur. Hitit güneşi kursu adı verilen kompozisyonda evren bir boğa boynuzu üzerinde gösterilmek istenmiştir. Zamanla boğa tanrısal gücünü aslana ve daha sonra tanrılara terk etmiştir. Bu inanç değişimini Yazılıkaya kabartmalarında tanrı/tanrıçaların boğa, aslan veya bir panter üstüne basar şekilde gösterilmeleriyle betimlenmiştir (Bkz. Şekil: 35).

Şekil: 34. Hitit Güneş Kursu. (Akarsu, 2007: 114).

Şekil: 35. Yazılıkaya ana sahne çizimi. (<http://www.arkeolojidunyasi.com>).

“Mağaralardaki hayvan resimleri arasında zaman zaman hayvan kılığında girmiş insan figürlerinin varlığı da ilgi çekicidir. Bunların bilinmeyen, kuşkusuz simgesel olan biçimlerin anlamı sorusuna yanıt vermeleri mümkündür. İnisiyasyon törenlerinde, gizli birliklerde, krallıklarda, -hayvanlar ve hayvan kılıkları- belirli rol oynar. Kral ve kabile şefi her zaman bir hayvan, çoğunlukla aslan ya da leopardır; İmparator Haile Selasiye'nin unvanı olan “Yuda aslanı”, bugün bile bu anlamını çağırır” (Pılıcı,2008: 49).

Eski çağlarda nerdeyse bütün halkların dinlerinde büyük tanrılar hayvan jeosembollerleriyle düşünülmüş ve gösterilmiştir. Babillerde tanrılar koç, boğa, aslan, akrep ya da balık biçiminde göğe yerleştirilmiştir. Bunlar günümüze Zodyak (burç sembolleri) sembolleri olarak ulaşmıştır. “Mısırlılarda tanrıca Hator inek başlı, Amon koç başlı ve Tot balıkçı başlı ya da maymun olarak gösterilmiştir. Hindistan'da Ganesa, insan biçiminde ve fil kafalı bir insandır” (Pılıcı, 2008: 49). Yunan mitolojisi de hayvan jeosembollerini sürdürür ve tanrılarının babası Zeus, kuğu, boğa ya da kartal kılığında sembolize edilmiştir.

Şekil: 36. Zodyak sembollerine örnekler. (<http://vectorgraphicsblog.com>).

“Eski Mısır kaynaklı ‘Hermetika’ metinlerinde, ilahiliğin karadaki sembolü ‘aslan’, denizdeki sembolü ‘yunus’ ve havadaki sembolü ‘kartal’ olarak kabul edilmiştir” (Pılıcı, 2008: 33). Havadaki gücün sembolü olan kartal, Hindular ve Amerika Hintlileri için güneşin sembolü olmuştur. Anadolu kültüründe ölüm anında “ruhu getirip götüreren maddi dünyanın hayvanı kartalın ruh getirip götürmesi gibi iki işlevselliği ona çift özellikli olmayı getireceğinden, çift başlılığın” (Gümüştakin, 1999: 127) sembolü olmuştur.

“Çift başlı kartal sembolüne, eski çağlarda Sümerler ve Hititlilerde rastlanır. Sümerler’de Lagaş kentinin simgesi çift başlı kartaldır. Onlardan; Akadlara, Asurlulara, Sasaniilere, Bizanslara ve Türklere geçmiştir. Hititlilerde, Büyük krallık döneminde: Hattuşa, Alacahöyük ve Yazılıkaya’da ki kabartmalarda, yine çift başlı kartal görülür. Daha sonraları Anadolu’daki Selçuklu yapılarında kullanılan çift kartal simgesi: surlarda, cami ve medreselerde, saraylarda; koruyucu ve hakimiyet sembolü olarak ve kötü güçlerden koruyucu olarak kullanılmıştır” (http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ift_ba%C5%9F1%C4%B1_kartal).

Şekil: 37. Çift başlı kartal sembolü.

(<http://www.meydansozluk.com/gorsel/cift+basli+kartal/34267/>).

İnsanoğlunun gelişim süreci olan medeniyet, sembollerin yaratılması ve geliştirilmesiyle ilerleme sağlamıştır. Sembollerin geliştirilmesiyle insanlar düşüncelerini buldukları zaman ve yerden daha ileriki zamanlara taşımışlardır. Bütün sosyal ve ekonomik aktiviteler semboller aracılığıyla sürdürülmüş; rakamlar, paralar gibi dini tapınma ve devlet yönetim biçimleri de sembollerin kapsamına girmiştir. M.Ö. 4-5 bin yıllarına ait olan Mısır mezarlarında ve Korinth çevrelerindeki kazılarda o dönemde Akdeniz çevresinde ticaretin gelişmesine koşut olarak; tanıtıcı sembol kullanımının yaygınlaşmasına bağlanmaktadır. Tanıtıcı semboller arasında, geometrik biçimlerin içine yerleştirilmiş imalatçı adlarından oluşan arı, aslan başı gibi semboller bulunmaktadır.

12. yy. da özel marka sembolleri ticari dokümanlara basılmış ve güçlü tüccarlar kendi sembollerini kullanmaya başlamışlardır. “Aynı şekilde, XII. yy. da Avrupa’da ortaçağ sosyal yaşantısının gelişmeleri, özellikle Batı Avrupa’da ticaret yaşamının yoğunluk kazanması üreticilerle tüccarların ayırt edilebilmeleri gereğini doğurmuş ve tanıtıcı sembol kullanımını yaygınlaştırmıştır” (Yücel, 2008: 41). Bu niteliksel ayırımın yanında, malların gemi kazaları, korsan baskıları ya da doğal kazalardan sonra tekrar tanınabilmesi, mala bir şöret ve kimlik kazandırma gibi çeşitli ticari kaygılar da tanıtıcı sembol kullanımına yönelimde önemli etkenlerdendir.

Ortaçağ öncesinde ise “her ailenin bir simgesi vardı. Ortaçağ soyluları tanıtıcı armalar kullanıyor; el sanatçısı, yaptığı ürüne kendi markasını kazıyordu. Okur-yazar oranının düşüklüğü, bu armaları daha da gerekli bir hale getirmişti. Rönesans İtalya’sında Medici ailesinin üç altın toptan oluşan arması” (Yücel, 2008: 42) faizin sembolüydü.

XV. yy. Avrupa’sında yaygınlaşmaya başlayan yayınevleri, tanıtım sembollerine yeni boyutlar kazandırmıştır. Yayınevleriyle birlikte tanıtım sembolleri taklit ve kalitesiz mallara karşı kullanımı zorunlu bir garanti belgesi haline gelmiştir. Böylece, bu dönemde ürünün, kalite, standartlar, üretim tekniği ve diğer bazı özelliklerini yansıtan bir işlev yüklenmişlerdir. Aynı zamanda “Yayınevleri, marka kullanımının yaygınlaşmasında önemli rol oynamışlar, sanayileşmeyle ortaya çıkan birçok kuruluşa öncülük etmişlerdi” (Yücel, 2008: 42).

Şekil: 38. “Pelikan” firmasını kuran ailenin arması ve gelişim evreleri. (Becer, 2005:194).

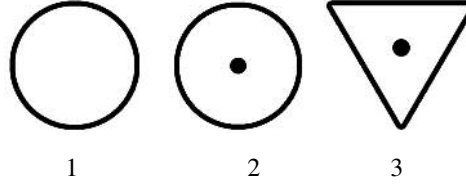
Bu semboller, giderek çeşitlenmiş, yaygınlaşmış, günümüzde bir üreticinin, bir kuruluşun sembolü olarak her alanda kullanılır hale gelmiştir. Örneğin, Köpek jeosembolü Amerikan ürünlerinde çokça yer alır. Buldog köpeği “Bull Dog” çorap askısı markasında kullanılmaktadır. Deve jeosembolü; “R.J Reynold”ın dünyaca ünlü sigaralarından Camel ile birleştirilmiştir” (Gümüştekin, 1999: 128). Kedi jeosembolü; Eski Mısırlılarda birçok ürüne ve nesneye hizmet etmiştir. Bütün sembolik anlatımlar içinde en tanınmış kedi jeosembolü Carreas Black Cat sigara ambalajlarıdır. Carreas Ltd. için kedinin fantastik başarısı diğer firmalar için de çıkış noktası olmuştur.

**Şekil: 39. a) John Deere firmasında kullanılan geyik jeosembolü. (Çalış, 2008: 35).
b) Camel sigarasında kullanılan deve jeosembolü.**

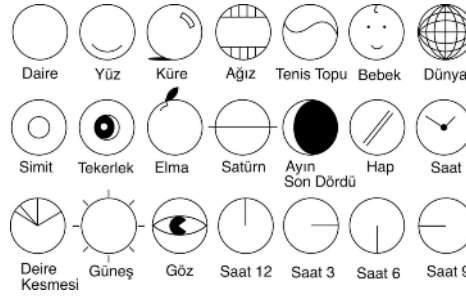
3.2.1 Tarihsel Dönemlerde Şekil ve Sembol Bağlamında Ortaya Çıkan İşaretler

“Tarihin her döneminde ve her kültürde geometrik simgeler genel olarak hep aynı anlamlarda kullanılmışlardır” (Pılıcı, 2008: 47). “Ressam Klee, ‘her çizgi başlangıçta bir noktaydı’ der. Kendini bir nokta gibi algılayan insanoğlu aynı zamanda kendini tüm evrenin merkezinde hissetmiş, kendi bakış açısını sembollerle bütünleştirmiştir. Daire, kare, üçgen gibi temel formlar her ne kadar soyut özellikler taşıyalar da binlerce yıldır sembolik anlatımlar için en çok başvurulan biçimler olmuştur” (Uçar, 2004: 36). “Bunların her biri kendi anlamlarıyla ele alınarak birbiriyle farklı şekillerde bir araya getirildikleri zaman değişik ve daha güçlü anlam içeren semboller oluşturulmaktadır” (Başer,1994: 22). Yani bu temel biçimler herhangi bir işaretle birlikte kullanılmadan önce anlamı belirsiz olmaktadır. Günümüzde kullanılan “trafik ve güvenlik gibi modern sembol dizgelerinde grafikerler, fon biçimleri olarak daireyi, üçgeni ve kareyi seçmişlerdir. Anlam, bu biçimlere sonradan yüklenmiştir” (Denli, 1997: 42).

Şekil: 40. 1) Dünya,
2) Güneş,
3) Hint Tantrasi, doğum gerçeğinden hareketle varoluş simgesi olarak sivri ucu aşağıya bakan bir üçgen içindeki noktayla hayatı ve varlığı sembolize etmiştir. Anadolu kültüründe ve ana tanrıça sembollerinde de karşımıza çıkar. (Uçar, 2004: 36).

“Aşağıdaki örnekte (Şekil:41) bir daire ile neler oluşturulabileceği gösterilmiştir. Burada bir daire, yüz, küre, ağız, tenis topu, bebek, dünya, simit, tekerlek, elma, satürn, ayın son dördü, hap, saat, daire kesmesi, güneş, göz, saat 12, saat 3, saat 6 ve saat 9 gibi anlatımlar içeren sembollere dönüştürülebilmektedir. Bu daireye renk eklendiğinde olasılıklar dizisi daha da genişleyebilir. Örneğin trafik lambalarında kırmızı daire; dur, sarı daire; hazır ol ve yeşil daire; geç anlamlarında kullanılmaktadır” (Yazar, 2010: 95).

Şekil: 41. Daire İle Oluşturulan Şekiller. (Yazar, 2010: 96).

“Fon biçimleri, verilmesi istenen genel düşüncüyü belirtir; bilgi, konut, uyarı, dikkat vb. gibi. Üçgen uyarı için uluslararası bir fon sembolü olarak benimsenmiştir” (Denli, 1997: 42). Daire biçiminde olanlar ‘daha çok konut ya da yönergeler için kullanılır, yasaklamayı’, kare biçiminde olanlar ‘bilgilendirmeyi’, üçgen biçimindekiler ‘uyarmayı’, dikdörtgen olanlar ise ‘spor ve dinlenme yerleri, rehberlik ya da yaya geçidi’ gibi alanlarda bilgi vermek için kullanılır.

Şekil: 42. Trafik işaretlerine örnekler.

“Frutiger, bu temel işaretlerin, her ne kadar soyut özellikler taşıyalar da binlerce yıldır sembolik anlatımlar için en çok başvurulan biçimler olduğunu belirtmiştir. Öte yandan bu formlar farklı şekil ve ilişkilerde düzenlenerek çok karmaşık anlayış ve kavramlar sembolize edilmeye çalışılmıştır” (Yazar, 2010: 96). Uçar’a göre; “üçgen, kare ve daire formları, mutlak ve temel formlar olarak bilinir ve ortak anlamlar ile yüklenmiş sembollere sıkça rastlanır. Üçgen akıl, parıltı, dikkat ve ilgi gibi anlamlara sahipken, kare dört yönü, dört mevsimi, sağlamlık, gerçek ve somut olanı temsil eder” (2004: 36).

“Bu fon biçimlerinin içine anlamı kuvvetlendirmek için çizgi ya da eğik çizgi gibi başka sembollerde eklenir” (Denli, 1997: 43). Bilgi vermek için temel biçimlerin yanında oklardan da yararlanır. Bir araya getirilen bu şekiller neyin yasak, neyin tehlikeli, neyin serbest olduğunu gösterirler.

(a) (b) (c)

a)Sağa mecburi yön. b)Sola mecburi yön. c)İleri mecburi yön

Şekil: 43. Ok ile gösterilen trafik işaretlerine örnekler. (<http://www.maxihayat.net>).

“ ‘Ok’ gelişmiş bir işarettir. Yıllar boyu sürekli olarak değişmeyen bir anlamda kullanıldığından kolayca algılanır” (Denli, 1997: 43). Tarih boyunca ne kadar değişmiş olursa olsun şekli günümüze kadar gelebilmiş bir işarettir.

3.3 Jeosembollerin İşaret Sistemleri İçindeki Yeri

Bildirişim amacıyla üretilen ve evrensel boyutlarda ortak bir dil olarak kullanılan görsel bildirişim araçları, genel bir kavram olarak geniş bir yelpazede ele alınmakla birlikte ‘piktogram’, ‘simge (sembol)’ ve işaret’i bir bütün olarak ifade etmektedir.

İşaret, Piktogram ve Sembollerin tamamı görsel bildirişim araçlarıdır. Doğal olarak bu işaret sistemleri içerisinde yer alan ve Jeoloji alanında kullanılan Jeosemboller de birer görsel bildirişim araçlarıdır.

Şekil: 44. Harita Legenda’larında Kullanılan Jeosembol Örnekleri.
(http://www.comune.pisa.it/guida/legenda_tav1.html).

3.4 İşaret, Piktogram ve Jeosembol İlişkisi

İşaret: “Bir düşünceyi, bir kavramı anlatmak, varlığını belirtmek için yapılan hareket veya resimdir” (Yazar, 2010: 90). İşaretleri değişik amaçlar için kullanan insanoğlu birbiriyle olan iletişimini ve toplumsal ilişkilerin düzenlenmesini de sağlamaktadır.

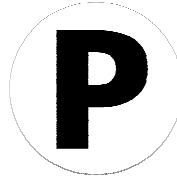
“İşaretler bir durumu, eylemi ya da bir olayı işaret eden görsel elemanlardır” (Uçar, 2004: 23). Jeosembollerden en belirgin ve ayırt edici farkı; işaretlerin mesajının doğrudan ve tanımlanmış bir boyutta olmasına karşın, jeosembollerin ardında bir öykü ya da bir olayı barındırıyor olmasıdır. İşaretler doğrudan ve kesin çözümlerle mesajını iletir, bunun yanı sıra jeosembollerin üzerine yüklendiği anlam, derin ve kapsamlı açılımlara sahip olabilir. Bu iki kavram kimi zaman birbirlerinden ayrılması güç şekilde, iç içe geçmiş

olarak yer alabilir. Hatta bir işaret bir jeosembole dönüştürülebilir veya kullanım yerine göre sembolik bir nitelik taşıyorsa jeosembol olarak değerlendirilebilir.

Şekil: 45. Dolar işareti zamanla zenginlik jeosembolüne dönüşmüştür. (Dündar, 2009: 28).

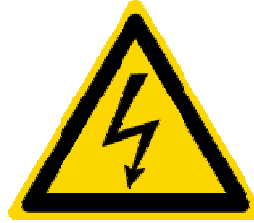
İşaretlerin yöresel anlamları olduğu gibi uluslararası anlamı da vardır. “Park İşareti” ve ‘Elektrik Tehlikesi’ işaretleri örnek gösterilebilir.

Şekil: 46. Park İşareti. (http://www.ecomo.or.jp/barrierfree/pictogram/picto_001.html).

Şekil: 47. Görsel bildirişim simgelerinin çeşitli kullanımı.
(Akın 2006: 44; Çözüm Mimari Yönlendirme Sistemleri).

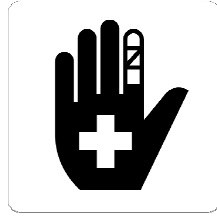

Şekil: 48. Elektrik Tehlikesi İşareti. (<http://www.ikaztr.com/urunler.html>).

Piktogram: “Latince ‘pictus’ (resim) ve Yunanca ‘graphien’ (yazı) sözcüklerinin birleşimi olan ‘piktogram’ veya ‘resim-yazı’, evrensel olarak tüm insanlar arasındaki iletişim

açısından ortak bir payda olabilmıştır” (Çavuşoğlu, 1996: 1). Denli’ye göre “canlı bir varlığı (organik) veya cansız bir nesneyi (inorganik) ifade eden onu bize temel hatlarını bozmadan gösteren, stilize edilmiş görüntülere piktogram denilmektedir” (1997: 47). Sade bir ifadeyle: resim dili; yoruma meydan vermeden kendini direkt anlatan resimlerdir. Yazar’a göre ise “piktogramlar gösterdikleri nesneyi, kavramı ya da varlığı simgelediklerinden anlamca sınırlı işaretlerdir. Kavramların dildeki biçimini dikkate almadan şekiller ya da simgeler aracılığıyla anlatan resimsel öğelerdir.” (2010: 80).

“Piktogramlar, neyin nerede bulunduğunu, ne amaca yönelik olduğunu gösteren, bir başka deyişle bir mekanın, eylemin, uyarının, yaptırımın, hizmetin insanlara ulaşabilmesini kolaylaştıran görsel işaretler veya işaret sistemleridir. Hiç yazı kullanmadan ya da az sözle, ağırlıklı olarak görsel bir imge ile herkesin (değişik yaş, dil ve kültürden) kolayca zaman yitirmeden algılayabileceği bildirişim araçlarıdır” (Çavuşoğlu, 1996: 1).

a) İlk yardım.

b) Yürüyen merdiven.

Şekil: 49. (a, b) Piktogram örnekleri.
(http://www.ecomo.or.jp/barrierfree/pictogram/picto_001.html).

Piktogramlar tarih boyunca gelişerek günümüzde uluslararası anlam ve bilgi yüklü işlevsel jeosembol olmuşlardır. Piktogramlardan oluşmuş jeosembollerin “iletişim hızı diğer tüm iletişim biçimlerine göre, örneğin yazıya göre son derece hızlıdır” (Uçar, 2004: 31). Piktogramların insanlar arasındaki iletişimi hızlandırmasının nedenini Tasarımcı Roger Whitehouse; birincisinin, bu sembolleri anlayabilmek için herhangi bir özel dili konuşmak gerekmediğini; ikincisinin piktogramları tanımlamak ve anlamak tek bir kelimeyi okuyup anlamaktan daha az zaman aldığı; üçüncüsü ise, piktogramlar sözcüklere oranla daha çok izleyiciye ulaşabildiğini söylemektedir.

“Bugünkü anlamda, yani estetik kaygıları bünyesinde taşıyan ve grafik tasarım disiplinde oluşturulmuş piktogramlar ilk olarak 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları ile karşımıza çıkmıştır” (Çavuşoğlu, 1996: 2).

Şekil: 50. 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları piktogram tasarımları. (Yazar, 2010: 82).

“1964 Tokyo olimpiyatlarında kullanılan piktogramlar (Şekil:50), daha sonra 1968 Meksika Olimpiyatlarında yeniden tasarlanmıştır. Şekil 50’de bazı örnekleri görülen bu piktogramlar farklı biçimlerde tasarlanmış olmalarına rağmen sembolize ettikleri objenin, nesnenin anlamını ön çalışmaya gerek olmadan uluslararası düzeyde ortak dil olarak algılanabilecek” (Yazar, 2010:82) jeosembol özelliğine sahiptir.

Jeosembol: Bir kavram veya fikri şekle dönüştürmek için yalınlaştırarak ifade eden görsel işaret olarak tanımlanan jeosemboller, tarihi ve turistik alanların çok dillilik sorununu çözmek için kullanılmaktadır (Bkz. 3.1 Jeosembol Nedir?).

Şekil: 51. Expo' 67 Montreal (Dünya Sergisi) sergisi için her biri 12000 araca uygun iki dev park yerinin çeşitli alanlarını belirlemek için tasarımcı Burt Klammer tarafından yapılan jeosembol örnekleri. (Dündar, 2009: 73).

Jeosemboller “anlatılması çok uzun sürebilecek konuları çok kısa, öz ancak derin bir anlam boyutunda aktarabilme özelliğine sahiptirler. Bu nitelikleri onların az şeyle çok şey anlatabilme özelliklerini güçlendirir. İçeriksel zenginliğin yanısıra biçimsel dil olarak da kolay ve süratli bir anlam sistematığına sahiptirler” (Yazar, 2010: 85). Jeosembollerin doğasındaki bu hız, onları iletişim boyutunda önemli bir yere taşımaktadır.

İster konuşulsun, ister yazılsın ve isterse jeosembollerle anlatılsın, dil bir iletişim, bildirişim yoludur. Jeosemboller kullanılarak yapılan iletişim, diğer iletişim biçimlerine göre daha farklı, derin ve algılama seviyelerine göre şekillenen zengin bir anlatıma sahiptir. Görülmeyen bir gerçekliğin görülebilir işareti olan jeosemboller, bütün olası düşünceler dünyasının özetidir ve bu derece kısa, öz ve net olmaları onlara benzersiz bir nitelik kazandırır.

İşaret ve piktogramdan farklı olarak Jeosemboller tarihi ve turistik alanlarda, jeolojik ve jeomorfolojik kültür varlıklarının bulunduğu alanlarda yerli ve yabancı turistlere yön gösterme aracı olarak kullanılabilirler. Jeosemboller dile getirme, bütünleştirme, bir anlamı, duyguyu ya da bilgiyi biçimlendirme ve böylece dışlaştıran, bir başka şeyin yerine geçerek ona anlam veren bir araç olarak değerlendirilebilir. İnsanın çevre ve nesnel dünya ile olan ilişkisi olarak duyuşsal algıların oluşturduğu imgelerin, insan zihninde yeniden tasarlanarak ve bir anlam yüklenmesiyle oluşan yeni biçimlere jeosembol denilmektedir. Bu özelliği ile jeosemboller, bir şeyin yerine geçerek ve bir anlam içererek ifadeleşirler. “Nesneye yüklenen bu yeni anlam onun kendi biçim ve amacını değiştirmez” (Yazar, 2010: 90).

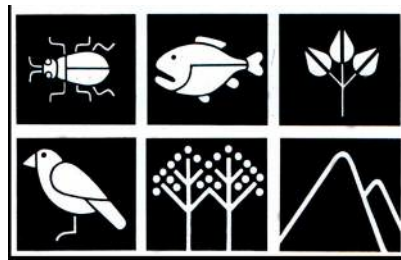
3.5 Jeosembollerin Kullanım Alanları

İnsanların gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma umutlarının bir arayışı olarak kabul edilen jeosemboller, bütün kültürlerde insan doğasının bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde coğrafya alanında, jeoparklarda, haritalarda, meteorolojide, trafikte vb. alanlarda kullanılan sembollerin birçoğu jeosembol olarak değerlendirilebilir.

Şekil: 52. Harita Anahtarlarında (Legendalarda) kullanılan jeosembol örnekleri. (<http://www.hostelsamsterdam.com>).

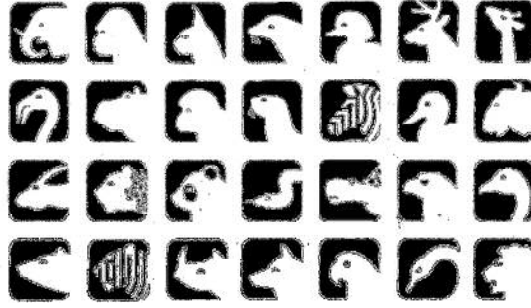
Değişik yaş ve kültüre sahip, hatta farklı dilleri konuşan insanların bir arada buldukları, dünyanın birçok yerinde, jeoturizm alanında, otellerde, motellerde, tarihi ve turistik yerlerde, karayollarında, havaalanlarında, tren istasyonlarında, spor alanlarında, doğal parklarda, olimpiyatlarda, jeoloji ile ilgili bilişim teknolojilerinde, tarım sektöründe, üniversite kampüslerinde, şehir merkezlerinde, öğrenim yerlerinde, müzelerde, haritalarda, askeri bölgelerde, kamp alanlarında, coğrafya kitaplarında, ansiklopedilerde, vb. birçok alanda diğer işaret ve sembollerde olduğu gibi jeosemboller de görsel yönlendirme sistemi olarak insan yaşamını kolaylaştırmak için kullanılmaktadır.

Şekil: 53. Knoxville hayvanat bahçesinde kullanılan jeosemboller. (Dündar, 2009: 39).

Şekil: 54. Jeosembollerin Kullanıldığı New York Doğal Park.

Şekil: 55. Minnesota hayvanat bahçesinde kullanılan jeosemboller.
(<http://graphicambient.com/2012/05/30/1960/>).

3.5.1 Jeosembollerin Harita Legenda'larında Kullanımı

“Harita; coğrafi anlamda yeryüzünün belirli bir parçasının belirli oranlarda küçültülerek ifade edildiği sistemlerdir. Konu kapsamına giren harita sözcüğü ise coğrafik anlamdaki bu ifadenin belirli bir mekan da uygulanmış halidir. Haritalar bir şehrin, bir yapı topluluğun ya da bir binanın belirli oranlarda küçültülerek mekan kullanıcılarını bilgilendiren çizimlerdir” (Hasgül, 2011: 120).

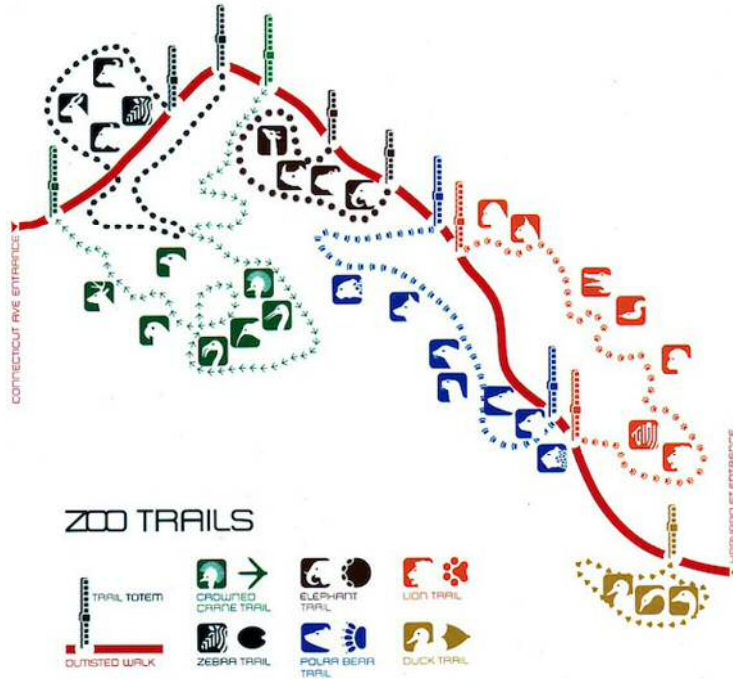
Yaşar'a göre ise harita, “yeryüzünün tamamının veya bir parçasının kuşbakışı görünümünün, istenilen ölçeğe göre özel işaretler yardımı ile küçültülerek çizilmiş örneğidir. Yapılan bir çizimin harita özelliğini gösterebilmesi için çizimin belirli bir ölçek dahilinde yapılması gerekir. Harita ile krokiyi birbirinden ayıran en önemli faktör ‘Ölçek’ tir. Yeryüzündeki gerçek uzunlukların harita veya plana geçirilirken ne kadar küçültüldüğünü gösteren orana ölçek denir. Düzlemsel haritalar, üç boyutlu bir dünyanın iki boyutlu resimli temsilidir. Haritalar üç soyutlamayı ele alma biçimleriyle tanımlanırlar. Bunlar, izdüşüm, ölçek ve dokudur” (2011: 38).

“İzdüşüm bu eğilip bükülen, kıvrımlı dünyanın düzlemsel bir harita üzerinde nasıl tasvir edileceğini belirler. Ölçek harita ve gerçek dünya arasındaki boyut farkını oran olarak belirler. 1:20.000 ölçekli bir haritada, 1 santimetre 20.000 santimetreyi veya 200 metreyi temsil eder” (Aytoğ, 2009: 111). Haritacılıkta doku gerçek dünyadaki birçok nesneye; kiliseler, yollar, kamp yerleri, demiryolları, dağlar, nehirler ve köprüler vb. karşılık gelen jeosembollerdir.

“Geçmiş zamana oranla, değişimler günümüzde çok daha hızlı ve sık biçimde gündeme gelirken, kentsel yaşam bu değişimlerden belki de en büyük payı almaktadır” (Çavuşoğlu, 1996: 13). Kentlerdeki nüfus artışı ve insanların eskisine göre daha çok seyahat etmesi, kentsel alanların birbirinden farklı ulaşım biçimlerinin olduğu katmanlar haline gelmesi: Demiryolları, otoyollar, tüneller, köprüler ve yaya yolları kullanıcısı yerel halka ek olarak kente ziyaretçi olarak gelen turistlerin de haritalara gereksinimi olmaktadır. “Bu kadar farklı kullanıcı gruplarına hitap edebilecek bir harita yapmak hiç kolay değildir. Çünkü harita yaparken belirli bir formül yoktur” (Güler, 2008: 77). Bir hastane için yapılan harita bir metro istasyonu, hayvanat bahçesi ya da jeopraklar için anlamsız kalabilir. Bu yüzden haritalar üzerindeki bilgiyi, var olan coğrafi özellikleri ve olayları açık bir şekilde ortaya koymak, bunların birbiriyle olan ilişkilerini göstermek, yorum yapmak ve sonuca ulaşmak için yerli ve yabancı turistlerin anlayabileceği ortak bir dil oluşturmak için kullanılan jeosembollerin haritalarda bulunması yararlı olacaktır. Ancak, haritalarda bulunan jeosembollerin gerçekte yeryüzünde bulunmadığı göz önüne alınırsa; haritalar bir legenda’ya sahip olmalı ve jeosembollerin ne anlama geldiği açıklanmalıdır. Örneğin, hayvanat bahçesine uygun olarak tasarlanmış jeosemboller haritaların legenda’larında da bulunmalı ve anlamları açıklanmalıdır. Böylelikle legenda’larda yer alacak jeosembollerin haritanın konusuna göre değişmesi, bu jeosembollerin gayet açık bir şekilde olması yerli ve yabancı turistlerin harita ile legenda arasında doğru ilişki kurarak çevresini algılamasına ve anlamlandırmasına (Bkz. 5.2 Algılama ve Anlamlandırma) yardımcı olacaktır.

Şekil: 56. Harita Anahtarları (Legenda). (Samsun Kent Rehberi).

Şekil: 57. Minnesota Hayvanat Bahçesi harita ve harita legenda'sında kullanılan jeosembollere örnek. (<http://graphicambient.com/2012/05/30/1960/>).

3.5.2 Jeoturizm ve Coğrafi Bilgi Sistemi

Jeoturizm genel anlamıyla: “Doğal ortamlara, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları görmek ve tanımak için yapılan seyahatleri ifade eder. Doğaya nispeten daha az rahatsızlık veren turizm tipidir ve sürdürülebilir yerel kalkınma için önemli bir kaynaktır” (Gümüş, 2008: 5). “Bir yerin doğal yapısını korumanın ötesinde belirli bir alanı benzerlerinden ayıran doğal, peyzaj, beşeri değerlerin tümünün korunmasını hedefler. Jeoturizm kültürel ve doğal çevreyi bir bütün olarak görerek turizmin yerel halkın yaşam düzeyine olan etkilerini önemser” (Gümüş, 2008: 28).

Lascurain’e göre (1987); jeoturizm, “bilinmeyen (geçmişte ve şimdi) kültürel değerlerin bulunduğu alanlarla, nispeten bozulmamış ve kirletilmemiş, çalışmanın amacına yönelik, beğenilen manzara ve el değmemiş alanlar ya da hayvanların yaşadığı yerlere yapılan seyahattir” (Akın, 2006: 36).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği’nin (IUCN) tanımına göre, “doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyarettir” (Şen, 2010: 75).

Eagles'e göre jeoturizm, “belli bir seyahat tecrübesi ve hedefi olan, bozulmamış doğal ortamlarda doğaya yönelik deneyimler yaşamayı tercih eden kişilerin eylemlerinden oluşur” (Erkut, 2005: 54).

Jeoturizmle ilgili yapılan bu tanımlar doğrultusunda jeoturizm, doğayı öğrenmek ve deneyim kazanmak, tüketici olmayan ve yerel olarak odaklanmış, sürdürülebilir doğal kaynak temelli turizmin bir çeşitidir. “Sürdürülebilirlik, çevre ile dost, ekonomik alanda kazanç sağlayabilen bir yapıya sahip olarak turizmin tamamlayıcısı olmaktadır. Turizm alanları, çevrenin ve çevresel öğelerin kendini en iyi ifade ettiği sektörlerdendir. Korunması, korunurken sürdürülmesi ve devam ettirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda

“turizm ve çevre ilişkisi birbirine zarar vermeden bütünleşerek sürdürülmelidir” (Kocakoyun, 2009: 38).

Günümüzde jeoturizmin önem kazanmasında dünyada yaşanan doğal miras, doğal kaynaklar ve güzelliklerin korunması gibi eğilimler etkili olmaktadır. Bu bağlamda jeoturizm bölgenin turist çekiciliğini arttırmasının yanı sıra doğal ve kültürel özgünlüğünü iyileştirerek yeniden restore eden bir turizm alanı oluşturmaktadır.

Doğal kaynakların korunmasının geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal stratejiler ile bütünleştirilmesi için Avrupa ülkelerinde evrensel düzeyde yasal dayanakları ile koruma-kullanma kapsamı belirli kurallar dizgesine bağlanmıştır.

“Jeoturizm için UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) kapsamında; IGCP (International Geoscience Programme) içinde çeşitli projeler yürütülmekte, jeoçeşitlilik ağı (geodiversity network) ve jeopark ağı (geopark network) ciddi şekilde desteklenmektedir. Amerika da jeoturizm kavramı yaklaşık 120 yıl önce Büyük Kanyon’un ulusal park ilan edilmesiyle başlamıştır. Her eyalette ‘Doğal Alanlar ve Doğal Anıtlar Kurumu’ vardır” (Koçan, 2011: 48).

Türkiye de sahip olduğu doğal çevre özellikleri ve bu özelliklerde görülen çeşit zenginliği yönünden jeoturizm açısından potansiyeli yüksek olan bir ülkedir. Söz konusu özelliklere sahip ülkemizin çok renkli kültürel, tarihsel, yöresel mimari, geleneksel yaşam biçimi gibi sosyal doku zenginlikleri de katıldığında karşımıza küresel boyutlarda dikkat çekici bir “jeoturizm potansiyeli” ortaya çıkmaktadır. TEMA VAKFI jeoturizm danışmanı Yıldırım GÜNGÖR; Türkiye’deki Jeoturizm değeri olan bölgeleri iki kategoride değerlendirmektedir. “Birinci grupta; görsel cazibesi olmasa da bilimsel açıdan çok önemli sayılabilecek bölgeler yer alıyor. Örneğin; fosil yatağı veya ormanı... İkinci grup ise; bilimsel değerinin yanı sıra görsel değeri yüksek mekanlar. Türkiye her ikisi açısından çok zengin durumda” diyor (<http://www.bolugundem.com>). Kültür ve Turizm Bakanlığı, (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Tema gibi kuruluşlar yaptıkları proje ve uluslararası sempozyumla Türkiye’deki jeoturizm olgusuna katkı sağlamaktadırlar.

Coğrafi Bilgi Sistemi: “Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), İngilizce Geographical Information Systems (GIS) ifadesinin Türkçe'ye çevrilmiş halidir. Dünya üzerindeki karmaşık sosyal, ekonomik, çevresel vb. sorunların çözümüne yönelik mekana/konuma dayalı karar verme süreçlerinde kullanıcılara yardımcı olmak üzere, büyük hacimli coğrafi verilerin; toplanması, depolanması, işlenmesi, yönetimi, mekansal analizi, sorgulaması ve sunulması fonksiyonlarını yerine getiren donanım, yazılım, personel, coğrafi veri ve yöntem bütünüdür” (http://tr.wikipedia.org/wiki/Co%C4%9Frafi_bilgi_sistemi).

“Dünya üzerinde bulunan konumsal olan ve olmayan bilgileri belirli bir amaca yönelik olarak toplamaya, bilgisayar ortamında depolamaya, kontrol etmeye, analiz etmeye ve görüntülemeye olanak sağlayan teknik araçlar bütünü Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) olarak tanımlamak mümkündür. Geçmiş çok fazla olmayan fakat dünyada oldukça hızlı bir şekilde gelişen ve yeni bir bilgisayar teknolojisi olan CBS birçok alanda karar vericilere destek olan bir sistemdir. Tecim'in ifadesine ek olarak, CBS'de insan faktörünün de bulunduğunu ve dolayısıyla CBS'nin sadece teknik araçlar bütünü olmadığını, teknik araçlarla sağlanan olanakların değerlendirilerek ve kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenerek sunulan bir ürün olduğuna da dikkat çekmek gerekmektedir” (Oral, 2007: 3-4).

“Coğrafi bilgi sistemleri, araziye dayalı grafik ve grafik olmayan bilgilerin toplanması, depolanması, bu bilgilere ulaşılması, analizlerinin yapılması, değerlendirilmesi, değiştirilmesi ve kontrolünün sağlanması otomasyonu olarak tanımlanabildiği gibi, bu sistem aslında bir bilgisayar yazılım ve donanımının insan bilgisiyle birlikte mantıklı konfigürasyonu teknolojisidir” (Mısır, 1995: 7).

Dinler'e göre ise CBS, “dünya üzerinde var olan nesnelere ve olayları, analiz, işleme ve haritalama için bilgisayar tabanlı kullanılan bir sistemdir. CBS teknolojisi, haritalama sayesinde insanlık yararına sorgulama amaçlı veri tabanlarını ve istatistiksel analizi kullanarak, bilginin tasnifini sağlar” (2006: 44). “Aynı zamanda coğrafi bilgi sistemleri, bir haritadaki özel şekillere ait konumsal veriler ile coğrafi bilgileri birbirine bağlar. Bu bilgiler grafik olarak gösterilen şekillerin öznelikleri olarak depolanır” (Mısır, 1995: 9).

Günümüzde sağlıklı bilgiye hızlı erişim sağlanması, turizm faaliyetlerinin yerine getirilmesindeki birçok karmaşık konumsal bilgi kontrol altına alınarak düzenli bir şekilde

işlenmesi için Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanır. CBS, konuma dayalı gözlemlerle elde edilen grafiksel bilgilerin toplanması, saklanması, işlenmesi ve kullanıcıya sunulması işlevlerini bütünlük içerisinde gerçekleştiren bir bilgi sistemidir.

Şekil: 58. Coğrafi bilgi sistemi pano örneği, China, Nanjing. (Foto. Tarık Yazar, 2008).

“CBS, genel bir kavram olup; çeşitli kullanım alanlarına ve tematik konulara yönelik olarak geliştirilen CBS uygulamaları vardır. Bu CBS uygulamaları, Kent Bilgi Sistemi, Orman Bilgi Sistemi, Karayolları Bilgi Sistemi, Arazi Bilgi Sistemi, Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi, Lojistik Bilgi Sistemi, İç Güvenlik Bilgi Sistemi, Araç İzleme Bilgi Sistemi, Trafik Bilgi Sistemi, Kampüs Bilgi Sistemi, Deprem Bilgi Sistemi, Harita Bilgi Sistemi, vb. şekilde adlandırılırlar” (http://tr.wikipedia.org/wiki/Co%C4%9Frafî_bilgi_sistemi).

3.6 Jeosembollerin Yapısal Özellikleri

“Görsel bildirişim araçlarının nesnel ve yapısal yönleriyle anlamsal yönünün ayrılmaz bir bütünlük içinde olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda ayrıntılı bir düşünce veya kavramı yalın bir görsel biçime dönüştürmek, görsel bildirişim simgesi tasarımının temel ilkesidir” (Yazar, 2010: 127).

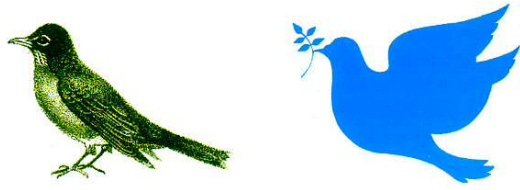
Jeosembollerin yapısal özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

-Her kültürün kendi üyeleri arasında o kültüre özgü mantığı temsil eden ve konuşma dilini andıran jeosembol sistemi vardır. Örneğin, müze sembolleri.

-Aynı kültürü almış insanlar arasında jeosemboller aracılığıyla ortak dille söylenmesi mümkün olmayan düşünceler iletilebilir.

-Tek bir nesne biçiminde olabilirlerse de genellikle grup halinde anlam bütünlüğüne ulaşan öğelerden oluşurlar.

-Kullanıldıkları yere göre anlamları değişebilir. Örneğin ağzında zeytin dalı taşıyan beyaz güvercin barışın sembolüdür ama tek başına bir güvercin 'barışı' sembolize etmez.

Şekil: 59. Anlam aktaran bilgi örneği 'kuş'. (Uçar 2004:62).

Jeosemboller birer soyutlama aracıdır. Bazı jeosembollerin doğru anlamlandırılabilmesi için önceden bilgi edinilmesi gerekir. Örneğin bir harita incelenirken, tarihi yerleri, kent merkezlerini, devlet sınırlarını vb. yerleri gösteren jeosembollerin anlamlarını öğrenmek gerekebilir.

“Günümüz dünyasında daha çok seyahat edilmesine karşılık, diğer ülkelerin dillerini öğrenme konusunda tembelleşilmektedir. Bu aşamada işaretlerin rolü önemli ölçüde artmaktadır” (Gümüştekin, 1999: 145). Havaalanlarında, karayollarında, müzelerde, öğren yerleri gibi alanlarda jeosembollerin karşı tarafa mesajını çabuk ve kolaylıkla anlatması gerekmektedir.

İnsanların geçmiş birikimleri, içinde yaşadıkları toplumun yapısı, iletişim kanallarından nasıl yararlandıkları jeosembolleri anlamlandırır. Örneğin; grafik tasarımcı toplumun kültürel yapısına uygun jeosemboller tasarlar.

Jeosemboller evrenseldir. Farklı dilleri konuşan insanların kullanabileceği ortak dil konumundadırlar. “Görsel veya soyut kısıtlamalar tek başına veya bir sistem içinde bütün dil ve bölgesel alfabelerin kısıtlamalarından kurtulmuş olarak” (Yazar, 2010: 130) jeosemboller, uluslararası ilişkileri sağlayabilmektedirler.

3.7 Jeosembollerin Turizm’le İlişkisi

“İnsanoğlunun günlük yaşamında önemli bir yer tutan iletişim eylemi, su içmek, havayı solumak kadar doğal bir davranıştır. Bu eylem çoğu zaman otomatik olarak yapılır; iç ve dış dünyadan alınan mesajlara değişik tepkilerle yanıt verilir. Dışarıdan herhangi bir mesaj gelmese de, insanın aklından tek sözcük geçirmeden durması mümkün değildir. Onun içindir ki iletişim, hem bireysel hem de toplumsal varoluşu gerçekleştirmenin, kendini var kılmanın, çevreye uyum sağlamanın bir aracıdır. Uyumun gerçekleşmesi ise, bir anlamda insanın çevreden beklentilerinin doyuma ulaşması, diğer anlamda da çevreyi biçimlendirmesinin koşullarının oluşması demektir” (Aygenç, 1992: 1).

Turizm alanlarında, çevreye uyumda ve çevreyi gereksinimler doğrultusunda sağlıklı kullanmada görsel bildirişim aracı olan jeosemboller küçümsenmeyecek rol oynamaktadır. O halde, böylesine önemli bir görev üstlenen jeosembollerin jeoturizm alanında kullanılması insan yaşamı için büyük önem taşıdığı söylenebilir.

“Kentleşmeyle birlikte, hızlanan ve karmaşıklaşan yaşam insanoğlunu ruhsal ve bedensel sıkıntılara sokmuş; dinlenme ve tatil yapma (yani, fiziksel ve ruhsal dengedeki bozuklukları giderme, dengeyi yeniden sağlama, kendini bulma) zorunluluğu en temel gereksinimlerinden biri durumuna gelmiştir. Bu nedendir ki, ülkelerin gelişmişlik durumuna bağlı olarak, dinlenme, eğlenme ve boş zamanları değerlendirme etkinliklerine ayrılan zamana büyük önem verilmeye başlanmış; iç turizm ve dış turizm giderek yaygınlaşmıştır” (Aygenç, 1992: 5).

Turizmin yaygınlaşması ülkelere teknik, politik ve kültürel yararlar sağlamış, turizmin uluslararası alanda ekonomik ve toplumsal bir olay niteliği kazanmasına neden olmuştur. Zengin bir kültüre, eşsiz doğal güzelliklere ve tarihsel değerlere sahip ülkeler gelen turistler

için bu turizm alanlarında fiziksel çevreyi insanların uyum gereksinimleri doğrultusunda düzenlemesi gerekmektedir. “Çünkü, çevreye uyum sağlamaya çalışan insanoğlu kaçınılmaz olarak bir algılama ve biliş süreci içerisine girer. Eğer algılama ve biliş süreci sağlıklı gelişirse, çevreden beklentiler doyuma ulaşmış, psikolojik bir denge kurulmuş olur” (Aygenç, 1992: 5). Bu yüzden turizm sektöründen beklentisi olan ülkelerin gelecek olan turistlerin çevrelerini algılamalarını ve çevreye uyum göstermelerini sağlamak için jeosembollerden oluşmuş yönlendirme sistemlerinin tasarımına özen göstermeleri gerekmektedir.

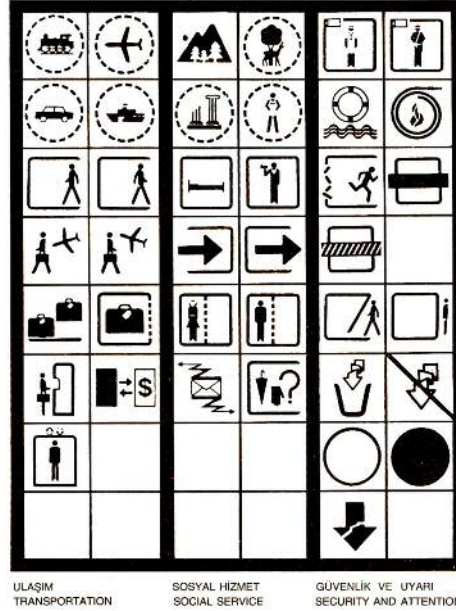
“1974 yılında ABD Ulaştırma Bakanlığı için Thomas H. Geismar başkanlığında AIGA/DOT (American Institute of Graphic Arts/Department of Transportation) Amerikan Grafik Sanatlar Enstitüsü’nün Semiyotik ölçütlere göre hazırladığı” (Yazar, 2010: 96) jeosemboller sade, yalın, anlaşılır ve uluslararası düzeyde kabul görebilecek görsel bir formda hazırlanmışlardır. “AIGA komisyonunun temel amacı, dil engellerini aşacak köprüler oluşturmak ve dünya çapında tüm sosyal ve ekonomik faaliyetlerde standart olarak kullanılacak görsel bir dil oluşturmaktır. Bu tasarımların nesne ağırlıklı olması, resimsel öğeler içermesi uluslararası düzeyde anlaşılabilirliğini artırmaktadır” (Yazar, 2010: 96).

Şekil: 60. Amerikan Grafik Sanatlar Enstitüsü (AIGA) Tarafından Önerilen Görsel Bildirişim Simgelerinden Örnekler. (Yazar, 2010: 97).

Günümüzde turizm alanları için tasarlanmış olan jeosemboller görsel bildirişim araçlarıyla ortak bir dil oluşturma çabalarını koştutarak ele alınmaktadır. Uluslararası ulaşım

birimlerinde, olimpiyat köylerinde, ören yerlerinde, gelişmiş turistik beldelerde evrensel anlamlar kazanmış jeosemboller kullanılmaktadır.

Şekil: 61. Türkiye’de jeosemboller üzerine yapılan çalışmalar. (Dündar, 2009: 38).

Açıklamalara bakıldığında jeosemboller, tarihi ve turistik bölgelerin okunabilirliğini sağlamaları; tarihi olay, yer ve yapılara referans vermeleri; yerli ve yabancı turistlere yön gösterici olmaları ve ortak bir dil oluşturmaları bakımından önemlidir.

3.8 Jeosembollerin Jeoparklarla İlişkisi

“Yüzyıllardır insanlar farklı doğal peyzajlardan esinlenmişler ve doğa turizmini her geçen gün daha fazla tercih eder olmuşlardır.” (Koçan, 2012: 70). Doğal alanlarda, jeolojik ve jeomorfolojik öğeleri içinde bulunduran jeoparklar kendine özgü yapıları bilimsel, eğitsel ve ilgi çekici örnekleriyle bilim insanları ve doğaseverler için özel bir ilgi odağı olmaya başlamıştır.

“Jeoparklar, yeryuvarının oluşumunu, evrimini, geçmişte ve günümüzde etkili şekillendirici süreçleri (volkanizma, depremler, çölleşme vs) anlayabilmemiz için doğal bir laboratuvar ve

kütüphane vazifesi gören, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, yer mirası parçalarıdır” (Gümüş, 2008: 15).

“Jeopark; başta jeolojik miras niteliğindeki öğeler (fossil ormanları, kanyonlar, obruk traverten, peri bacaları, vb...) olmak üzere, tüm doğal kültürel mirasın korunmaya alındığı, ancak bu yapılırken sosyoekonomik kalkınmanın da amaçlandığı, sınırları belirlenebilen bir bölge olarak tarif edilir” (<http://www.bolugundem.com>).

“Jeopark, aynı veya farklı türden jeolojik miras veya jeositlerin topluca bulunduğu, yaya gezme mesafesinden küçük olmayan, ziyarete açık, idaresi kurulmuş, özel doğa koruma alanlarıdır. Jeoparklar yerkabuğunun geçmişine ait çok sayıda belge (jeosit) buldukları için bilimsel değerleri yüksektir. Bu belgeleri görmek isteyenlerin hedefi ve ziyaret yeri olmaları dolayısıyla jeoturizm potansiyeli taşırlar. Aynı zamanda Jeoparkların temel hedefi sürdürülebilir kalkınma ve jeolojik mirasın korunması ile yer bilimleri ve çevre konusunda daha geniş topluluklara ulaşarak eğitim-rekreasyon alanı sağlamaktır. Küresel ölçekte yerel yönetimler, jeolojik kaynakları ve jeolojik çevreyi korumanın kurulan jeoparklar ile mümkün olduğunu fark etmiş ve bölge nüfusunu koruyup geliştirmenin de buna bağlı olduğunu anlamışlardır” (Koçan, 2012: 72).

“Doğal mirasın korunmasına yönelik ilk ulusal park uygulaması 1864’de ABD’deki Yosemite vadisinin (Yellowstone Ulusal Parkı) Başkan Lincoln tarafından sonsuza kadar başkasına devredilemez kamu parkı uygulamasıyla başlamıştır. Bunu 1903 yılında Avrupa’da ilk Jeopark olarak Almanya’daki Lüneburger Heide (Lüneburg Fundalıkları) izlemiştir” (Gümüş, 2008: 15).

Şekil: 62. Yellowstone Ulusal Parkı tabelası. (<http://www.flickr.com>).

2001 yılında UNESCO Yerbilimleri Bölümü ile Avrupa Jeoparklar Ağı arasında işbirliği anlaşması imzalanmıştır. 2004 yılında Beijing’de (Çin) düzenlenen ilk Uluslararası Jeopark Konferansında UNESCO tarafından Küresel Ulusal Jeoparklar Ağı oluşturulmuştur. 2007 yılı itibariyle 12 Avrupa ülkesinden 31 Jeopark Avrupa Jeoparklar Ağı armasını taşımaktadır ve bu sayı her geçen gün artmaktadır.

“Türkiye’de milli park uygulaması 1956 yılında 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. Maddesiyle yürürlüğe girmiş, bu yasa ile ilk olarak 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ilan edilmiştir” (Gümüş, 2008: 15). Jeopark’larla ilgili kurumsal boyutta faaliyet gösteren tek örgüt Ankara Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bünyesinde yer alan JEMİRKO’dur. 2000 yılında kurulan “JEMİRKO, Avrupa Jeolojik Mirası Koruma Derneği (Progeo) üyesi olmuştur. Türkiye jeolojik miras envanterini oluşturmak amacıyla kurumsal anlamda MTA Genel Müdürlüğü, Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Genel Müdürlüğü ile Doğa ve Çevre Derneği arasında bir protokol” (İnan, 2008: 81) imzalanmıştır. Protokolde Türkiye’de jeopark olabilecek alanlar belirlenmiştir. Bu alanlarda jeopark işlevleri yaşama geçirildiğinde jeoturizm sayesinde bölgelerin ekonomik ve kültürel kalkınmalarının artacağı düşünülmektedir.

Jeolojik mirasın korunması ve jeoturizmin geliştirilmesi sayesinde çevre bilincinin yaygınlaşmasına önemli katkı sağlanacaktır. Yerli ve yabancı turistlerin çevreyi anlaması, tanınması ve doğru yönlendirilebilmesi amacıyla yerleşim alanlarında jeosembollerden yararlanılabilir. Bu bağlamda, jeolojik ve jeomorfolojik mirasın jeoturizm vasıtasıyla korunması ve yerel kalkınma aracı olarak kullanılması konusunda ortak hareket etme, bilgi ve birikimlerin paylaşımının sürekliliğinin sağlanması bakımından farklı dil ve kültürlerin sembollerle iletişim kurulabileceği ortak sözsüz bir dil oluşturma gerekliliği doğmuştur. Jeosembol olarak adlandırabileceğimiz bu sözsüz ortak dil, gelir kaynağının önemli bir kısmını yabancı turistlerin oluşturduğu jeoparkların, çok dillilik sorununun aşılmasına ve jeolojik-jeomorfolojik miras varlıklarının ziyaretçilere daha iyi aktarılabilmesine olanak sağlayabileceği söylenebilir.

Şekil: 63. Yürüyüş boyunca bilgi panoları, Mulu Mili Parkı. (<http://blog.malaysia-asia.my/2009/07/mulu-national-park-sarawak-borneo.html>).

Meksikalı risk yönetimi uzmanı Irasema Alcántara-Ayala 2007 yılında Lesvos’da yaptığı ‘Geomorphosites: Risk assessment and management’ adlı sunumunda jeoparklardaki birçok gezi parkurunun doğal riskler (uçurumlar, zehirli hayvanlar vs) içeriğinden burada gezintiye çıkanların almış oldukları bu risklere karşın bilgilendirme ve uyarılmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca jeoturizmin gelişmesi açısından bölgeyi gezmeye gelecek yerli ve yabancı ziyaretçilerin bilgilendirilmesini sağlayabilecek bilimsel bilgi içeren levhalar, yönlendirme panoları ve broşürler hazırlanmalıdır.

Şekil: 64. Bilgilendirme panosu örneği. (<http://www.about.ch/various/nationalpark/index.html>).

Şekil: 65. Jeoparklarda kullanılan yol tabelalarına örnekler.

3.9 Tasarım İlkeleri Açısından Jeosemboller

Jeosemboller birer grafik tasarım ürünüdürler. Jeosembolleri grafik tasarım ilkeleri açısından çizgi, ton, biçim, doku, renk, ölçü ve yön açısından değerlendirebiliriz.

3.9.1 Jeosembol ve Çizgi

“Görsel bir anlatımda ilk anlatım unsurudur. Çizgi, grafik olarak hareket halindeki bir noktanın belirli bir yönde eğiliminden doğar” (Sürmeli, 2010: 29).

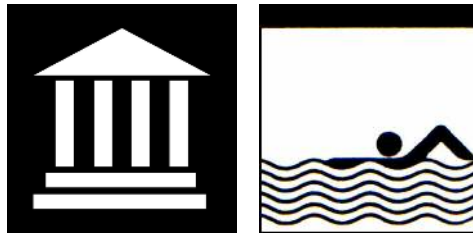
“Aristo: ‘Çizgi; dolu ile boş arasındaki sınırdır.’ diyerek, insan zekasının bulabileceği çizginin en yüksek ve en güzel tanımını yapmıştır. Çizgi, göze dayanan anlatımların en ilkel devirlerden beri ilk ve esas aracı olmuştur. Görsel ve edebi sanatlarda sembolik ifadeler taşır. Nokta veya bir işaretin hareket etmesi diye tanımlanan çizgi, geometrinin ve insan zekasının icadıdır” (Kaymakcan, 2006: 17). Sembolik işlemleri yapabilmek için bir grafik tasarım aracıdır. Yani çizgi; düzenli sembol çizmenin ilk anahtarıdır. Aynı zamanda doğada tek başına bulunmayan sınır belirten geometrinin ilk unsurudur.

Erdal’a göre çizgi, “tüm tasarım alanları için vazgeçilmez bir kavram olan çizgi, noktaların birleşmesinden oluşur. Bu anlamda çizgi, maddenin en küçük yapısını

oluşturan moleküllere benzetilmektedir. Çizgi kendi başına bağımsız bir eleman değildir, noktalara bağlıdır. Buna dayalı olarak çizgi; yüzeylerin kesişmesi veya noktanın hareketi olarak tanımlanabilir. Çizginin kağıt üzerinde iki boyutlu, soyut bir anlatım ifade etmesine rağmen, insan psikolojisi üzerinde nesnelerin çağrışımını yapar” (2006: 68).

Örneğin; dağların, ovaların, binaların, yolların, ayakta duran bir figürün ya da doğadaki hayvanların dış konturları çizgisel bir anlatım olarak ifade bulur. “Çizgi bu tarzda kullanıldığında, ok işareti bizi belli yönde harekete zorlayan bir sembolse, nesnelerin de öylece birer sembolünü yapmış oluruz” (Güven, 1996: 67). Aynı zamanda insanın sahip olduğu tüm duygular; neşe, hüznün, canlılık, güzellik, kırgınlık, kararsızlık vb. duyguları çizgiyle anlatılabilir, dolayısıyla tasarımda temel eleman çizgidir. “Çizgiye hakim olan çizgiyle iletişim kurabilen sanatçı, bu soyut dili çözebiliyor demektir. Bundan dolayı tasarımcının, çizginin psikolojik dilini çözmesi çok önemlidir” (Erdal, 2006: 68). Tasarımda düz çizgiler anlatım olarak sağlamlık ve sürekliliği, yatay çizgi; durgunluk, düşey çizgi; saygınlık, dikey doğru çizgi; hayat, hareketlik, canlılık, kıvrımlı çizgi; zarafet, eğri ve helezonik çizgiler ise, dinamizm ve enerjiyi temsil eder.

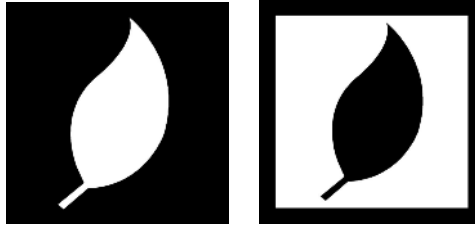
Jeosemboller tasarlanırken çok köşeli, sivri, zigzaglar çizen, aniden yön değiştiren formlardan mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. “Çünkü bu tür oluşumlar, görsel algılama sürecini kesintiye uğratabilmektedir. Onların yerine, yumuşak dönüşlü köşelerle eğri çizgiler daha rahat algılandıkları ve gözün izleme hızını kesintiye uğratmadan devamlılık sağladıkları için tercih” (Aygenç, 1992: 25) edilmelidir. Çizginin bu özellikleri jeosembollerin daha rahat algılanmasını ve tasarım zenginliğini arttırmaktadır.

Şekil: 66. Düz ve kıvrımlı çizgilere sahip jeosemboller.

3.9.2 Jeosembol ve Ton

“Tasarım yüzeyleri üzerinde en fazla izlenen tonlar; grinin çeşitlemeleri ve siyahtır” (Becer, 2005: 57). “Beyaz sembol ışığı yansıtır ve en güçlü görsel etkiyi yaratır. Figürün yerleştiği siyah arka plan akıl karışıklığını başka bir deyişle, biçimin bozulma olasılığını ortadan kaldırır” (Dündar, 2009: 46). Siyah arka plan üzerine beyaz semboller içerik için en büyük etkiyi sağlar ve tasarlanan jeosembollere karşı dikkat oluşturur.

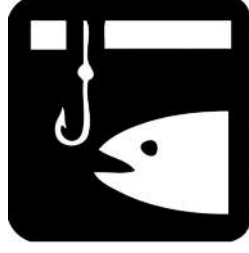

Şekil: 67. Jeosembollerin pozitif-negatif görüntü etkilerini gösteren örnekler.

3.9.3 Jeosembol ve Biçim

“Nesnenin sınırlarıyla belirlenen fiziksel alana biçim denilmektedir” (Sağlam, 2011: 45). Biçim, bir nesnenin görme ya da dokunma organlarıyla algılanabilmesini sağlayan kendine özgü gerçekliği olarak da tanımlanabilir.

“Birçok çizginin bir arada bulunuşu, tek bir çizgi içindeki dönüş ve kıvrımlar ile değişik tonların oluşturduğu yüzeyler, bir tasarımda biçimi oluşturan unsurlardır” (Becer, 2005: 62). “Burada anlatılmak istenenler; ‘noktalar, doğrular, yaylar, daireler, yüzeyler, açıklıklar, üç boyutlu nesnelere vb. tüm geometrik topolojik öğelerdir” (Yazar, 2010: 35). Bu şekilde sıraladığımız biçim öğelerini tasarımcılar mümkün olduğunca çok sayıda alıcı üzerinde aynı etkiyi uyandıracak şekilde biçimlendirmelidir. “Bu sonuca varabilmesi için, biçim psikolojisini iyi bilmesi gerekmektedir. Önemli olan biçim tasarımı bilgilerini topluca değerlendirilebilmesi, biçimlendirmede tasarım elemanlarına doğada olduğu gibi bütünü oluşturma potansiyeli ile yaklaşmalıdır” (Erdal, 2006: 72). Böylece işlev-biçim-estetik birliği içerisinde olan jeosemboller elde edilmesi mümkün olacaktır.

Şekil: 68. Farklı biçimler ve yuvarlak formlar kullanılmış bir jeosembol örneği.

3.9.4 Jeosembol ve Doku

“Bir yüzey üzerinde tekrarlara dayalı biçimsel bir düzen bulunuyorsa, orada bir dokunun varlığından söz edilebilir” (Becer, 2005: 61). Tasarım yüzeyinde tekrarlanan dokular jeosembol tasarımlarına uygulandığında optik ya da fiziksel olarak duyguları yönlendirici bir işleve sahip jeosemboller ortaya çıkabilir.

Şekil: 69. Charley Harper’in Peck Pederal Binası için mozaik dokusundan oluşan jeosembol tasarımı, USA. (<http://graphicambient.com>).

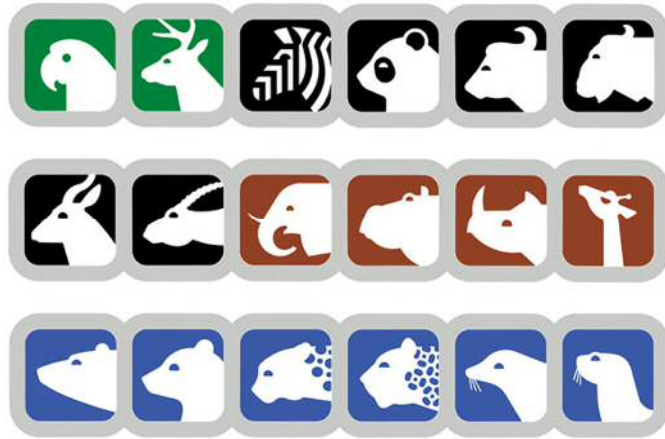
3.9.5 Jeosembol ve Renk

“Tüm insanları ilgilendiren bir kavram olarak renk, hem fiziksel dünyayı tanımada bir parametre olarak kullanılır, hem de üzerimizdeki psikolojik etkileri ve kültürel kesişmelerin ilişkisini de kurarak bir anlamlandırma sürecine girmemize yardımcı olur” (Yazar, 2010: 32). Uçar’a göre, “renk fiziksel bir oluşumdur ve ışık ile birlikte var olur. Önemli bir tasarım ögesi olduğu gibi, aynı zamanda sembolik bir değeri de vardır. Tek başına renk mesaj verebilir, davranışları yönlendirebilir, insan fizyolojisi üzerinde etkiye sahiptir” (2004: 45). Örneğin, “soğuk su için mavi, sıcak su için kırmızı rengin kullanılması hemen hemen tüm dünya ülkelerinde kabul gören standart bir anlatımdır” (Çavuşoğlu, 1996: 5).

“Renk bir tasarımı meydana getiren yapı taşlarından biridir. Bu nedenle bir tasarımcının insanların renk tercihlerini göz önüne alması gerekir. Örneğin, Amerika’da yapılan bir araştırmada erkeklerin maviye, kadınların ise kırmızıya eğilimli oldukları belirlenmiştir” (Becer, 2005: 59). Ayrıca tasarım yapılırken bazı temel renk kurallarını bilmekte yarar vardır. Renkler sınıflandırıldığında en çok karşımıza sıcak ve soğuk renk ayrımı çıkmaktadır. Bu ayrım “doğal ve kültürel referanslardan kaynaklanmaktadır. Sarı, turuncu ve kırmızı güneşin ve ateşin sıcaklığı ile özdeşleşmiş; mavi, mor ve yeşil ise yaprağın, denizin ve gökyüzünün serinliği ile özdeşleşmiştir” (Çalış, 2008: 34). “Sıcak ve soğuk renklerle, yumuşak ve sert değerlerle, parlak ve karanlık renk şiddetleri ile yapılan anlatım oldukça etkileyici olabilmektedir. Turuncu ve kırmızının öne çıkan bir etkisi varken, mavi ve yeşilin dinlendirici veya sessizliği hissettiren bir etkisi olabilir” (Çavuşoğlu, 1996: 7). Renk seçimi açısından bakıldığında, ana ve ara renk kontrastları, ton kontrastları ve kroma kontrastları jeosembol tasarımlarının oluşturulmasında önemli sayılmaktadır.

Şekil: 70. Renkli jeosembol örnekleri.

Şekil: 71. Minnesota Hayvanat Bahçesinde kullanılan renkli jeosemboller.
(<http://graphicambient.com/2012/05/30/1960/>).

3.9.6 Jeosembol ve Ölçü

“Bir grafik tasarım ürünü, daima değişik ve belirli ölçülere sahip görsel unsurların bir araya gelmesi ile oluşur” (Becer, 1997: 62). Kaymakcan’a göre ise ölçü, “sayı, durum ve hacim ile anlatılır. Bir ölçünün başka bir ölçüyle ilgisi, her zaman önemlidir” (2006: 48). Buna göre; tasarlanacak olan jeosembollerde ölçünün kullanılması belli bir standartı sağlanabilir. Jeosembollerde ölçü standardının oluşması tasarımlara tutarlılık getirebilir.

3.9.7 Jeosembol ve Yön

“Bir tasarım üzerindeki çizgiler ve noktalar değişik uçlara yönelerek bir hareket oluşturur” (Becer, 1997: 62). Tasarımcı; jeosembollerle vereceği mesaj doğrultusunda bu hareketi yönlendirmekle yükümlüdür. Aynı zamanda okuyucunun ilgisini konuya yöneltmek, görsel devamlılığı yaratmak zorundadır. Bunun için;

- a. Görsel unsurlar gözün normal hareketlerine uyacak bir yönde yerleştirilmelidir,
- b. Algılama yönü, okuyucunun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmelidir,
- c. Göz alışkanlıkları gereği, soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru bir yön izler. Gözün yatay hareketleri ise dikey hareketlerine göre daha kıvrak ve hareketlidir. Ayrıca göz, büyükten küçüğe, koyu tondan açık tona, renkliden renksiz ve alışılmamış olandan alışılmış olana doğru bir algılama sırası izlediğinden tasarımlar buna göre şekillendirilmelidir.

“Çizgiler veya üç boyutlu cisimler konumları ile bir takım yönler gösterir. Yatay ve dikey yönler arasında birçok ara konumda yön vardır. Yönleri birbirini kesen ve dik durumda olan çizgi ve biçimler zıt ve aykırı sayılır” (MEGEP, 2007: 4). “Farklı yöndeki dizilişler yön zıtlığı yaratır. Uygunluk ve zıtlık dengeli, ritmik bir bütünlük içinde kullanılırsa, monotonluk da aşılar” (Güven, 1996: 79) kompozisyona dinamizm ve hareket de kazandırır. “Tasarımda, uygunluk ve zıtlıklar, bu psisik ifadelerle dikkate alınarak, bir denge içinde, ya uygunluğun egemenliğinde, ya zıtlığın egemenliğinde, kullanılmalıdır. Tasarımda, yan yana gelen biçimler, yatay ve düşey yönleri bir eserin ‘kitle etkisinde’ önemli rol oynarlar.

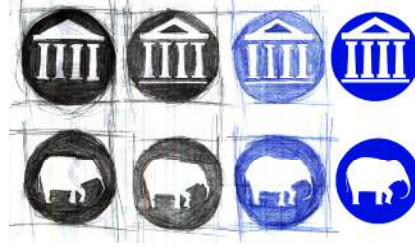
Geçişlerde kullanılan uygun veya zıt yönler; aktif veya pasif kitle etkisi yaratırlar” (Kaymakcan, 2006: 56).

3.10 Örnek Olarak Tasarlanan Jeosembollerin Tasarım İlkeleri ve Değerlendirme

Görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin insan üzerindeki etkileri ve algı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan betimsel araştırmalara ek olarak öneri niteliğinde örnek jeosembol tasarımları yapılmış (Bkz. EK: 3 Örnek Olarak Tasarlanan Jeosemboller) ve araştırmacı tarafından geliştirilen anket yöntemiyle yerli ve yabancı insanlara algılanabilirlik düzeyleri sorulmuştur. Araştırmada örnek jeosembol tasarımları yapmak için öncelikle Tarihi ve Turistik Alanalarda jeosembölü yapılacak birimler belirlenmiş ve tasarımları yapılmıştır.

Tasarım aşamasında gereksinim duyulan kuramsal veriler genel olarak, görsel bildirişim, jeosembol, grafik tasarım, temel tasarım, yönlendirme işaretleri, jeopark, jeoturizm, göstergebilim ve algılama gibi konularda literatür taraması yapılmış ve gerekli kaynaklara ulaşılmıştır. Elde edilen tüm veriler değerlendirilmiş, uluslararası grafik üretim tekniklerine uygun olarak her yaştan, her kültürden, her eğitim düzeyinden insanlara uygun olarak tasarlanmıştır. Örnek jeosembollerin tasarımında Otl Aicher’in geliştirdiği piktogram tasarımlarında aranan kriterlere ve Bölüm 3.9’da belirtilen tasarım ilkelerine dikkat edilmiştir.

Buna göre jeosembol tasarımlarında bir işaret karakterinin olmasına, resimleme olmamasına, farklı kültürden insanlar tarafından anlaşılabilir olmasına, tabuları çiğnememesine, farklı meslek grubu altındaki insanlar tarafından anlaşılabilir olmasına, okunabilir olmasına, dilin gramer yapısına eş değer olmasına ve insanlar tarafından doğru anlamlandırılabilir olmasına dikkat edilmiştir. Öte yandan jeosembollerin çizgi, ton, biçim, doku, renk ve ölçülerine tasarım ilkeleri açısından uyulmuştur. Örnek jeosembollerin tasarımında çok sayıda eskiz (ön çalışma) yapılmış ve uygun olanlar öneri niteliğinde sunulmuştur.

Şekil: 72. Tarihi ve turistik alanlar için tasarlanan jeosembollerin eskiz örnekleri.

Eskizler yapılırken; jeosembollerin anlaşılabilen basit mesajlar içermesi yoruma gerek olmaksızın doğrudan farklı dilleri konuşan insanlar tarafından algılanabilir olmaları düşünülmüştür. Biçimler detaylardan arındırıldıktan sonrada aynı mesajı çağrıştıran bir anlatım içerisinde olmasına dikkat edilmiş, çok köşeli, sivri formlardan kaçınılmış, görsel algılamayı kesintiye uğratmayacak yumuşak dönüşlü köşelerle eğri çizgiler tercih edilmiştir. Jeosembollerde genel olarak lekesele oranda bir denge kurulmaya çalışılmış, kullanım alanları açısından negatif ve pozitif olarak tasarlanmıştır. Farklı fonlar üzerinde sunulabilen jeosemboller estetik açıdan uygun olacağı gerekçesiyle dairesel formlar içerisinde sunulmuştur.

Renk seçimi açısından bakıldığında ise; tarihi ve turistik alanlarda ilk bakışta dikkati çekecek ve ilgili alanda fiziksel çevrede bulunacak pano ya da tabelalara uygun olabilecek renk seçimi yapılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili dünyadaki örnekler incelendiğinde zıt renklerin iletişim kurmada etkili olduğu gözlemlenmiştir. Arka plan kontrast yapılarak insanların dikkati çekilmeye çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖSTERGEBİLİMSEL AÇIDAN JESEMBOLLER

Bu bölümde, konuya açıklık kazandırması bakımından Göstergebilim, Göstergebilimsel Açıdan Jeosembollerin İncelenmesi, Görsel Göstergelerin Bildirişimdeki yeri ve Jeosembollerin Değerlendirme Ölçütleri açıklanmıştır.

4.1 Göstergebilim Nedir?

“Dilimizde özellikle dilbilim (Fransızca linguistique) sözcüğü örnek alınarak üretilmiş olan göstergebilim (Fransızca sémiotique ya da sémiologie) terimi ilk bakışta ‘göstergeleri inceleyen bilim dalı’ ya da ‘göstergelerin bilimsel incelemesi’ olarak tanımlanır” (Özmutlu, 2009: 23).

“Göstergebilim toplum yaşamı içerisinde farklı bildirişim ya da gösterge dizgelerini inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanır” (Aktulum, 2004: 2).

Guiraud’a göre göstergebilim, “diller, düzgüler, belirtgeler, vb. gibi gösterge dizelerini inceleyen bilimdir” (1994: 17). “Bu tanımla birlikte dil, göstergebilimsel konuların bir bölümü olmaktadır. Diğer bölümünde ise işaretler ve semboller yer almaktadır. İnsan zekasının işleyişini ve olaylara değişik açılardan bakabileceğini göstermesi bakımından göstergebilim, bilimsel düşüncenin önemli evrelerinden birini oluşturmaktadır” (Yazar, 2010: 66).

F. de Saussure ise göstergebilimi, “göstergelerin toplum içindeki yaşamını inceleyecek bilim olarak tasarlamıştır” (Guiraud, 1994: 17). “Göstergebilim gösterge dizilerinin bilimi anlamına geldiğine göre, gösterge kavramı ilke olarak bu bilimin temelidir” (Haşiloğlu, 2008: 8). Burada göstergebilimi iyi kavrayabilmek için ‘gösterge’ terimini incelemek gerekir.

John Fiske göstergeyi, “kendisinden başka bir şeye gönderme yapan, duyularımızla kavrayabileceğimiz fiziksel bir şey” (2003: 63) olarak tanımlar.

Guiraud'a göre ise, "gösterge bir uyarıcıdır–yani duyuşal bir tözdür. Uyandırdığı belleşel imge kafamızda başka bir uyarıcının imgesine bağlanır. Göstergenin işlevi, bir iletişim doğrultusunda bu ikinci imgeyi canlandırmaktır" (1994: 39).

"Daha geniş bir tanımla, gösterge, insanların bir topluluk yaşamı içinde birbirleriyle anlaşmak amacıyla yarattıkları ve kullandıkları doğal diller (Türkçe, İngilizce, Fransızca vb.), çeşitli jestler (el, kol, baş hareketleri), sağır-dilsiz alfabesi, trafik işaretleri, bazı meslek gruplarında flamalar, reklam afişleri, moda, mimarlık düzenlemeleri, yazın, resim, müzik gibi çeşitli birimlerden oluşan ve ses, yazı, görüntü, hareket gibi gereçler vasıtasıyla gerçekleşen dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütünün birimleridir. Mesela bir tablodaki bir renk ögesi ya da bir figür bir gösterge olarak değerlendirilebileceği gibi, bir yazınsal yapıtta bir kahramanın amacı ya da davranışı, veya moda açısından bir bluz, bir etek, bir kazak vb. çevresindeki öbür birimlerle ilişkiye girmiş bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Sonuçta göstergebilim, sadece dilşel göstergeleri değil, temsilî olan ve anlamlı bir bütün oluşturan her şeyi inceler" (Dervişcemaloğlu, 2010: 1).

"İlk olarak 1916'da yayımlanan Cours de linguistique générale'inde (Genel Dilbilim Dersleri) Saussure, genel bir göstergeler biliminin ya da göstergebilimin varlığını ilke olarak ileri sürüyordu, dilbilim bunun ancak bir bölümünü oluşturacaktı. Demek ki, geleceğe yönelik olarak, göstergebilimin konusu, tözü ne olursa olsun, sınırları ne olursa olsun, her türlü göstergeler dizgesidir" (Hancı, 2008: 25). Saussure'dan sonra göstergebilimi bir bilim dalına dönüşmesini Ch. S. Peirce sağlamıştır. O'na göre göstergebilim her çeşit bilimsel inceleme için başvuru çerçevesi oluşturan genel bir kuramdır.

"Saussure ve Peirce'ün temelini attığı ve öncülüğünü yaptığı göstergebilim, 1960'lardan sonra bağımsız bir bilim dalı haline gelmiştir. Louis Hjelmslev, Roland Barthes, Claude Lévi-Strauss, Julia Kristeva, Christian Metz, Algirdas J. Greimas ve Jean Baudrillard gibi araştırmacılar Saussure'e dayanan Avrupa geleneğini; Charles W. Morris, Ivor A. Richards, Charles K. Ogden, Umberto Eco ve Thomas Sebeok gibi araştırmacılar ise Peirce'e dayanan Amerika geleneğini benimsemiştir" (Dervişcemaloğlu, 2010: 5).

4.2 Göstergebilimsel Açıdan İşaretlerin İncelenmesi

Göstergebilim, işaretleri konu alan genel bir bilim olarak bugünkü anlamda ilk defa XVII. yüzyılda John Lock tarafından kullanılmıştır. XX. yüzyılın başlarında F. De Saussure'de

göstergebilim ya da genel işaretler biliminin varlığını ileri sürerek, dilbilimin bu bilimin bir parçası olduğunu ileri sürmüştür. Böylece insan bildirişiminin tümüne dil'in yansıması göstergebilimin'in konusu olmuştur.

Göstergebilim “insanın kendisinden önce var olan kültür çevresi ile bağlarını kuran ve dil ile bağlantısı olan bir kuramdır” (Yazar, 1996: 55). İşaretler değişik kültür yapılarını belli kurallar içerisinde yansıttığı için evrensel bir dildir. Gerçekten de insan çevresiyle ilişkilerinin önemli bir bölümünü işaretlerle sağlamaktadır. Örneğin, “konuşmada kullanılan sesler, yazılı basılı harfler, rakamlar, şemalar, grafikler, resimler, eskizler, paralar, trafik işaretleri, klüp rozetleri, flamalar, amblemler, afişler, el-yüz hareket ve ifadeleri, ikonlar, duvar resimleri, yazılar vb.” (Yazar, 1996: 54) işaret olarak kullanılmaktadır. Bu işaretlerle ilgili sorunları içine alan çalışmaya göstergebilim denilmektedir. Dil ve dilden sayılan iletişim araçları kuramı göstergebilim üç ayrı düzeyde incelenmektedir.

“Semantik (Semantic) Düzeyde: İşaretler ve sembollerin belirledikleri nesnelere ya da kavramlarla olan anlamsal ilişkiler ele alınmaktadır.

Sentaktik (Syntax) Düzeyde: İşaret ve sembollerin diğer işaret ve sembollerle ilişkilerini mantık kuralları çerçevesinde inceler.

Pragmatik (Pragmatic) Düzeyde: İşaretleri kullananlar ile işaretler arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

Bu üç düzeyde işaretlerin ilişkileri ve içerdikleri kurallar ele alınmaktadır. Pragmatik, Semiyotik'in hayat içindeki düzeyidir. Semantik anlatım dilini çevreden soyutlar ve işaretlerin belirledikleri anlamlarla ilgilenir. Sentaktik ise dil sorununu daha fazla soyutlar” (Yazar, 2010: 126).

4.2.1 Semantik Açısından Değerlendirme

“Semantik, Grekçe ‘semantike-semantikos’ dan gelme bir kelime olup, ‘anlam veren, anlamlayan, anlamını belirten’ demektir. Buradan hareketle bir disiplin olarak ‘semiologie=anlam bilimi’ anlamına gelir. Türkçede ise semantik, ‘mana ilmi, sözlerin manası ilmi ve anlambilimi’ olarak kullanılmaktadır” (Haşiloğlu, 2008: 38).

İletişim aracı olarak kullanılan işaretler, semantik açıdan analiz edilirken kullanılan göstergeler değişik ülkelerdeki çeşitli yaş gruplarından insanlara anlamsal olarak mesajını iyi iletmeli ve algılabilmelidir. Örneğin, trafikte kullanılan park yapılmaz işaretini hemen hemen her kültürden insan anlayabilmelidir. İşaretlerin tasarımında dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise iletişime katkısı olmayan öğelerin kullanılmamasıdır. Yapılan çalışma en yalın ve en anlaşılır şekilde yapılmalıdır. Yukarıda verdiğimiz örnekteki park yapılmaz işaretinde kullanılan ‘P’ harfinin üzerindeki çizgiden başka bir şey kullanılmamalıdır.

4.2.2 Sentaktik Açıdan Değerlendirme

“Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe sözlüğünde sentaktik “Söz dizimsel” olarak belirtilmiştir. Simgeler arasındaki ilişkilerin kuramıdır” (Haşiloğlu, 2008: 40).

Proje alanı için tasarlanan işaretlerin estetik açıdan yüksek düzeyde olmasına önem verilmelidir. İşaretlerde yer alan öğelerin birbiriyle ilişkili ve uyumlu olmasına çalışılmalıdır.

İşaretlerin “bütününde yer alan fon-form ilişkileri, renkler, boyutlar, yönlendirme gibi yapısal elemanlar belli bir mantık içerisinde, birbiriyle uyumlu olacak şekilde hazırlanmalıdır” (Artantaş, 2007: 122). İşaretlerin yer aldığı mekanda dikkat çekmesine, içerdiği öğenin öncelikli algılanmasına önem verilmelidir. Tasarımda kullanılan işaretler, var olan alışkanlıklarımıza ters düşmeyecek şekilde; aynı zamanda birtakım yenilikleri de beraberinde getirecek şekilde bir sistem bütünlüğü içerisinde hazırlanmalıdır.

4.2.3 Pragmatik Açıdan Değerlendirme

“Pragmatik işaretlerin kullanımı ve işaretler ile işaretlerin kullanıcıları arasındaki ilişkiyi inceleyin” (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Pragmatik>).

Pragmatik açıdan bir işareti incelediğimizde kullanılan göstergelerle, izleyici arasındaki bildirişimi, görsel algılamayı olumsuz yönde etkileyecek unsurların olmaması gerekir. “İşaret panoları herkes tarafından görülebilecek, çeşitli açı ve uzaklıklardan bakıldığında

anlamında bir değişiklik olmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Hazırlanan işaret sisteminde aydınlatma koşulları gibi görsel algılamayı olumsuz etkileyen durumlara karşı tedbirler” (Artantaş, 2007: 123) alınmalıdır. İşaretler büyültülüp küçültüldüğünde herhangi bir anlam kaybına uğramamalıdır.

4.3 Görsel Göstergelerin Bildirişimdeki Yeri

“Görsel göstergeler, insanlara gönderim nesnesini çağrıştırmak amacıyla benzerlik alanında yeterli ipuçları içeren göstergelerdir. En etkili göstergeler, gösterme eyleminden de anlaşılacağı gibi görsel duyu kanalı ile gerçekleştirilmektedir” (Yazar, 2010: 75). “Bir eylem, bir düşünce sözcüklerle açıklanabilir, ancak bir dizi resim veya fotoğraf ile iletişim daha kolay sağlanabilir” (Aydos, 1990: 31). Bu konuda Başkan şu açıklamayı yapmaktadır:

“Bir resim bin sözcükten daha etkilidir sözü bir gerçeği yansıtmaktadır. Örneğin, kravat bağlama nasıl olur? Diye bunu karşısındakine öğretmeye çalışan birisi az sonra görecektir ki, yalnızca karşındaki kişi anlamamakla kalmakta, kendisi de bunu anlatmayı bir türlü becerememektedir. Yapılan tarifler yazıya dökülse bile yeterince etkili olamamaktadır. Oysa bu işi bir dizi resim veya fotoğraf ile anlatmak kesinlikle çok daha verimli olacaktır” (Başkan, 2005: 69).

“Resimli ve grafik göstergelerin kullanım alanları, çağımız görsel bildirişimin en geniş ve önemli bölümünü oluşturmaktadır. Bu tür görsel bildirişim sistemlerinde amaç en az sembolle en az yorum gerektiren görsel bir izlenimi tasarlamaktır” (Aydos, 1990: 30). “Görsel bildirişim simgeleri birer görsel gösterge olarak ‘uyarı’ amacıyla hazırlanmaktadır. Temel işlevleri bilgi aktarmaktır. Görsel uyarılar, bildirinin göstergede depolanabilmesi açısından kullanım alanları daha geniştir ve algılanmaları düz bir görüş çizgisi üzerinde gerçekleştirilir. Bildirişim açısından bakıldığında görsel göstergelerin toplumsal yaşamın her kesiminde etkili olduğu görülecektir” (Yazar, 2010: 77).

4.4 Jeosembollerin Değerlendirme Ölçütleri

“İnsan ve çevresi arasındaki ilişkilerin önemli bir bölümü görsel yolla sağlanmaktadır. Bu ilişkilerin doğru biçimde ve yeteri kadar sağlanamadığı durumlarda fizyolojik ve ekonomik zararlar ortaya çıkmaktadır” (Başer, 1994: 37). Bu zararları ortadan kaldırmak için görsel bildirişim aracı olarak kullanılan jeosembollerin daha geniş kitleler tarafından anlaşılabilir

evrensel nitelik kazanması bakımından tasarım sürecinde belirli kriterler ve genel tasarım ilkelerine göre çalışılması gerekmektedir. Buna ek olarak, belirtme, bilişim, bildirişim, iletişim ve haberleşmeye ilişkin olay ve olgular üzerinde çalışan, genel teori ve anlam sistemlerini inceleyen bilimlerin metodolojisi olarak göstergebilim ölçütlerinin, tasarım sürecinde kullanılması, jeosembollerin tasarımında olumsuzlukların giderilmesi ve çözümün geçerliliği açısından önem taşımaktadır.

Jeosembollerin değerlendirme ölçütlerinde semantik, sentaktik ve pragmatik açıdan jeosembollerin avantaj ve dezavantajları aşağıdaki şekilde incelenmiştir:

1. Semantik Açıdan Değerlendirme

- Jeosembol anlamsal olarak mesajımı iyi iletebiliyor mu?
- Değişik ülkelerin insanları bu jeosembolü anlayabiliyor mu?
- Değişik yaş grubundaki insanlar anlayabiliyor mu?
- Bu jeosembol daha önce bu anlamda kullanıldı mı?
- Bu jeosembolün anlamı tahmin edilebilir mi?
- Bilgi iletimi ile ilgisi olmayan öge içeriyor mu?

2. Sentaktik Açıdan Değerlendirme

- Bu jeosembolün görünüşü nasıl?
- Bu jeosembolü oluşturan öğelerin birbiriyle ilişkisi ve uyumu iyi mi?
- Bu jeosembolün diğer sembol ve işaretlerle ilişkisi nasıl?
- Jeosembolün bütününde yer alan yapısal elemanların kullanılışı mantıklı mı? (Çizgi, fon-form ilişkileri, bütünsellik, kontur, kesişmeler, geçişler, yönlendirme, boyutlar, bölümler, renk ve diğer özellikler gibi...)
- Bu jeosembol tanımlanabilir bir düzeni yansıtıyor mu?
- Bu jeosembolün içerdiği en önemli öge öncelikle algılanabiliyor mu?
- Bu jeosembol var olan kurallarla ya da alışkanlıklarla çatışıyor mu?
- Bu jeosembol ve onun öğeleri, değişen ilişkiler içinde bir sistem oluşturmada kullanılabilir mi?

3. Pragmatik Açıdan Değerlendirme

- İnsanlar bu jeosembollerini belirli bir uzaklıktan görebiliyor mu?
- Bu jeosembol görsel algılamayı olumsuz yönde etkileyen koşullardan etkileniyor mu?
- Bu jeosembolün kasıtlı olarak zarar verme özelliği var mı?
- Bu jeosembol büyütülebilir, küçültülebilir ve kolayca çoğaltılabilir mi?

Göstergebilimsel ölçütlere göre tasarlanan jeosembollerin yapısal, anlamsal ve toplumsal özellikleri saptanabilir ve geçerliliği kanıtlanabilir. Bu bakımdan jeosembol “tasarımı hazırlamaya başlarken önce çevre ile bireylerin özellikleri dikkate alınmalıdır. Çağın gereği olarak insanların sosyal durumları ile kültür düzeyleri bu alanda onlara sunulacak hizmetin niteliğini etkileyebilmektedir” (Yazar, 2010: 127).

BEŞİNCİ BÖLÜM

JESEMBOLLERİN İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ALGI DÜZEYLERİ

Bu bölümde İnsan Davranışlarını Belirleyen Etmenler, Algılama ve Anlamlandırma, Jeosembollerin Algılanabilirliği ve Jeosembollerin İnsan Yaşamındaki Yeri ve Etkileri açıklanmıştır.

5.1 İnsan Davranışlarını Belirleyen Etmenler

Çevresiyle sürekli bilgi alış-verişinde bulunan insan, çevreden aldığı uyarılar sonucu bazı davranışlarda bulunmaktadır. Bu davranışların insanın çevresini kullanması doğrultusunda olumlu ya da olumsuz oluşu, davranışı doğuran uyarının taşıdığı mesajın, bilgilerin doğru oluşturulup oluşturulmadığına bağlıdır.

“İletişimin sağlıklı bir şekilde sağlanması için, insan davranışlarının incelenmesinde, iletişim kuramı açısından psikolojik ve fizyolojik bazı araştırmalar yapılmıştır. Günümüzde normatif bir bilim dalı olarak kabul edilen psikoloji, 20. Yüzyılın başından beri bilimsel sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu yönüyle psikoloji insanın yaşam içindeki durumunu ve bu durumlara olan tepkilerini saptayan bir bilim dalı olmuştur” (Başer, 1994: 40).

“Psikolojiye ölçü kavramının getirilmesi, Pavlov ve Watson gibi bilim adamlarının yaptıkları davranış araştırmaları, insan davranışına ilişkin önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Davranışları belirleyen etmenleri şöyle sıralayabiliriz” (Başer, 1994: 40).

5.1.1 Psikolojik Etmenler

“Canlı bir yapı olan insan açık bir sistemdir. İnsan davranışları şu etmenlere göre belirlenebilir:

- a. Organizmanın genel yapısını oluşturan kalıtım ve gen’ ler.
- b. Bireyin kendine özgü yaşam biçimi şartlı refleks ve bellek yoluyla organizmada iz bırakmış deneyler.
- c. İçinde bulunduğu ve tepki gösterdiği ortam.
- d. Sınırlı belli bir oranda güvensizlik duygusu” (Başer, 1994: 41).

Bu etmenlerle kişinin şimdiki ve gelecekteki davranış biçimi doğru saptanabilir. Ancak kalıtım ve genlerin karakteri, organizmanın refleks koşulları ile kişinin içinde bulunduğu ortama olan tepkileri belli bir anda, kesin olarak bilinmemektedir. Fakat kişinin davranışları istatistiksel ölçümlerle daha gerçekçi bir biçimde belirlenebilir. Bu ölçümleri yapılabilmesi içinde davranışların öğrenilmiş olması gerekmektedir. Öğrenme, bireylerin gelecekteki benzer davranışlarını yönlendiren ve davranışa ilişkin deneyimleri kazandıkları bir süreçtir. Diğer bir deyişle öğrenme sürecinde insan psikolojik olarak davranışlarına yön vermektedir. “Kişinin kendisine ya da çevresine ilişkin tutumları ve yargıları belirlemedeki gereksinimlerin giderilmesinde deneyimlerden yararlanır ki bu da öğrenmenin sonucudur. Öğrenme biçimi, içeriği ve nitelikleri insan davranışını etkileyen etkenlerin en başında gelir insanın psikolojik varlığı ve özellikleri büyük ölçüde öğrenme süreci boyunca elde edilen deneylerle” (Gerlevik, 2012: 19) belirlenir.

5.1.2 Fizyolojik Etmenler

“İnsan, bulunduğu ortamda çeşitli kanallar yardımıyla haberler almakta ve bilgi edinmektedir. İnsanın algılama kanalları ise görsel, duyuşal, dokunsal vb. gibi duyu organlarıdır. İletişim kuramına göre bilgilerin iletilmesi şu yollarla olur;

a. Mekan içinde bilgi iletimi: Temelde görsel ve duyuşal bilgileri içerir.

b. Zaman içinde bilgi iletimi: Bilgi taşıyan öğelerin süreklilik kazanarak, zaman içinde de anlamını koruması biçiminde olmaktadır. Fotoğraf, ses bantları, semboller, işaretler vb.

c. Zaman ve mekan içinde bilgi iletimi: İletişim sisteminin her iki iletim biçimini içermesi durumudur. Duyu organlarımızın algılama sınırlılığı da göz önüne alınarak iletişim genellikle bu biçimde sağlanmaktadır” (Başer, 1994: 41).

5.1.3 Sosyo-Kültürel Etmenler

“En ilkel yaşam biçimlerinden günümüzdeki tekno toplumlara kadar her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır. Kültür, toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, adet ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıklarını kapsayan bir yaşam tarzıdır” (Başer, 1994: 44).

“Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ise, kültür kavramının tanımı şu şekildedir: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunlar yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür” (<http://tr.wikipedia.org>).

İnsan davranışlarını araştıran Vygotsky, kişilerin davranışlarının içinde yetiştiği sosyo-kültürel süreçler içinde şekillendiğini belirtmiştir. Yani bireyin davranışlarını sadece kişinin kendisi değil, kişiler arasındaki ilişkileri de etkiler. Vygotsky’nin incelemelerine baktığımızda hemen her şey kültür tarafından biçimlendirilmiştir. “Örneğin bir insan dünyaya geldiği zaman dilini, dinini, çevresini, sosyal yaşantısını ve manevi değerlerini bir kültür kalıbı içerisinde öğrenir. Böylece kültürün koyduğu kurallar bizim parçamız haline gelir” (Başer, 1994: 45).

İnsanları, hayvanlardan ayıran diğer bir özellikte insanların sembol yaratabilme ve kullanabilme yetenekleridir. İnsanlar semboller yardımıyla lisanını bilmediği bazı şeyleri anlatabilir ya da anlayabilir. Yani “insanoğlu gelişmiş beyin yapısı sayesinde yaşamda canlı kalıp bir kültür yaratabilir” (Başer, 1994: 45). Bazen de oluşturulmuş olarak verilen bilgileri bozup, kendi yorumuyla yeniden oluşturur. Bu bağlamda sosyo-kültürel sistemin yapısal özellikleri hem bireyleri etkilemekte hem de bireyler tarafından şekillenmektedir.

5.2 Algılama ve Anlamlandırma

“Çevreden kendisine yansıyan mesajlara, uyarılara karşı bütün duyu organları ile tam bir alıcı konumunda olan insan, bu uyarılar sonucunda bazı davranışlarda bulunmaktadır. Bir uyarıcının bir davranışı başlatabilmesi için, her şeyden önce bu uyarıcının organizma tarafından fark edilmesi gerekmektedir” (Okcu, 2007: 1). “Kişinin çevresindeki uyarıcıların farkına varması ve bu uyarıcılara uygun davranışlar geliştirmesi, duyum ve algı süreçleri ile mümkündür: Çevredeki uyarıcıların yani enerji değişikliklerinin duyu organları tarafından sinir akımı haline dönüştürülerek beyne ulaştırılmasına duyum denir. Algı, duyu organları tarafından kaydedilen uyarıcıların beyin tarafından örgütlenip, yorumlanarak anlamlı hale gelmesidir” (Sağlam, 2011: 3).

“Algı, psikolojide, ‘Duyu organları tarafından kaydedilen uyarıcıların, beynimiz tarafından örgütlenip yorumlanarak anlamlı hale getirilmesi’ olarak tanımlanır” (Kurt, 2009: 14).

“Schulz’a göre, insanın içinde yaşadığı çevreden yararlanabilmek, ona uyum sağlayabilmek ya da onu kendisine uydurabilmek için o çevreyi tanımak ve anlamak zorunda olduğunu ifade etmiş ve bunu ancak, çevreden bilgiler almak yoluyla olabileceği savını ortaya koyarken, bu bilgileri yorumlayıp değerlendirmenin ise ‘algı’ olduğunu belirtmiştir” (Sarı, 2008: 28).

“Ruhbilim de ise algı, duyu organlarının alabildikleri bildirimleri kavramayı sağlayan etkinliklerin tümüdür ve algılanan nesnenin tanınip saptanmasını ve sınıflandırılmasını sağlayan işlemlerin bir ilk evresini oluşturur” (Oskay, 2004: 40).

“Zihincilerin temel savına göre ise algı, duyu organlarına dayanan bir düzenleme ve karmaşık bir kuruluştur. Bu birleşim, kendiliğinden gerçekleşen bir şey değil, zihnin bilinçdışı etkinliğinin bir ürünüdür. Biçim kuramı yanlıları, ruh bilimcilerin değil, genel ve yaygın düşünüşün haklı olduğunu ileri sürerler ve algının, doğrudan ve topyekün bir veri olduğunu söylerler. Onlara göre, duyumun gerçek bir varlığı yoktur; duyum, algının soyut olarak ayrıştırılmasının bir sonucudur. Sonuçlarsak, algının bir bölümüyle temel ve nesnel olarak örgütlenmiş olduğu, ana bilgilerin ve daha karmaşık davranışların edinilmesiyle yeniden yapılaştığı, bunu da, kişinin hem bireysel, hem de toplumsal etkinliklerinin gelişmesine bağlı bir evrimi içerdiği söylenebilir” (Oskay, 2004: 41).

“İnsanın çevresindeki varlıkları ve olayları duyu organları yoluyla tanıyıp, onlara anlam kazandırmasına algı denir. Algılama ise duyu organlarının seçilmesi ve örgütlenmesi ile anlamlı bir bütün haline getirilmesi sürecidir” (Başer, 1994: 45). “Algılama belirli bir deneyim kazanmış, önceden bilgi birikimi olan kişinin sinir sisteminin ani tepkisi olarak düşünülebilir. Çevreden bilginin alınması, işlenmesi ve iletilmesi, yani duyu organlarının bilinçli bir deneyimidir” (Gümüştekin, 1999: 49). Buna göre insan zihnine ulaşan ve hedef tarafından algılanan sözel ve görsel işaretler bellek dağarcığına göre çözümlenir ve işaretler bu süreç içinde simgelere ve aralarındaki ilişkilere göre anlamlı iletilere dönüştürülürler. Anlam kazandırma, bir nesneyi, bir varlığı, bir kavramı ya da bir olayı zihnimizde canlandırabilecek bir göstergeye (işarete) bağlayan oluştur. Bu oluş, fiziksel olarak gözde

başlayarak beyinde anlam kazanıp, belleğin anımsama özelliğinden de faydalanarak meydana gelmektedir.

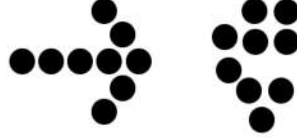
“Yaşantımız boyunca sürekli birçok şey ile etkileşim içerisinde bulunuruz. Bunlar bilişsel, duyuşsal ve görsel etkileşim olabileceği gibi dokunma, düşünce ve olaylar gibi daha karmaşık uyarılar da olabilir. Beynimiz tüm bu verileri, uyarıları toplayarak, birbirleri ile ilişkilendirerek, tanımlar” (Özmutlu, 2009: 22), “çevresindeki varlık, nesne ve şeylerin değişik düzeyde oluşturduğu ilişkiler ağını anlamlandırırken, temelde bir sınıflandırma eylemini gerçekleştirir. Sınıflandırma, varlık, nesne ve şeyleri oluşturan anlamlı ilişkilerdeki belirleyici, ayırıcı nitelikleri dizgisel ya da yöntemli bir biçimde çeşitli bölümlere, alt bölümlere ayırmak, dağıtmak demektir. Sınıflandırma, dünyayı anlamamanın, anlamlandırmanın temel, derin ve evrensel yapısını yakalama yoludur” (Denli, 1997: 28).

“Psikologlara göre algılama ile ilgili bulgular Gestalt psikolojisi ile yakından ilgilidir. Çünkü Gestalt kuramına göre birey, çevresini parçalar halinde değil, organize edilmiş bir bütünlük içinde algılar” (Özmutlu, 2009: 22). 1900’lerde Alman ve Avusturyalı Psikologların ortaya attıkları “Gestalt kavramı, temelde insan gözünün görsel deneyimleri nasıl organize edip algıladığını araştırır. Gestalt Almanca’da koymak, yerleştirmek, düzenlemek anlamına gelen “stellen” fiilinden türetilmiştir” (Uçar, 2004: 65).

“Bir psikolog ve sanat teorisyeni olan Rudolf Arnheim, Görsel Düşünme (Visual Thinking) adlı kitabında Gestalt’ı şu şekilde açıklamıştır: “Biz çeşitli elemanları görürüz, şekiller, renkler ve bunların birbirleri ile ilişkilerini... İzleyici ise; elemanların arasındaki etkileşimin sonucu oluşan, toplam imgeyi algılar” (Kirişcan, 2008: 50).

“Gestalt psikolojisine göre beyin kendini yönetme yönünden bütünseldir. Bireysel unsurların bazı anlamlara sahip olmasına rağmen, bütün, parçaların toplamından daha büyük bir anlama sahip olacaktır. Bu durum insan beyninin durumlara anlam bulma ihtiyacını karşılar. Böyle olunca, Gestalt’ın nitelikleri ve estetik, sanat ve tasarımın kompozisyonel kaygıları arasında bir bağ oluşur. Bu bağlantılar ilk olarak Bauhaus Sanat ve Tasarım Okulu’nda Gestalt psikolojisinin bir temsilcisi tarafından tanımlandı: ‘Bauhaus tasarımcılarının ve sanatçıların Gestalt teorisini benimsemelerinin nedenlerinden biri, kompozisyonların yaşlı ilkelerine bilimsel bir geçerlilik sağlıyor

olmasıdır. Tüm unsurlar bir arada çalışmalıdır. Eğer ayrı ve alakasız dururlarsa, kompozisyon başarısız olacaktır. Bunun Gestalt teorisinde karşılığı bütünün, parçaların toplamından daha büyük olması gerektiği kuralıdır” (Nikbay, 2009: 46).

Şekil: 73. Her iki kare içinde de farklı şekilde örgütlenmiş 9 daire vardır. Ancak birinci şekilde dairelerden çok, onların birleşmesi ile oluşan ok formunu algılarız.
(<http://www.mimaristil.com/wp-content/uploads/gestalt1.gif>).

“Gestalt kuramına göre, problemin bir bütün olarak derinliğine kavranıp buna bütün halinde çözüm aranması kişiyi hızlı ve özgün buluşlara götürür. Gestalt teorisini anlayabilmek için teorisinin temel prensiplerine bir göz atmak gerekir;
* Görsel bir imajın parçaları, farklı bileşenler şeklinde çözümlenebilir ve değerlendirilebilir.
* Görsel bir imajın tamamı onun parçalarının toplamından farklı ve daha kapsamlıdır”
(Erdal, 2006: 11).

Kısacası, gestalt kuramı, bütünün parçaların toplamından daha fazla olduğunu ve bireyin bütünü parçalarına ayırarak değil, bütünlük içinde algıladığını vurgulamaktadır.

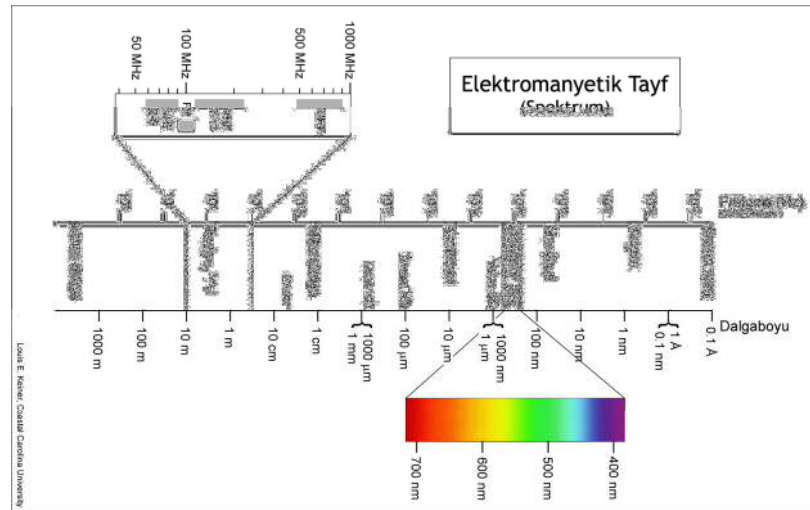
5.2.1 Işık ve Görme Uyarımı

“Organizma ve çevresi arasında bir ilişkinin kurulabilmesi için hem organizmayı etkileyen olaylara, yani yeni uyarıcılara, hem de organizmanın alıcılığına gerek vardır. Ancak bir nesnenin algılanabilmesi için yalnızca var olması yetmemektedir” (Sizgek, 1994: 10). Aynı zamanda uyarıcıların duyum eşiğini geçmeleri gerekmektedir. Bir organizmanın bir uyarıcıyı fark etmeye başladığı noktaya eşiği denmektedir. “Örneğin, frekansı 20’den az olan titreşimlerle, frekansı 20000’den fazla olan titreşimler insan kulağı tarafından algılanamamaktadır” (Yazar, 2010: 47).

Çevreyi algılamamızda en önemli duyu organlarımızdan biri de göz’dür. Kulağımız nasıl her titreşimi duyamazsa, gözümüzde ışık saçan her cisim görememektedir. “Görsel algı ancak 380 milimikron ile 780 milimikron arasında gerçekleşmektedir. M. David Egan’a göre elektromanyetik spektrumun görünen bütün renkleri 380’den 780nm’lik kısma

tekabül eder. Yani 380’den 780’e doğru gözümüze görünen renkler oluşmaktadır” (Artantaş, 2007: 32). “Renk, gözümüze gelen ışık dalgalarının bir özelliğinden kaynaklanmaktadır ve algılamaya doğrudan etkisi bulunmaktadır” (Sizgek, 1994: 10).

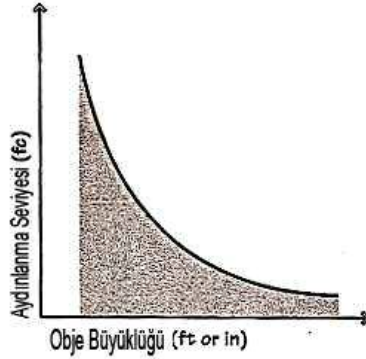
Görsel algının gerçekleşebilmesi için gerekli temel ihtiyaç olan ışıktır. “Işığın elektromanyetik dalgardan (bir kaynaktan) özellikle güneşten çıkan ışık yayan enerji dalgalarından meydana geldiği bilinmektedir” (Artantaş, 2007: 31). Işık yayan enerji, çeşitli maddelere çarpar ve bu maddeler özelliklerine göre enerjiyi çeşitli şekillerde değiştirir. Işığın hızını azaltır, kırılma yaptırır, yutar veya yansıtır. Işık yandıktan sonra sert bir yüzeyde sıçrayan top gibi geri döner. Bütün ışık enerjisinin yansıdığı yüzeyler beyaz, ışığı yutan yüzeyler ışığı yansıtmadıklarından dolayı siyah görünür. Bazı yüzeyler ise ışığın bazı uzunlukta olan dalgalarını yansıtır bazıları ise yutarlar Bu kromatik görmeyi yani renkli görmeyi meydana getirir

Şekil: 74. Elektromanyetik spektrum ve bazı ışınım (radyasyon) türlerinin tayf üzerindeki yaklaşık yerlerini gösteren grafik. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Elektromanyetik_tayf).

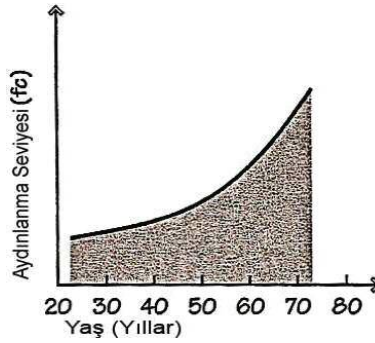
“M. David Egan’a göre algılamada ‘görme ve yaş’ ile ‘obje büyüklüğü ve görünürlük’ rol oynayan etmenlerden bazılarıdır. İlk aşamada obje büyüklüğü ve görünürlük kıstasına değinecek olunursa; Şekil: 75’deki grafikten de anlaşılacağı gibi obje büyüklüğü arttıkça ihtiyaç duyulan aydınlanma şiddeti azalmaktadır. Örneğin; bazı sınıf koşullarında tahtaya 100 cm yaklaşmak aydınlanma şiddetini 30 kat arttırmaya eşdeğer bir etki yaratabilmektedir. Özetle gerekli aydınlanma koşullarının sağlanması

görmeye ve algılamaya harcadığımız zamanın azalması olarak bize geri dönecektir” (Artantaş, 2007: 35).

Şekil: 75. Aydınlanma seviyesi ile Objeye büyüklüğü arasındaki ilişkiyi gösteren tablo. (Artantaş, 2007: 35).

“İkinci olarak iletişim grafiklerini görme ve algılamada göz ardı edilmemesi gereken bir diğer konu ise “görme ve yaş” olduğu daha önce belirtilmişti. M. David Egan’a göre yirmili yaşların sonlarına doğru insanların görme performanslarında azalmalar olmaktadır. Yaşlanan gözlerde lenslerdeki sarılaşma yüzünden görme keskinliğinde azalmalar olmaktadır. Örneğin, görme adaptasyonu için daha çok zaman harcanması veya ortamdaki kamaşmaya karşı gözlerin artan hassasiyeti yüzünden azalan algılama bunlardan bazılarıdır. Şekil 76’daki tablodan da anlaşılacağı üzere yaş ilerledikçe normal görüşe sahip insanlar daha iyi bir görme ve algılama performansı için daha çok aydınlanma seviyesi ve görünen yüzeylerde uygun değerlerde bir kontrast oranı beklemektedirler” (Artantaş, 2007: 36).

Şekil: 76. Aydınlanma seviyesi ile yaş arasındaki ilişkiyi gösteren tablo. (Artantaş, 2007: 36).

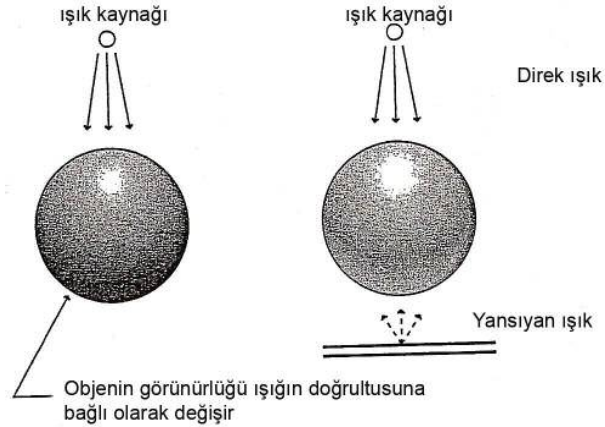
5.2.2 Cisimlerin Görülebilmeleri

“Cisimlerin görülebilmeleri için;

- Güneş, lamba, mum gibi ışık kaynaklarının cisimlere ve göze ışık yollamaları gerekmektedir.

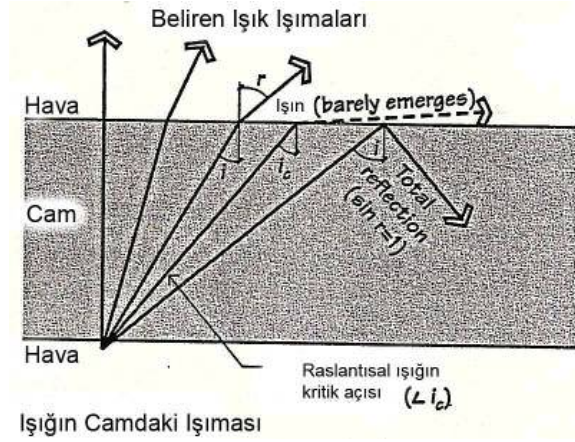
b. Ancak ışık kaynakları sayesinde görülebilen ve karanlık cisim adı verilen cisimlerin, ışık kaynaklarından çıkarak üzerlerine düşen ışığı dolaylarına ve göze göndermeleri ile gerçekleşir.

Bir ışık kaynağından ışık olarak bunu çevrelerine dağıtan ve böylelikle görülebilen cisimlere aydınlatılmış cisimler denir (Şekil 77). Cam, su, hava gibi ışığı iyi geçiren cisimlere saydam cisimler, tahta ve madensel cisim gibi ışığı geçirmeyen cisimlere saydamsız cisimler denir. Bunların yanı sıra ince kağıt, buzlu cam gibi ışığın bir kısmını geçiren cisimlere de yarı saydam cisimler denir” (Artantaş, 2007: 37).

Şekil: 77. Işık kaynağı ile ve bir yüzeyden yansıma ile aydınlatılmış cisimler.
(Artantaş, 2007: 37).

“Yapılan deneyler göstermektedir ki, ışık kaynağından çıkan ışınlar doğrusal bir yolla yayılmaktadır. Işık yayılırken herhangi bir yüzey üzerine düşerse bir kısmı veya tümü bu yüzey tarafından geriye döndürülür. Ayrıca yüzey pürüzlü ise her doğrultuya doğru geri çevrilmiş ışınlar oluşur. Bu durumda gelen ışık pürüzlü yüzeyden yayılmaya uğrar. Ancak ışığın düştüğü cisim pürüzsüz, cilalanmış ise ışık, geliş doğrultusuna göre belirli bir doğrultuya doğru geri çevrilir ve bu yeni halde ışık yansımış olur. Birde ışığın, yansımadan daha karmaşık olan kırılması vardır. Bir saydam ortamdan bir diğerine gelen ince bir ışık demetinin bir kısmı bu iki ortamı ayıran yüzey üzerinde yansır, kalanı ise doğrultusunu değiştirerek öteki ortama girer. Bu doğrultunun değişmesi yüzeylerin yoğunluğuna göre bir takım kırılma indislerini bizlere verir” (Artantaş, 2007: 38) (Bkz. Şekil: 78).

Şekil: 78. Hava ve cam arasındaki kırılma indisleri. (Artantaş, 2007: 38).

5.2.3 Görsel Alan ve Işık Etkileşimi

“Baş sabit tutulduğu zaman gözler tarafından algılanan çevre parçası görsel alanı oluşturur. 1 derecelik koni içinde bulunan nesnelere açık bir şekilde (net olarak) odaklanırlar. Bu koninin dışındaki nesnelere gittikçe daha az net hale gelir ve silinirler.

Görsel alan üçe ayrılabilir;

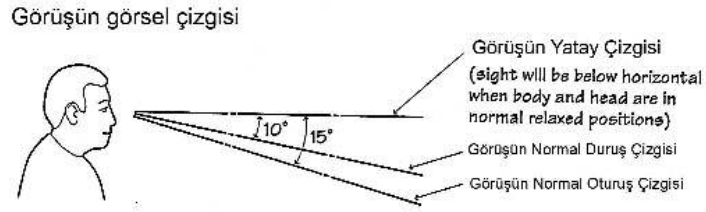
- Açık bir şekilde görme alanı: düşeyde 1 derecelik açı
- Orta alan: düşeyde 40 derecelik açı
- Çevresel alan: düşeyde 40 derece ile 70 derece arasındaki açı

Orta alana yerleştirilmiş olan nesnelere tam olarak görülmezler fakat hareketleri ve kuvvetli kontrastları ayırt edilebilir. Çevresel alan ise, alın, burun, yanaklarla sınırlanır ve bu bölgede nesnelere hareket ettikleri zaman ayırt edilebilirler” (Artantaş: 2007: 38-39).

“John Cronney'in görme ile ilgili antropometrik genellemelerine göre, bir ortalama görüş çizgisi vardır ve yatayla 5 derecelik açı yapmaktadır. Belirli bir nesneye bakmaksızın oluşan ortalama görüş çizgisi boyunun aşağı yukarı hareketiyle görüş çizgisinin her iki tarafında 15 derecelik çizgilerden görüş konisi oluşur. Ayakta yatayla 30 derecelik açı yapan görsel alan ise nesnelere görülmesi için uygun açıdır. Otururken oluşan normal görüş çizgisi ise yatayla 20 derecelik bir açı yapmaktadır. Yatayla 38 derecelik açı yapan alan ise oturan insanın normal görsel alanıdır” (Artantaş: 2007: 39).

“Göz hareketleriyle bu görsel alan yatay çizginin üzerinde 50 derecelik açı, yatay çizginin altıda ise 70 derecelik bir açı yapacak şekilde artar ve görüş mümkün olur. Doğal baş hareketi ise 45 derecelik bir açı oluşturur. Göz ve baş hareketleri birlikte kullanıldığı takdirde normal görüş açısının maksimum değeri 180 derece olur. Ergonomik tasarım açısından bu alanlar donanım ve çevre tasarımında önemlidir” (Artantaş: 2007: 39).

“Bu bilgilere ek olarak M. David Egan’da gözün görüş çizgisi ile ilgili genellemelere değinmiştir. Egan’ın net görüş açısı için ayakta ve oturarak olmak üzere en net görüş açılarını şu şekilde belirlemiştir. Ayakta yatay çizgi ile 20 derecelik bir açı, otururken ise gene yatay çizgi ile 30 derecelik bir açı algılamada en net ve en kararlı alanlardır” (Artantaş: 2007: 39). (Bkz. Şekil: 79)

Şekil: 79. Görme alanı. (Artantaş, 2007: 40).

Aydınlatmanın görsel alan üzerindeki etkileşimini biraz daha açacak olursak, Egan’ın kitabında da vurguladığı gibi bazı sınıflarda yazı tahtasına 3 feet yaklaşmak bakılmakta olan alanın 30 kere daha fazla aydınlık görmemizi ve algılamamızı sağlayabilir.

5.3 Jeosembollerin Algılanabilirliği

“İnsan yaşamı boyunca sürdürdüğü etkinliklerin başında çevreyi tanımak, ondan yararlanmak, ona uymak ve kendine uydurmak çabası gelmektedir. Günlük yaşamın her alanına giren bilim, teknoloji ve sanat bu çabayı gerçekleştirmede önemli rol oynamakta; insanın üretim, tüketim ve sosyo-kültürel gereksinimlerine yanıt verebilecek tasarlanmış ürünler yapay çevreyi giderek artan bir yoğunlukta kuşatmaktadır. Bu nedenle, insan-çevre ilişkileri söz konusu olduğunda, ilişkilerin önemli bir bölümünün tasarım ürünleri ile insan arasında gerçekleştiğini ileri sürmek mümkündür” (Aygenç, 1992: 10).

Bu ilişkinin sağlıklı gerçekleşmesi ile sağlanacak yarar, nesnel çevreden yansıyan ve duyu organlarınca algılanan uyarıcı bildirimlerin algılanabilirliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda “tasarımcının başarısının en önemli ölçütü, tasarlananın, düşünüldüğü gibi algılanır olmasıdır (Algılayıcının ruhsal, fiziksel, sosyo-ekonomik, kültürel vb. koşulları da göz önüne alınmalıdır). Bilgi ve yaratıcı zeka ile yoğrulmuş düşünce, sonuç olarak genellikle sembolik bir yoruma ulaşır” (Aydos 1990: 16). Bu yorum çizgi, renk, biçim, alan

veya herhangi bir diğerk araçla bir dizi görsel bildirişim aracı oluşturarak anlam kazanır. Görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerinde insanlar tarafından algılanabilirliğini sağlamak için bazı genel özelliklere sahip olması gerekmektedir;

- **Dikkat çekicilik:** Jeosemboller insanlar tarafından fark edilebilecek ve görevle ilişkili olacak şekilde dikkat çekici olmalıdır.
- **Kolay okunabilirlik:** Jeosemboller şekilsel mesaj sürücü görüş mesafesinde kolayca okunabilmelidir.
- **Anlaşılabilirlik:** Jeosembollerde verilen mesaj insanlar tarafından kolayca anlaşılabilmeli ve mesajın gerektirdiği tepki açıkça verilebilmelidir.
- **Güvenilirlik:** İnsanlara jeosembollerle ulaştırılmak istenen mesaj muhakkak görevle ilgili, inandırıcı ve tepki verebileceği bir şekilde düzenlenmelidir.

5.3.1 Dikkat Çekicilik

“Çevremizde yer alan tüm semboller, ulaşım sistemleri ve çeşitli grafiksel anlatım biçimleri; ne zaman nereye gidilmesi gerektiğini, ne zaman hızlı ne zaman yavaş olunması gerektiğini, uyarıcıların hedeflerini ve bu hedef karşısında insanların göstermesi gereken eylemi iletmeye çalışmaktadırlar” (Sizgek, 1994: 24). Bu grafiksel uygulamalardan jeosemboller, şehir merkezlerinde, çevre yollarında, tren yollarında, park ve bahçelerde kullanılarak insanların dikkatlerini çekmekte ve hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.

Görsel bilgi akışının olduğu bu yerlerde jeosemboller insanların algısal sistemindeki görsel bilgilerin çoğunu dağıtıp, önemli ve gerekli bilgileri seçip kullanarak bir filtre görevi görmelidir. Hangi bilgilerin önemli ve seçilmesi gerektiği, jeosembolün mesajına ve görevle olan ilgisine bağlıdır. Jeosemboller “tasarlanırken seçilmiş biçimlerin tüm detaylardan arındırılmış, bakıldığı anda aynı mesajı çağrıştıran bir anlatım içerisinde

olmasına dikkat edilmelidir. Biçimler deforme edilirken belirli ana geometrik formlarını korumalıdır. Gestalt kuramına göre insan bir sembolü, bir trafik işaretini gördüğünde onu bir bütün olarak algılar” (Yazar, 2010: 109). Dolayısıyla ilk kez sunulan jeosembolün bütün olarak algılanabilmesi için biçimsel açıdan dikkat çekici olmalıdır.

Jeosembollerin “dikkat çekiciliğinin bir derecesi olmalıdır. Eğer iletilmek istenen mesaj erken uyarma seviyesinde yeterince dikkat çekici, okunaklı ve anlaşılabilir değilse, o zaman algılanmaz ve dikkati çekmez” (Yakut, 2006: 44). Bir jeosembollün dikkat çekici olması için “temel olarak dört kriteri sağlamalıdır; göze çarpıcı olmalı, mesajı okunaklı ve anlaşılabilir olmalı” (Yakut, 2006: 44), ayrıca insanlara güven vermeli, yani kişiler mesaja inanmalı ve jeosembol o anki göreve cevap vermelidir. Eğer bu kriterler sağlanamazsa, jeosembollün vermek istediği mesaj kişi tarafından göz ardı edilecektir. Jeosembol olayı önceden bildirme özelliğini kaybedecek ve kişi kendini önceden hazırlayıp, reaksiyon gösteremeyecektir.

5.3.2 Jeosembollerde Okunabilirlik

“Sözlük anlamı olarak okunabilirlik, yazı veya yazılı olan bir sözcüğün kolaylıkla okunabilmesi ve anlaşılabilmesidir. Okunabilirlik yalnız yazı karakterini içermez, ölçüde, punto da, sayfa sınırlarında, kağıt seçimi ve benzeri her düzenlemede nasıl olduğunu içerir” (Sağlam, 2011: 36). Yani okunabilirlik bütün tasarımda temellenir.

Bir jeosembolün okunabilirliğini belirleyen önemli bir faktör, mesajı gösteren harf ya da sembollerin boyutudur. Bu durum dikkate alındığında, görsel yeteneklerin birkaç safhası jeosembollerin görülmesi için önemlidir. Örneğin, kullanılacak yazı karakterleri, jeosembollerin okunabilirliğini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Jeosembollerin okunabilirliği seçilecek harflerin karakteri, genişlik-yükseklik oranları ve kalınlık-incelik özellikleri gibi etkenlere bağlıdır. “Araştırmalara göre, büyük ve fazla dar olmayan harflerle düzenlenen işaret levhaları, diğerlerine göre daha rahat okunmaktadır. Bundan ötürü, önerilen yazı karakteri, genişlik-yükseklik oranı 2/3 olan ve büyük harflerden meydana gelen karakterdir” (Aygenç, 1992: 29).

Fiziksel çevre göz önüne alındığında ise renk, biçim, fon gibi özellikleri ile varlığını fark ettiren, okunabilirliğin sağlıklı olarak gerçekleşmesine olanak tanıyan jeosemboller tasarlanmalıdır.

“Tasarımda rengin vurgusunu arttırmanın en pratik yolu karşıtlığı arttırmaktır. Bunu sağlamak için açık renk ve koyu renk zıtlığı kullanılabilir. Algılama kolaylığı açısından yazı karakteri rengi ile uygulandıkları yüzey rengi arasında zıtlık olmalıdır. Yeterli olan karşıtlık derecesinin yüzde yetmiş olduğu varsayılmaktadır. Arka fon ile harfler arasında iyi bir kontrast olduğunda işaretlerin okunabilirliği daha kolay olacaktır. Kontrastın azalması okunabilirliği de azaltmaktadır. En yüksek kontrast beyaz zemin üzerine siyah harfler ya da siyah zemin üzerine beyaz harflerle sağlanır” (Sağlam, 2011: 44).

5.3.3 Jeosembollerde Güvenilirlik

Jeosembollerde güvenilirlik, sahip olduğu mesajın doğruluğuna insanların inanması ve onlara tepki verme derecesidir. İnsanların tepki verebilmesi içinde jeosembollerin doğru algılanıp, anlamlandırılması gerekmektedir. Tasarımcılar da bu konuda yalnızca mevcut belirli problemi çözmeyi değil, aynı zamanda jeosembollerin uygulanacağı yerlerdeki etkilerini de düşünmesi gerekmektedir. Jeosembollerin güvenilirliğini tehlikeye atacak durumlar;

- Jeosembollerin “ulusal standartlardaki şekil/renk kurallarındaki uyumsuzluklar” (Yakut, 2006: 62),
- Çevreye uyumlu olmayan gereksiz jeosembol tabelaları,
- Önemli oranda göz ardı edilen jeosemboller, Örneğin: hayvanat bahçelerinde tehlikeli hayvanları gösterecek jeosembol tabelalarının bulunmaması.
- Yönlendirme sistemlerinde kullanılan jeosembollerin yokluğu ve yetersiz yön bilgileri.

Jeosembollerin yeteri kadar anlaşılabilmesi sonucunda, insanların önemli ve önemsiz semboller arasında ayırım yapamaması gibi faktörler jeosembollerin güvenilirlik derecesini iki kat azaltmaktadır. Dolayısıyla, insanların çevresini algılamasını ve yönlerini bulmasını

zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda bir jeosembol gerekli hatırlatmaları yaptırıp insanları yönlendirebiliyorsa güvenilirliği sağlamıştır.

5.3.4 Jeosembollerde Mesaj Uzunluğunun Algılamaya Etkisi

“İnsanoğlu toplumsal ve fiziksel çevresinden kendisine ulaşan mesajlara tüm duyu organları yolu ile açık durumdadır. Bu nedenle, insanın gereksinim duyduğu mesajı diğerleri arasından seçip alması, ya da, mesajın öne çıkıp kendini fark ettirmesi, onun hızı, yoğunluğu, ivmesi, anlaşılabilirliği, basitliği, karmaşıklığı ile yakından ilgilidir” (Aygenç, 1992: 14).

“Emre Kongar, verilmek istenen mesajın basitliğini ya da karmaşıklığını iki ayrı etmene bağlamaktadır,

Niceliksel açıdan mesaj: Niceliksel açıdan mesajın içerdiği öge sayısı karmaşıklığı veya basitliği ortaya çıkarır. Tek bir kavrama dayalı mesaj daha basit, birden çok kavram üzerine kurulu bir mesaj ise daha karmaşık olacaktır.

Niteliksel açıdan mesaj: Niteliksel açıdan mesajın karmaşıklığı veya basitliği, içeriğin soyut veya somut kavram oluşuna göre değişir. Somut kavramlar daha basit, soyut kavramlar ise daha karmaşık mesajlar oluştururlar” (Aydos, 1990: 37-38).

Mesaj uzunluğunun algılamaya etkisi ile ilgili yapılan araştırmalar da; kullanılan harflerin çizgi kalınlığının beş katı olduğu, tek satırlı, iki ya da üç kelimeli dizeleri insanların bir bakışta doğru okuduklarını fakat kelimelerin birden fazla satır oluşturduğu daha uzun mesajları doğru olarak algılayamadıkları gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak, bir jeosembolün kolay ve tek bakışta okunması isteniyorsa mesaj üç kelimedenden fazla olmamalı, çizgi kalınlığı, mesaj uzunluğu ve görüş mesafesi arasındaki ilişki göz önüne alınmalıdır.

5.4 Jeosembollerin İnsan Yaşamındaki Yeri ve Algı Düzeyleri

İnsan toplumsal yaşam içinde, çeşitli modaları, beğeni ölçülerini yansıtan, değişik amaçlar için kullanılan jeosembollerle çevrelenmiş bir ortamda yaşamaktadır. Çevreyi anlamasında, nesnelere amacı doğrultusunda kullanmasında ve toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde jeosembollerin insan yaşamında ne denli önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

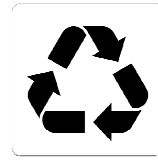
“Bugün dünya üzerinde ayrı ayrı uluslara ait benzer işlevli yerlerde, örneğin tren istasyonları, hava alanları ya da otellerde insanları benzer amaçlar doğrultusunda yönlendiren işaretler tek bir standart biçimi yansıtmayıp, aralarında ufak tefek ayrımlar olsa bile zorunlu uluslararası trafik işaretleri dışında, her zaman ve her yerde aynı anlamda kullanılmaktadır” (Başer, 1994: 47).

Bilincinde olarak ya da olmayarak insan yaşamını etkileyen bu sistemler insan iletişiminin bir gereksinmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Görsel iletişim sistemleri bugün olduğu gibi toplumların tarihsel geçmişlerinde de önemli yer almıştır. Günümüzde hızla gelişen toplumlararası ilişkiler jeoparklar, jeositler gibi jeoturizm alanlarında jeosembolere evrensel boyut kazandırmaktadır.

Günümüzde evrensel boyutlar kazanan jeosemboller, tasarımları sırasında uzmanlar tarafından incelenerek, bunların insan üzerindeki fizyolojik, psikolojik durumları ve uyandırdığı etkiler saptandıktan sonra kullanıma sunulmuşlardır. “İnsanlar üzerinde fizyolojik ve psikolojik bir etkinin oluşabilmesi için öncelikle insanların o jeosembölü görmeleri gerekir (Başer, 1994: 48) . Jeosemboller insanlar tarafından görüldükten sonra “fiziksel olarak gözde başlayan görme olayı, sinirler kanalıyla fizyolojik olarak beyne iletilerek oradaki hücrelerin uyarılması sonucunda, psikolojik etkilerin ortaya çıkması ile, insan davranışları da ortaya çıkmaya başlar. Alman otoyollarında yapılan deneylerde sürücülerin alışlagelmiş işaretlerden çok farklı olan soyut yol işaretlerine gösterdikleri tepkiler saptanmaya çalışılmıştır. Bazı psikologlarla işbirliği yapılarak kısa bir gözlem süresinden sonra bile sürücülerin bilinçaltılarını sert bir biçimde etkileyecek bazı işaretler geliştirilmiştir.” (Başer, 1994: 48).

Başka bir örnek verilecek olursa; son günlerde naylon poşetlerde, meyve suyu paketlerinde ya da tüketimi fazla olan ürünlerin ambalajları üzerinde çok sık gördüğümüz bazı piktogram ve jeosemboller vardır. Bunların oluşumundaki ana fikir çevre kirliliğine engel olmak ve bunu en aza indirebilmektir. Cam, kağıt ve pil gibi atıkların aynı çöp kutusuna atılmamaları için her çöp kutusu üzerine, içine atılması gereken çöpün niteliğine uygun

sembolün yerleştirilmesi, söze gerek olmadan karışıklığı önlemek için yönlendirme yapabilmektedir. “Burada anlatılmak istenen naylon poşetlerin, pet şişelerin ya da aynı tür üründen olan atıkların bu çöp kutularına atılarak çöp kutularında toplanması aynı zamanda çevre kirliliğine de engel olunmasıdır” (Başer, 1994: 49). İnsanlar bu jeosembolleri gördükleri zaman daha önce edinilen deneyimlerin çağrışım yapmasıyla direkt olarak atıkları bu kutuya atacak çevre kirliliğine az da olsa engel olacaktır. “ Bu tür atıkların bir araya toplanmasının bir nedeni de bazılarının eritilerek yeniden kullanıma sunulmasıdır. Bu sayede hem bir dönüşüm olacak hem de malzeme ziyarı engellenecektir. Aksi takdir de bu poşetler kutulara atılmayıp rastgele çevreye atıldıklarında hem çevre kirlenecek hem de malzeme ziyarı nedeni ile büyük ekonomik kayıplar meydana gelecektir” (Başer, 1994: 50). Çevre ve hava kirliliğini önlemek amacıyla çevreciler tarafından tasarlanan ve Şekil 80’de birer örneği görülen işaret ve semboller tüm dünyada evrensel bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadırlar.

a)Çöp atılır sembolü.

b) Geri dönüşüm işareti.

Şekil: 80. (a, b) (http://www.ecomo.or.jp/barrierfree/pictogram/picto_001.html).

Günlük yaşamda herkes tarafından kullanılan ve aynı anlamı çağrıştıran birçok jeosembol kullanılmaktadır. Örneğin; olimpiyat köyleri, jeoparklar, hayvanat bahçeleri, müzeler, ören yerleri gibi alanlarda kullanılan jeosemboller jeolojik mirasın korunması, jeoturizmin geliştirilmesi ve çevre bilincinin yaygınlaşması konusunda katkı sağlamaktadırlar. Jeoparklar ve jeosit alanlarındaki Fosiller, Mineraller, Kristaller, Süs Taşları, Madenler, Mağaralar, Kaplıcalar, Peribacaları, Kanyon, Obruk, Traverten, Höyük, Tümülüs, Dağcılık, Kamp Alanı, Hayvanat Bahçesi, Kale, Müze, Hamam/Kaplıca ve Tarihi Yer gibi alanların tanıtımında jeosemboller insan yaşamına olumlu katkı sağlayabilir.

Yerli ve yabancı turistlerin çevreyi anlaması, tanınması ve doğru yönlendirilebilmesi amacıyla yerleşim alanlarında jeosembollerden yararlanılmaktadır. Bu bağlamda jeolojik ve jeomorfolojik mirasın jeoturizm vasıtasıyla korunması ve yerel kalkınma aracı olarak kullanılması konusunda ortak hareket etme, bilgi ve birikimlerin paylaşımının sürekliliğinin sağlanması bakımından farklı dil ve kültürlerin sembollerle iletişim kurulabileceği ortak sözsüz bir dil oluşturma gerekliliği doğmuştur. Jeosembol olarak adlandırabileceğimiz bu sözsüz ortak dil, gelir kaynağının önemli bir kısmını yabancı turistlerin oluşturduğu jeoparkların, çok dillilik sorununun aşılmasına ve jeolojik-jeomorfolojik miras varlıklarının ziyaretçilere daha iyi aktarılabilmesine olanak sağlayabileceği söylenebilir.

Evrensel ortak dil olarak adlandırabileceğimiz, işaretler, piktogramlar ve jeosemboller gelişen ve gelişmekte olan tüm ülkelerde görsel bildirişim aracı olarak kullanılmaktadır.

Günümüze kadar insanlar ortak dil olarak farklı arayışlar içerisinde olmuşlardır. 1936 yılında Otto Neurath yönetiminde çalışan bir ekip “Uluslararası Resimsel Yazı Eğitim Sistemi”ni ISOTYPE simgelerini tasarlamışlardır. Avustralya’lı Charles Bliss ise SEMANTOGRAPHY olarak bilinen bir görsel bildirişim dili tasarlamıştır. Bir Japon tasarımcısı ve eğitmen olan Yokio Ota tarafından 1960’larda LOCOS simgeleri tasarlanmıştır. Bu konuda evrensel ortak dil oluşturma çalışmaları devam etmektedir. ABD’de yapılan standardizasyon çalışmalarına ek olarak Avustralya’da Peter Simlinger’in direktörlüğünde etkinlik gösteren “IID, (International Institute for Information Design) Uluslararası Bilgilendirme Tasarımı Enstitüsü” (Yazar, 2010: 39) ortak dil oluşturma çalışmalarına katkı sağlamıştır. İşaretlerin nesnel özelliklerinin iletişimde etkili olduğu düşünülerek, 1974’te (AIGA/D.O.T.) (American Institute of Graphic Arts, Department of Transportation) Amerikan Grafik Sanatlar Enstitüsü, Taşımacılık Bölümü, Sembol, İşaret Sistemi çalışmaları yapmıştır. Öte yandan teknoloji standardı, ticaret ve kalite kontrollerinde kullanılması amacıyla “Uluslararası Standartlaştırma Birliği ‘ISO’ piktografik işaretler geliştirmeye karar vermiştir. Ayrıca, “1963 yılında Londra’da kurulan Uluslararası Grafik Tasarım Birliği ‘ICOGRADA’ uluslararası sembollerin geliştirilmesi konusunda önemli bir projeyi onaylamıştır” (Yazar, 2010: 39).

Görüldüğü gibi insanlar üzerinde oldukça fazla etkili olduğu düşünülen işaret ve sembolere her dönem ihtiyaç duyulmuş ve bu konuda uzmanlar yoğun çalışmalarda bulunmuşlardır ve çalışmaya günümüzde de devam etmektedirler. Konumuz açısından söz konusu olan jeosemboller bugün özellikle jeoparklardaki çok dillilik sorununun aşılması amacıyla görsel bildirişim aracı olarak tasarlanmakta ve insanların kullanımına sunulmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan anket verilerinin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular ve bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

6.1 Anket Verilerinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin insan üzerindeki etkileri ve algı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan betimsel araştırmalara ek olarak araştırmacı tarafından hazırlanan bir anket uygulanmıştır. Anket formları 95 yerli 25 yabancı olmak üzere toplam 120 kişi tarafından cevaplandırılmıştır. Günümüzde ulusal ve uluslararası düzeyde kullanılmakta olan jeosembol örnekleri ile öneri niteliğinde sunulan jeosembollerin insanlar üzerinde bıraktığı etki, algı düzeyleri, göstergebilimsel açıdan başarı düzeyleri ve ihtiyaç düzeyleri gibi konularda yöneltilen sorulara verilen yanıtlar tablolar halinde verilmiştir. Anket formunda yer alan 7. soruya ait bulgular tablo halinde verilmeye uygun olmadığından ayrıca açıklanmıştır.

6.1.1 Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanların demografik özelliklerinin frekans aralıkları ve yüzdeleri aşağıdaki gibidir.

TABLO – 1

Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzdeleri

	Cevap Seçenekleri	Frekans	%
Yaşınız	15-25 Yaş	23	19,167
	26-35 Yaş	45	37,5
	36-45 Yaş	32	26,666
	46 ve üstü	20	16,667
	Toplam	120	100
Cinsiyetiniz	Kadın	56	46,667
	Erkek	64	53,333
	Toplam	120	100

Ne İşle Uğraşıyorsunuz?	Memur	37	30,833
	İşçi	1	0,833
	Serbest Meslek	2	1,667
	Öğrenci	12	10
	Ev Hanımı	12	10
	Diğer	56	46,667
	Toplam	120	100
Uyruğunuz	T.C.	95	79,167
	Diğer	25	20,833
	Toplam	120	100
Genel Toplam		480	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların yaşı, cinsiyeti, mesleği ve uyrukları sorulmuştur. Buna göre %37,5’i 26-35 yaş arası, %53,333 oranında erkek, %30,833 oranında memur , %46,667 oranında farklı meslekler ve %79,167 oranında T.C. vatandaşı araştırmaya katılmıştır.

6.1.2 “Daha Önce Gitmediğiniz ve Bilmediğiniz Bir Yere İlk Defa Gittiğinizde Bir Yönlendirme Sistemi Arar mısınız?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Katılımcıların daha önce gidilmeyen ve bilinmeyen bir yere ilk defa gidildiğinde yönlendirme sistemine olan ihtiyaç düzeyleri Tablo 2’de verildiği gibidir.

TABLO – 2

Daha Önce Gidilmeyen ve Bilinmeyen Bir Yere İlk Defa Gidildiğinde Yönlendirme Sistemine Olan İhtiyaç Düzeyi

Cevap Seçenekleri	Frekans	%
Evet	117	97,5
Hayır	3	2,5
Toplam	120	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, daha önce gidilmeyen ve bilinmeyen bir yere ilk defa gidildiğinde yönlendirme sistemine duyulan ihtiyaç düzeyinin %97,5 oranında olduğu görülmektedir. Bu oran dikkate alındığında özellikle birbirinin dilinden anlamayan insanların dil, din, ırk ayrımı olmaksızın ortak bir iletişim diline sahip olabilmeleri bakımından jeosembol ve işaretlerden oluşturulan yönlendirme sistemlerine insanların bir arada yaşadığı mekanlarda ve tarihi-turistik alanlar gibi birçok yerde çok ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

6.1.3 “Hayvanat Bahçesi, Tarihi Yer, Dağcılık, Kuş Gözlemciliği, Teleferik ve Kamp Alanı İçin Tasarlanan Jeosemboller Sizin İçin Ne İfade Ediyor?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Jeosembollerin insanlar üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik olarak öneri niteliğinde tasarlanan jeosembollerin ilgili alanı ifade etme düzeyleri sorulmuş verilen yanıtlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

TABLO – 3

Öneri Niteliğinde Tasarlanan Jeosembollerin İlgili Alanı İfade Etme Düzeyleri

Jeosemboller	Cevap Seçenekleri	Frekans	%	Diğer Diyenlerin Verdiği Ortak Cevaplar
	Hayvanat Bahçesi	103	85,833	a) Fil yetiştirilir b) Dikkat!yabani hayvan çıkabilir
	Diğer	17	14,167	
	Toplam	120	100	
	Tarihi Yer	105	87,5	Antik Kent
	Diğer	15	12,5	
	Toplam	120	100	
	Dağcılık	113	94,167	a) Dalgıç b) Su sporları
	Diğer	7	5,833	
	Toplam	120	100	
	Kuş Gözlemciliği	103	85,833	a) Milli park b) Avlanma bölgesi
	Diğer	17	14,167	
	Toplam	120	100	
	Teleferik	88	73,3	a) Tramvay
	Diğer	32	26,666	
	Toplam	120	100	

	Kamp Alanı	111	92,5	a) Kamp
	Diğer	9	7,5	b) Doğal Park
	Toplam	120	100	

Tablo 3 incelendiğinde tarihi ve turistik alanlar için önerilen jeosembollerin genel olarak ilgili alanı ifade etme düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, hayvanat bahçesi: %85,833, Tarihi Yer; %87,5, Dağcılık; %94,167, Kuş gözlemciliği %85,833, Teleferik %73,3 ve Kamp alanı %92,5 oranında ilgili alanı ifade ettiği görülmektedir. Öte yandan “Diğer” türünde cevap verenlerin yakın tahminlerde buldukları gözlemlenmiştir. Örneğin; ‘Kuş Gözlemciliği’ için tasarlanan jeosembol’ü ‘milli park’ ve ‘avlanma bölgesi’, ‘Tarihi Yer’ için tasarlanan jeosembol’ü ‘antik kent’ ve ‘Hayvanat Bahçesi’ için tasarlanan jeosembolüne de ‘dikkat!yabani hayvan çıkabilir’ diyenler olmuştur.

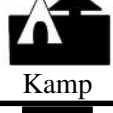

6.1.4 “Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnek Olarak Verilen Jeosembollerin Yönlendirme Açısından Algılanabilirlik Düzeyi” İle İlgili Soruya Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Ulusal ve Uluslararası düzeyde günümüzde kullanılmakta olan ve örnekleri verilen jeosembollerin insanları yönlendirme açısından algılanabilirlik düzeyleri Tablo 4’de verildiği gibidir.

TABLO – 4

Aşağıda Örnekleri Verilen ve Günümüzde Kullanılmakta Olan Jeosembollerin Yönlendirme Açısından Algılanabilirlik Düzeyi

Jeosembol Örnekleri	Cevap Seçenekleri	Frekans	%
 Müze	İyi	50	41,667
	Orta	51	42,5
	Başarısız	19	15,833
	Toplam	120	100
 Antik Kent	İyi	103	85,833
	Orta	14	11,667
	Başarısız	3	2,5
	Toplam	120	100

 Höyük	İyi	46	38,333
	Orta	46	38,333
	Başarısız	28	23,334
	Toplam	120	100
 Tümülüs	İyi	56	46,666
	Orta	44	36,667
	Başarısız	20	16,667
	Toplam	120	100
 Kale	İyi	117	97,5
	Orta	2	1,667
	Başarısız	1	0,833
	Toplam	120	100
 Hamam	İyi	23	19,167
	Orta	50	41,667
	Başarısız	47	39,166
	Toplam	120	100
 Kamp	İyi	109	90,833
	Orta	9	7,5
	Başarısız	2	1,667
	Toplam	120	100
 Kaya Mezarı	İyi	7	5,833
	Orta	36	30
	Başarısız	77	64,167
	Toplam	120	100
 Köprü	İyi	113	94,167
	Orta	7	5,833
	Başarısız	0	0
	Toplam	120	100
 Doğal Mağara	İyi	27	22,5
	Orta	49	40,833
	Başarısız	44	36,667
	Toplam	120	100

Tablo 4’de görüldüğü gibi, örnekleri verilen ve günümüzde kullanılmakta olan jeosembollerin yönlendirme açısından algılanabilirlik düzeyleri araştırma sonucuna göre, Antik Kent; % 85,833, Kale; %97,5, Kamp %90,833 ve Köprü; %94,167 oranında başarılı bulunduğu görülmektedir. Müze, höyük, tümülüs, hamam, kaya mezarı ve doğal mağara jeosembollerinin algılanabilirlik düzeyi ise düşük çıkmıştır. Elde edilen bulgulara göre özellikle kendini anlatan birer piktogram olarak tasarlanan jeosemboller büyük oranda

doğru algılanmakta ve anlamlandırılabilir. Kendini anlatan jeosembollerin tüm insanlar üzerinde çoğunlukla aynı etkiyi yaratabildiği söylenebilir.

6.1.5 “Tarihi ve Turistik Alanlar İçin Jeosembollerle Oluşturulan Bir Yönlendirme Sistemini İhtiyaç Olarak Görüyor musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Katılımcıların tarihi ve turistik alanlar için jeosembollerle oluşturulan bir yönlendirme sistemini ihtiyaç olarak görme düzeyleri Tablo 5’te verildiği gibidir.

TABLO – 5

Tarihi ve Turistik Alanlar İçin Jeosembollerle Oluşturulan Bir Yönlendirme Sistemini İhtiyaç Olarak Görme Düzeyi

Cevap Seçenekleri	Frekans	%
Evet	117	97,5
Hayır	3	2,5
Toplam	120	100

Tablo 5’te görüldüğü gibi, tarihi ve turistik alanlar için jeosembollerle oluşturulan bir yönlendirme sistemini ihtiyaç olarak görme düzeyi için %97,5 evet, %2,5 hayır cevabı verilmiştir. Bu sonuca göre jeosembollerin insanlar üzerinde oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz.

6.1.6 “Yön Gösterici Öge Olarak Yönlendirme Sistemlerinin Nasıl Olmasını İsterdiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Yön gösterici öge olarak yönlendirme sistemlerinin nasıl olabileceğine dair tercihler Tablo 6’da verilmiştir.

TABLO – 6

Yön Gösterici Öğe Olarak Yönlendirme Sistemlerinin Nasıl Olabileceğine Dair Tercihler

Cevap Seçenekleri	Frekans	%
Resimsel	30	25
Yazısal	5	4,167
Resimsel ve Yazısal	85	70,833
Toplam	120	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi, yön gösterici öğe olarak yönlendirme sistemlerinin nasıl olabileceğine dair yapılan tercihlerde, “Resimsel ve Yazısal” seçeneğinin genel toplamda %70,833 oranında tercih edildiği görülmüştür. “Resimsel” diyenlerin oranı genel toplamda %25 ve “Yazısal” diyenlerin oranı genel toplamda %4,167 olmuştur.

6.1.7 “Jeosemboller Yönlendirme Açısından İnsan Hayatını Nasıl Etkiler?” Sorusuna Verilen Yanıtlar

Jeosembollerin yönlendirme açısından insan hayatını nasıl etkileyebileceğini belirtmeleri istenmiş, verilen cevaplar çeşitli olmuştur. Ortaya çıkan bulgular, benzerleri seçilerek aynen aktarılmıştır. Verilen yanıtlar şunlardır:

- Görselliği arttıracak jeosembollerin kullanılması çocuklar için gezilecek yerlerde önemli.
- Bilmediğimiz bir yeri tanıtmada ve bizi yönlendirmede yardımcı olup yön bulmamızı sağlar.
- Turizm alanlarında yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken jeosembollerin olması turizme yapılacak en önemli yatırımdır.
- Yön bulmada açıklama sağlayıcı jeosembollere ihtiyaç vardır.
- Turizm alanlarında yerli ve yabancı turistleri bilgilendirerek çevrelerini algılamalarına yardımcı olacak jeosemboller tasarlanmalı. Bu konuda yapılacak projelere devletin destek vermesi gerekmektedir.

- Çevremizin jeosembollerle düzenlenmesi çevremizi algılamamıza yardımcı olacağı gibi hayatımızı da kolaylaştırır.
- Jeosemboller yaşanılan çevreyi ya da gezilecek olan bölgeleri algılayarak, anlamlandırmada büyük yarar sağlayacaktır.
- Yön bulmayı kolaylaştırmak için jeosembollerin, bulunduğu bölgeyle ilgili olması ve kolay anlaşılır şekilde tasarlanması gerekmektedir.
- Turizm alanlarında yerli ve yabancı turistlere gezilecek yerlerle ilgili harita verilmeli. Bu haritada bölgeyle ilgili jeosemboller anlamları ile birlikte yer almalıdır. Böylelikle zaman kaybı önlenmiş ve gezinin daha anlamlı hale gelmesi sağlanmış olur.
- Ortak bir pano dili insan hayatını kolaylaştırır.
- Okur-yazarlığı düşük insanlar için bu jeosemboller daha faydalı olacaktır.
- Yer yön bulmada jeosemboller insanların algı düzeyini yükselteceği için hata yapma oranını azaltır.
- Daha çabuk algılamayı sağlayan görsel jeosembollerin kullanılması gezilecek yerlerde farklı dilleri konuşan insanların ortak düşünmesini sağlamaktadır.
- Biz geleceğin tasarımcıları olarak yerli ve yabancı turistlere gittikleri yeri daha iyi tanımaları ve yönlerini bulmaları için bilgilendirme panoları, yönlendirme sistemlerinde bulunması gereken, anlamayı kolaylaştıran jeosemboller tasarlamalıyız.
- Algılama ve ilgi çekmeyi kolaylaştırdığından insanların bilmediği yerlerde strese girmeden gideceği yeri bulmasına yardımcı olur.
- Gezilecek bölgelerde başkasına sorma ihtiyacını ortadan kaldırır.
- Jeosemboller ilgili bölgeye göre tasarlanmalı ve uzaktan okunabilirliği sağlanmalıdır.

6.2 Alt Problemlere İlişkin Bulgular ve Yorum

1. Jeosemboller Semantik (Anlambilimsel) açıdan algılanabiliyor mu?
2. Jeosemboller Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) açıdan algılanabiliyor mu?
3. Jeosemboller Pragmatik (Faydacı, Uygulamacı) açıdan algılanabiliyor mu?

Çalışmanın alt problemleri olarak yukarıda belirtilen sorulara yanıt vermek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ankette, anket uygulama gruplarına; “Günümüzde kullanılmakta olan ve örnekleri verilen jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel),

Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) ve Pragmatik (Faydacı, Uygulamacı) açılardan algılanabilirlik başarı düzeylerini belirtiniz” sorusu sorulmuş, verilen yanıtlar tablolar halinde gösterilmiştir.

6.2.1 Jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel) Açından Algılanabilirlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel) açıdan algılanabilirlik başarı düzeylerini belirlemeye yönelik olarak anket uygulama gruplarına yöneltilen sorudan elde edilen bulgular, jeosembollerin anlamsal olarak mesajı iyi iletip iletemediği, değişik ülkelerin insanların bu jeosembölü anlayıp anlayamadığı, değişik yaş ve gruptaki insanların anlayıp anlamadığı ve ilgili jeosembölün anlamının tahmin edilip edilemediği yönünde değerlendirilmiştir.

TABLO – 7

“Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnekleri Verilen Jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel) Açından Algılanabilirlik Başarı Düzeylerini Belirtiniz” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Jeosembol Örnekleri	Cevap Seçenekleri	Semantik Düzeyde	
		Frek.	%
 Müze	İyi	49	40,833
	Orta	48	40
	Başarısız	23	19,166
	Toplam	120	100
 Antik Kent	İyi	103	85,833
	Orta	13	10,833
	Başarısız	4	3,333
	Toplam	120	100
 Höyük	İyi	44	36,666
	Orta	47	39,167
	Başarısız	29	24,167
	Toplam	120	100
 Tümülüs	İyi	52	43,333
	Orta	47	39,167
	Başarısız	21	17,5
	Toplam	120	100
 Kale	İyi	112	93,333
	Orta	5	4,167
	Başarısız	3	2,5
	Toplam	120	100

 Hamam	İyi	23	19,167
	Orta	47	39,167
	Başarısız	50	41,666
	Toplam	120	100
 Kamp	İyi	105	87,5
	Orta	11	9,167
	Başarısız	4	3,333
	Toplam	120	100
 KayaMezarı	İyi	12	10
	Orta	28	23,333
	Başarısız	80	66,667
	Toplam	120	100
 Köprü	İyi	108	90
	Orta	10	8,333
	Başarısız	2	1,667
	Toplam	120	100
 Doğal Mağara	İyi	26	21,666
	Orta	47	39,167
	Başarısız	47	39,167
	Toplam	120	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, jeosembollerin semantik (anlambilimsel) açıdan algılanabilirlik başarı düzeyleri ile ilgili elde edilen bulgular, jeosembollerin anlamsal olarak mesajı iyi iletip iletmediği, değişik ülke insanların bu jeosembölü anlayıp anlayamadığı, ilgili jeosembölün anlamının tahmin edilip edilemediği yönünde değerlendirildiğinde; müze jeosembölü %40,833 oranında iyi, antik kent jeosembölü %85,833 oranında başarılı, höyük jeosembölü %36,666 oranında iyi, tümülüs jeosembölü %43,333 oranında iyi, kale jeosembölü %93,333 oranında başarılı, hamam jeosembölü %41,666 oranında başarısız, kamp jeosembölü %87,5 oranında oldukça iyi, kaya mezarı jeosembölü %66,667 oranında başarısız, köprü jeosembölü ise %90 oranında başarılı olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuçlara göre genel olarak Jeosembollerin Semantik (Anlambilimsel) açıdan algılanabildiği söylenebilir.

6.2.2 Jeosembollerin Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) Açıdan Algılanabilirlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Jeosembollerin Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) açıdan algılanabilirlik başarı düzeylerini belirlemeye yönelik olarak anket uygulama gruplarına yöneltilen sorudan elde

edilen bulgular, jeosembolü oluşturan öğelerin birbiriyle, diğer sembol ve işaretlerle ilişkisi ve uymunun iyi olup olmadığı, jeosembolün içerdiği en önemli öğenin öncelikle algılanıp algılanmadığı ve jeosembolün var olan kurallarla ya da alışkanlıklarla çatışıp çatışmadığı yönünde değerlendirilmiştir.

TABLO – 8

“Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnekleri Verilen Jeosembollerin Sentaktik (Sözdizimsel, Tümcebilimsel) Açından Algılanabilirlik Başarı Düzeylerini Belirtiniz” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Jeosembol Örnekleri	Cevap Seçenekleri	Sentaktik Düzeyde	
		Frek.	%
 Müze	İyi	52	43,333
	Orta	49	40,833
	Başarısız	19	15,833
	Toplam	120	100
 Antik Kent	İyi	97	80,833
	Orta	21	17,5
	Başarısız	2	1,667
	Toplam	120	100
 Höyük	İyi	40	33,333
	Orta	52	43,333
	Başarısız	28	23,333
	Toplam	120	100
 Tümülüs	İyi	54	45
	Orta	44	36,667
	Başarısız	22	18,333
	Toplam	120	100
 Kale	İyi	112	93,333
	Orta	5	4,167
	Başarısız	3	2,5
	Toplam	120	100
 Hamam	İyi	22	18,333
	Orta	46	38,333
	Başarısız	52	43,333
	Toplam	120	100
 Kamp	İyi	96	80
	Orta	19	15,833
	Başarısız	5	4,167
	Toplam	120	100
 KayaMezarı	İyi	15	12,5
	Orta	34	28,333
	Başarısız	71	59,167
	Toplam	120	100

 Köprü	İyi	104	86,667
	Orta	16	13,333
	Başarısız	0	0
	Toplam	120	100
 Doğal Mağara	İyi	25	20,833
	Orta	45	37,5
	Başarısız	50	41,667
	Toplam	120	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi, jeosembollerin sentaktik (sözdizimsel, tümcebilimsel) açıdan algılanabilirlik başarı düzeyleri ile ilgili elde edilen bulgular, jeosembölü oluşturan öğelerin birbiriyle, diğer sembol ve işaretlerle ilişkisi ve uyumunun iyi olup olmadığı, jeosembölün içerdiği en önemli öğenin öncelikle algılanıp algılanmadığı ve jeosembölün var olan kurallarla ya da alışkanlıklarla çatışıp çatışmadığı yönünde değerlendirildiğinde; müze jeosembölü %43,333 oranında iyi, antik kent jeosembölü %80,833 oranında oldukça iyi, höyük jeosembölü %33,333 oranında yeteri kadar iyi, tümülüs jeosembölü %45 oranında iyi, kale jeosembölü %93,333 oranında başarılı, hamam jeosembölü %18,333 oranında yeteri kadar iyi, kamp jeosembölü %80 oranında çok iyi, kaya mezarı jeosembölü % 12,5 oranında yeteri kadar iyi, köprü jeosembölü %86,667 oranında oldukça iyi ve doğal mağara jeosembölü %20,833 oranında yeteri kadar iyi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar genel olarak Jeosembollerin Sentaktik açıdan algılanabildiğini göstermektedir.

6.2.3 Jeosembollerin Pragmatik (Faydacı, Uygulamacı) Açıdan Algılanabilirlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Jeosembollerin Pragmatik (Faydacı, Uygulamacı) açıdan algılanabilirlik başarı düzeylerini belirlemeye yönelik olarak anket uygulama gruplarına yöneltilen sorudan elde edilen bulgular, insanların jeosembölü belirli bir uzaklıktan görüp göremediği, jeosembölün görsel algılamayı olumsuz yönde etkileyen koşullardan etkilenip etkilenmediği, jeosemböl büyütebilir, küçültülebilir ve kolayca çoğaltılıp çoğaltılamadığı yönünde değerlendirilmiştir.

TABLO – 9

“Günümüzde Kullanılmakta Olan ve Örnekleri Verilen Jeosembollerin Pragmatik (Faydacı) Açından Algılanabilirlik Başarı Düzeylerini Belirtiniz” Sorusuna Verilen Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Jeosembol Örnekleri	Cevap Seçenekleri	Pragmatik Düzeyde	
		Frek.	%
 Müze	İyi	57	47,5
	Orta	41	34,167
	Başarısız	22	18,333
	Toplam	120	100
 Antik Kent	İyi	100	83,333
	Orta	17	14,167
	Başarısız	3	2,5
	Toplam	120	100
 Höyük	İyi	52	43,333
	Orta	40	33,333
	Başarısız	28	23,333
	Toplam	120	100
 Tümülüs	İyi	60	50
	Orta	39	32,5
	Başarısız	21	17,5
	Toplam	120	100
 Kale	İyi	111	92,5
	Orta	8	6,667
	Başarısız	1	0,833
	Toplam	120	100
 Hamam	İyi	24	20
	Orta	36	30
	Başarısız	60	50
	Toplam	120	100
 Kamp	İyi	106	88,333
	Orta	12	10
	Başarısız	2	1,667
	Toplam	120	100
 KayaMezarı	İyi	13	10,833
	Orta	25	20,833
	Başarısız	82	68,333
	Toplam	120	100
 Köprü	İyi	109	90,833
	Orta	10	8,333
	Başarısız	1	0,833
	Toplam	120	100
 Doğal Mağara	İyi	25	20,833
	Orta	40	33,333
	Başarısız	55	45,833
	Toplam	120	100

Tablo 9’da görüldüğü gibi, jeosembollerin pragmatik (faydacı, uygulamacı) açıdan algılanabilirlik başarı düzeyleri ile ilgili elde edilen bulgular, insanların jeosembolü belirli bir uzaklıktan görüp göremediği, jeosembolün görsel algılamayı olumsuz yönde etkileyen koşullardan etkilenip etkilenmediği, jeosembol büyütülebilir, küçültülebilir ve kolayca çoğaltılıp çoğaltılamadığı yönünde değerlendirildiğinde; müze jeosembolü %47,5 oranında iyi, antik kent jeosembolü %83,833 oranında çok iyi, höyük jeosembolü %43,333 oranında iyi, tümülüs jeosembolü %50 oranında iyi, kale jeosembolü %92,5 oranında başarılı, hamam jeosembolü %20 oranında yeteri kadar iyi, kamp jeosembolü % 88,333 oranında çok iyi, kaya mezarı jeosembolü %10,833 oranında yeteri kadar iyi, köprü jeosembolü % 90,833 oranında başarılı ve doğal mağara jeosembolü %20,833 oranında yeteri kadar iyi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar genel olarak Jeosembollerin Pragmatik (Faydacı) Açıdan Algılanabilir olduğunu göstermektedir.

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1 Sonuç

Eski çağlarda insanlar iletişim kurabilmek için görsel bildirişim araçlarından yararlanmışlardır. Mağara duvarlarına çizilen resimsel-işlevsel semboller, günümüzde uluslararası ortak bir dil oluşturmak amacıyla yaşamın her alanında gittikçe yaygınlaşmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak görsel bildirişimi sağlayan işaretler, piktogramlar ve jeosemboller insanlığın dil, kültür, din gibi farklılıkları olsa da ortak sorunlarına görsel bir dil ortaklığı oluşturmaları bakımından evrensel boyutlar kazanmıştır.

Günümüzde bilincinde olarak ya da olmayarak insan yaşamını etkileyen görsel bildirişim araçları; işaret, piktogram ve jeosemboller insan iletişiminin bir gereksinmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Görsel bildirişim araçları tarihsel geçmişlerinde olduğu gibi bugün de toplumların iletişim kurmasında önemli yer almaktadır. Günlük yaşamda herkes tarafından kullanılan ve aynı anlamı çağrıştıran birçok jeosembol kullanılmaktadır. Örneğin; olimpiyat köyleri, jeoparklar, hayvanat bahçeleri, müzeler, ören yerleri gibi alanlarda kullanılan jeosemboller jeolojik mirasın korunması, jeoturizmin geliştirilmesi ve çevre bilincinin yaygınlaşması konusunda katkı sağlamaktadırlar.

İnsanların algılama ve davranış biçimlerindeki ortak içgüdüsellik araştırıldığında birçok olay, durum, renk ve biçim karşısında aynı özellikleri gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bundan hareketle, görsel bildirişim araçlarının, gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma umutlarına çözüm olabileceği söylenebilir. Ancak, hızla gelişen teknoloji ve her geçen gün yeni boyutlar kazanan insanlararası ilişkiler, görsel bildirişim simgelerinin her yerde ve koşulda tüm insanlar tarafından doğru algılanması bakımından sistematik hale getirilmesini zorunlu kılmıştır.

Bu bağlamda görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerle ilgili literatür taraması yapılmış, görsel bildirişim, jeosembol, grafik tasarım, temel tasarım, yönlendirme işaretleri, jeopark, jeoturizm, göstergebilim ve algılama gibi konularda gerekli kaynaklara ulaşılmıştır. Elde

edilen tüm veriler değerlendirilmiş, uluslararası trafik üretim tekniklerine uygun olarak her yaştan, her kültürden, her eğitim düzeyinden insanlara uygun olarak örnek jeosemboller tasarlanmıştır. Örnek jeosembollerin tasarımında Otl Aicher'in geliştirdiği piktogram tasarımlarında aranan kriterlere ve jeosembollerin tasarım ilkelerine dikkat edilmiştir.

Görsel bildirişim aracı olarak jeosembollerin insanlar üzerindeki etkilerini ve algı düzeylerini belirlemeye yönelik olarak günümüzde tarihi ve turistik alanlarda kullanılmakta olan ve örnek olarak tasarlanan jeosembollerin gerekliliği ve algılanabilirliği anket yöntemi ile yerli ve yabancı turistlere sorulmuş elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular, tarihi ve turistik alanlar, jeoparklar ve ören yerleri gibi alanlar için yönlendirme sistemlerinin gerekli olduğunu göstermiş ve evrensel ortak bir dil olarak jeosembollerin insanlar üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

7.2 Öneriler

İnsanların gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma umutlarının bir arayışı olarak kabul edilen sembollerin, jeoparklar için tasarlanarak evrensel düzeyde jeoturizm için kullanılabilmesi düşünülmelidir. Bu bağlamda jeolojik ve jeomorfolojik mirasın jeoturizm vasıtasıyla korunması ve yerel kalkınma aracı olarak kullanılması konusunda ortak hareket etme, bilgi ve birikimlerin paylaşımının sürekliliğinin sağlanması bakımından farklı dil ve kültürlerin sembollerle iletişim kurabileceği ortak sözsüz bir dil oluşturma gerekliliği doğmuştur. “Jeosembol” olarak adlandırdığımız bu sözsüz ortak dil, gelir kaynağının önemli bir kısmını yabancı turistlerin oluşturduğu jeoparkların çok dillilik sorununun aşılmasına ve jeolojik-jeomorfolojik miras varlıklarının ziyaretçilere daha iyi aktarılabilmesine olanak sağlayabileceği söylenebilir.

Bu nedenle insanları bilgilendirme ve yönlendirme açısından çok etkili olduğu düşünülen jeosembollerin evrensel düzeyde aynı mesajı verebilecek şekilde tasarlanması anlaşılabilirlik açısından daha yararlı olacaktır. Görsel bildirişim aracı olarak jeosemboller tasarım aşamasında uyumlu bir sistem içerisinde biçimlendirilmeli, içerdikleri mesaj kolay

algılanmalı, sade, yalın olmalı, anlamsal ve grafiksel açıdan gereksiz öğelerin kullanılmamasına özen gösterilmelidir. İlgili alanı gösterecek jeosembol en basit ama anlamlı gösterebilecek biçimler seçilerek anlam kolaylığı sağlanabilir.

Jeoturizmin gelişmesi açısından tarihi ve turistik alanları gezmeye gelecek yerli ve yabancı turistlerin bilgilendirilerek yönlendirilmelerini sağlayabilecek bilimsel bilgi içeren ve jeosembollerle oluşturulan levhalar, yönlendirme panoları ve broşürler hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

AKARSU, Seda, 2007. “Hitit Tasvir Sanatında Boğa”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

AKIN, Erdinç, 2006. **Görsel İletişimde Mağaradan Markaya**. İstanbul: Alternatif Yayınları.

AKTULUM, Kubilay, 2004. “**Göstergebilim**”. SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi. No:7.

ARTANTAŞ, Cem, 2007. “Ülkemizde Kentsel Peyzaj Tasarımında Kullanılan İletişim Araçları Üzerine Bir Araştırma”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

AYDOS, Emel, 1990. “Sevgi, Barış, Şefkat Gibi Soyut Kavramların Görsel İletişim Alanında Simge Haline Getirilmesi”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

AYGENÇ, Erdal, 1986. “Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Görsel İletişim Sistemi”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE.**).

AYGENÇ, Erdal, 1992. “Tarihi ve Turistik Yerler İçin Görsel Bildirişim Sistemi Tasarımı”, (**Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

ATAKAN, Yaşar, 2011. “Mimari ve Kentsel alanda Grafik Tasarım (Yönlendirme Tasarımı)”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi**).

AYTOĞ, E. Üstüner, 2009. “Mimari ve Kentsel Mekanda Grafik Tasarım”, (**Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi**).

BARTHES, Roland, 2005. **Göstergebilimsel Serüven**. Çev.: Mehmet Rifat-Sema Rifat, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BAŞER, M. Beis, 1994. “Görsel İletişimde Piktogram ve Sembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

BAŞKAN, Özcan. 2003. **Bildirişim – İnsan Dili ve Ötesi**. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

BAYKAN, Eda, 2007. “Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresine Yönelik Bir Uygulama)”, (**Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

BECER, Emre, 2005. **İletişim Ve Grafik Tasarım**, Ankara: Dost Kitabevi.

BİLGİ, Aydın, 2007. “İnsan-Mekan-Işık Etkileşimi ve Işığın Mekandaki Psikolojik Etkilerinin Değerlendirilmesi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

BURUNSUZ, Muteber, 2007. “Semiyojik Açından Soyut Resimde İmge”, (**Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

CALORİ, Chris. 2007. **Signage and Wayfinding Design: A Complete Guide to Creating Environmental Graphic Design Systems**, John Wiley, New Jersey.

ÇALIŞ, Ece, 2008. “Amblem ve Logo Tasarımlarında Yalınlaştırmalar”, (**Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü**).

ÇAVUŞOĞLU, Senih,1996. “Kentiçi Çevre Grafiği Üzerine Bir Uygulama Çalışması”, (**Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Eseri Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

DEMİRALP, Nurcan, 2009. **Haritalarla Öğrenme**. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı:4.

DENLİ, Salih, 1997. “Göstergebilim Açısından Grafik Gösterge Anlamlarının İncelenmesi”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

DEREOĞLU, Neyyire, 1995. “Grafikte Piktogramların Gelişmesi Açısından İşaret ve Semboller”, (**Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

DERVİŞCEMALOĞLU, Bahar, 2010. “**Göstergebilimin Tanımı ve Dalları**”.
<http://www.ege-edebiyat.org/wp/?p=663>.

DİNLER, D. Sisalan, 2006. “Kıyı Bölgelerinde Üç Boyutlu Görsel Planlama”, (**Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

DÜNDAR, Erkan, 2009. “Ortaöğretim Kurumlarında Sanat Eğitimi Alan Öğrencileri İçin İnteraktif CD Ortamında Piktogram Eğitimi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

ERDAL, İ. Tahir, 2006. “Gestalt Kuramının Grafik Tasarıma Etkilerinin İncelenmesi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

ERGÜN, Mustafa, 2006. **Vygotsky'nin Yeniden Değerlendirilmesi**. Afyon Karahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı: 2.

ERHAN, İlhan, 1978. **Endüstri Tasarımında Kullanıcı-Araç İlişkileri Açısından Görsel Bildirişim**, İstanbul: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, No: 84.

ERKUT, F. Çağlar, 2005. "Ekoturizm Kaynağı Olarak Akçay Vadisi ve Madran Dağı' nın Değerlendirilmesi" (**Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

ERNİŞ, İ. Yıldırım, 2012. "Fiziksel Elemanların Yüzer Yapılarda Mekan Algısına Olan Etkileri: Çevre ve İnsan Davranışı İlişkisi Bağlamında İrdelenmesi" (**Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

FARAGO, France, 2006. **Sanat**, Çev.: Özcan Doğan. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

FISKE, John, 2003. **İletişim Çalışmalarına Giriş**, Çev.: Süleyman İrvan. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.

GERLEVİK, Derya, 2012. "İnternet Üzerinden Alışverişin Tüketici Davranışı Üzerindeki Etkisi", (**Yüksek Lisans Tezi Atılım Üniversitesi SBÜ**).

GIBSON, David. 2009. **The Wayfinding Handbook: Information Design for Public Places**, New York: Princeton Architectural Press.

GOMBRICH, E.H. 2004. **Sanatın Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

GUIRAUD, Pierre, 1994. **Göstergebilim**, Çev.: Mehmet Yalçın, Ankara: İmge Kitabevi.

GÜLER, Tuğcan, 2008. “Grafik Tasarımda Yeni Bir Alan: Bilgilendirme Tasarımı ve Bir Uygulama”, (**Sanatta Yeterlilik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi GSE**).

GÜMÜŞ, Erdal, 2008. “Yeni Bir Doğa koruma Kavramı. Unesco Jeoparklar Çerçevesinde Çamlıdere (Ankara) Fosil Ormanı Fizibilite Çalışması”, (**Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

GÜMÜŞTEKİN, N. Kıvançlı. 1999. “Grafik Sanatlarda İletişim Elemanı Olarak Renk ve Biçimin Farklı Toplumlarda Algılanma ve Etkileşimleri”, (**Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE**).

GÜNAR, Doğan, 2008. **Görsel Okuryazarlık ve İmgenin Anlamlandırılması**. Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi. Sayı:1.

GÜVEN, H. Nevin, 1996. “Resimde Görsel Algılama”, (**Sanatta Yeterlilik Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

HANCI, Hacer, 2008. “Göstergebilimin Grafik Tasarım Dersi Alan Öğrenciler Üzerindeki Etkisi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

HASGÜL, Esin, 2011. “İç Mekanda Yön Bulma: Büyük Ölçekli Binalarda İnceleme”, (**Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

HAŞILOĞLU, M. Ferruh, 2008. “Basın Reklamlarında Göstergelerin Kullanımı”, (**Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

İNAN, Nurdan, 2008. **Jeolojik Miras ve Doğa Tarihi Müzeleri**. Bilim Teknik Dergisi. Sayı:493.

İŞGÖREN, Sevgi, 2007. “Resimsel Soyutlamada Kurgu Farklılıkları ve Geometrik Oluşumlar”, (**Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü**).

KAYMAKCAN, Müge, 2006. “Öğretim Yüksek Öğrenim Sanat Eğitiminde Temel Tasarım Eleman ve İlkelerinin Öğretim ve Uygulamaları”, (**Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

KARASOY, R. Özgür, 2011. “Tarihi Kent Merkezlerinin Planlama ve Korunmasında CBS'nin Rolü: ‘Alanya Kaleiçi’ Koruma Bilgi Sistemi Önerisi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

KILIÇ, Serpil, 2008. “Resimde Sembolik İmgeler ”, (**Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

KİRİŞCAN, Bekir, 2008. “Grafik Tasarımda Yazı ve İmgenin Görsel Etkileşimi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

KOCAKOYUN, Hasibe, 2009. “Antalya Kaleiçi Yerleşiminin Doğal, Kültürel ve Tarihi Miras Olarak İncelenmesi ve Alanın Turizm Açısından Sürdürülebilir Kullanımı”, (**Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

KOÇAN, Nurhan, 2011. **Jeoturizm Planlaması ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Bir Değerlendirme: Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı**. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. Sayı: 1.

KOÇAN, Nurhan, 2012. **Ekoturizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Kızılcahamam-Çamlıdere (Ankara) Jeopark ve Jeoturizm Projesi**. Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi. Sayı: 6.

KOÇDEMİR, Esra, 2006. “Kent Mekanında Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Değer Yaratımı Sürecinde Bir Araç Olarak Kentsel Tasarım: Lizbon Expo ve Talimhane Örneği”, (**Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

KURT, Aslıhan, 2009. “Sanat ve Psikoloji Etkileşiminde İfade Kavramının Sanat Eğitimine Etkileri”, (**Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE**).

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), 2007. “**Fotoğraf ve Grafik Tasarı İlkeleri**”, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

MISIR, Mehmet, 1995. “Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Orman Amenajman Planı Haritalarının Yapımı”, (**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde ‘Orman Yüksek Mühendisi’ Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

NİKBAY, Sezin, 2009. “Afiş Tasarımında Hedef Kitlenin Algılama Durumlarına İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi”, (**Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

OKCU, Burcu, 2007. “Dış Mekanda Grafik Tasarım Uygulamaları ve Hacettepe Üniversitesi Şenlikleri İçin Bir Öneri” (**Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Ün. SBE**).

OKUR, Çağlar, 2003. “Deneysel Tipografinin Görsel İletişime Etkisi” (**Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

ORAL, L. Özge, 2007. “Coğrafi Bilgi Sistemi Tabanlı Kampüs Bilgi Sistemi: Bir Uygulama”, (**Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

OSKAY, Yeliz, 2004. “Sanat Eğitiminde İmge ve İmgenin Yeri”, (**Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

ÖVALI, P. Kısa, 2007. **Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması**. Megaron YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi. Sayı: 2.

ÖZBEK, Esra, 2007. “Metrolarda Yön Bulma Davranışının Çevresel Stres Bağlamında İrdelenmesi”, **(Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Ün. Fen Bilimleri Enstitüsü)**.

ÖZDEMİR, Hilal, 2007. “Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi, İstanbul-Zeyrek Örneğinde Bir İrdeme”, **(Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü)**.

ÖZMUTLU, Aytaç, 2009. “Grafik Tasarım Atölye Derslerinde Afiş Konusunun Uygulama ve Çözümleme Süreçlerinde Göstergibilimsel Çözümleme Yönteminin Kullanımı”, **(Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)**.

PILICI, Aliona, 2008. “Tarihsel Süreçte Sembolden İkona: Logo”, **(Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)**.

SAĞLAM, Seval, 2011. “Dış Mekanda Görsel Bildirişim Elemanlarının Font Tasarımı”, **(Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)**.

SAMSUN KENT REHBERİ, 2010. Samsun: Sanat Çevresi.

SARI, Kamertap, 2008. “Kentsel Dış Mekan Tasarımına Kullanıcı Merkezli Bir Yaklaşım”, **(Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü)**.

SİZGEK, Tuçe, 1994. “Kentiçi Ulaşım Grafikleri Üzerine Bir Uygulama Çalışması” **(Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Uygulamalı Sanatlar Anasanat Dalı (Grafik Anasanat Dalı) İçin Öngördüğü Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu olarak hazırlanmıştır, Hacettepe Ün. SBE)**

SONGAR, Ayhan, 1983. **Sibernetik**, İstanbul: Yeni Asya Yayınları.

SÜRMEİLİ, Kader, 2010. “Türkiye’ de Eğitim Amaçlı Çocuk Dergilerinde Karşılaşılan Temel Grafik Tasarım Sorunları ve Sorunlara Çözüm Önerileri”, (**Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

ŞEN, S. Dinçer, 2010. “Turizmin Çevresel Etkileri ve Bir Çözüm Olarak Ekoturizm” (**Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

ŞENAT, İlhan, 1999. “Yaratma Sürecinde Bir İfade Aracı Olarak Sembollerin Oluşumu Üzerine Bir İnceleme”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Ün. Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

UÇAR, T. Fikret, 2004. **Görsel İletişim ve Grafik Tasarım**, İstanbul: İnkılap Kitabevi Yay.

UYAN DUR, Banu İnanç, 2011. “Çevresel Grafik Tasarımın Uygulama Alanları”. Gazi Üniversitesi GSF. Sanat ve Tasarım Dergisi. Sayı:7.

TAŞÇIOĞLU, Melike, 2009. “Mekanda Grafik İzlenimler”, (**Sanatta Yeterlilik Tezi Anadolu Üniversitesi GSE**)

TOPAL, A. Özkan, 2009. “Antik Kent ve Çevrelerinin Görselleştirilmesi ve Animasyonu: Antalya Kenti Örneği”, (**Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Ün. Fen Bilimleri Enstitüsü**).

TWEMLOW, Alice, 2008. **Grafik Tasarım Ne İçindir**, Çev.: Dalsu Özgen. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yay.

VELİOĞLU, Ayşe, 1996. “Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma”, (**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde “Doktor” Unvanının Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**).

YAZAR, Tarık, 1996. “Bir Proje Çalışması Çerçevesinde Görsel Bildirişim Simgelerinin İletişimdeki Yeri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**).

YAZAR, Tarık, 2010. “Ondokuz Mayıs Üniversitesi Atakum Kampüsü Bağlamında Görsel Bildirişim Simgelerinin Tasarım ve Uygulama Sorunlarına Genel Bir Bakış ve Model Önerisi”, (**Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Ondokuz Mayıs Ün. SBE**).

YÜCEBAŞ, Çınla, 2006. “Grafik Tasarımda Görsel Bütünlük Oluşturmada Tipografiyle Görseller Arasındaki İlişki ve Sanat Eğitimindeki Yeri”, (**Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**).

YÜCEL, Adem, 2008. “Bilgisayar Destekli Tasarım Eğitiminde Vektörel Çizim Programlarının Amblem ve Logo Tasarımlama Sürecine Katkısı”, (**Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE**).

ZILLIOĞLU, Merih, 2007. **İletişim Nedir?** İstanbul: Cem Yayınevi.

Zouros, Nikos, Wolfgang, Eder. 2005. “**The Madonie Decleration**”. European Geoparks Network Magazine.

WHEATLEY, Abigail, 2010. **Geçmişin İzinde Arkeoloji**. Çev.: İnci Türkoğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.

Wyman, L., 2009 “**Yönlendirme Sistemleri**”, Grafik Tasarım, Sayı 28.

İnternet Adresleri

- http://en.wikipedia.org/wiki/File:Reproduction_cave_of_Altamira_01.jpg, 04 Kasım 2010.
- www.turkcebilgi.com, 04 Kasım 2010.
- http://www.comune.pisa.it/guida/legenda_tav1.html 07 Kasım 2010.
- <http://nihalhoca.blogcu.com/bilginin-tanimi/4084079> s, 08 Kasım 2010.
- <http://aygunhoca.com/sanat-tarihi/221-misir-sanati-mimari-eserleri/2323-misir-hiyeroglif-yazisi.html>, 03 Kasım 2010.
- <http://ancientworldwonders.com/sumerian-ancient-cuneiform-writing.html>, 20 Ekim 2012.
- <http://www.yalcinguran.com/2010/06/yazi-kesfi-ile-sonrasi/>25 Ekim 2012.
- <http://www.secdegulleri.net/html/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=225763>
02 Aralık 2012.
- <http://www.creativereview.co.uk/cr-blog/2010/december/landor-associates-new-wayfinding-systems-for-great-ormond-street-hospital>,10 Aralık 2012.
- <http://www.baskentreklam.com/index.php?sayfa=haber&haberid=3412> Aralık 2012.
- <http://www.advanceyed.com/img/ingiltere/londra-metro-haritasi.gif>, 26 Kasım 2012.
- <http://www.segd.org/event/index.html#/design-awards/2005-design-awards/melbourne-docklands.html>, 22 Kasım 2012.
- <http://www.segd.org/design-awards/2003-design-awards/wayfinding-system-for-new-york-and-new-jersey-airports.html?li=1>, 22 Kasım 2012.
- http://www.mijksenaar.com/upload/pressitems/New_York_Airports.pdf, 22 Kasım 2012.
- <http://kevinandvana.wordpress.com/category/travel-blog/>28 Ekim 2012.
- <http://img268.imageshack.us/i/58677365.jpg/>, 21 Ekim 2012.
- <http://www.sehirler.net/resim-istanbul-resimleri-1-dikili-1774.htm>, 22 Kasım 2010.
- <http://www.sinefest.com/wp-content/uploads/hollywood.jpg.zzzz>, 10 Aralık 2012.
- http://www.arkeolojidunyasi.com/anadolu-uygarliklari/hititler_3.html, 15 Aralık 2012.
- <http://vectorgraphicsblog.com/free-vector-graphics/signs-of-the-zodiac-vector/>, 16 Aralık 2012.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ift_ba%C5%9Fl%C4%B1_kartal, 15 Aralık 2012.
- <http://www.meydansozluk.com/gorsel/cift+basli+kartal/34267/>, 15 Aralık 2012.

<http://www.maxihayat.net/maxiforum/soru-cevap/106588-trafik-isaretleri-resimleri-trafik-isaretleri-ve-anlamlari-nelerdir.html>, 19 Aralık 2012.

http://www.hostelsamsterdam.com/maps-of-amsterdam/bed_and_breakfast-map/amsterdam-bed_and_breakfast-streetmap.htm, 12 Kasım 2010.

http://www.ecomo.or.jp/barrierfree/pictogram/picto_001.html, 14 Şubat 2011.

<http://www.ikaztr.com/urunler.html>, 08 Kasım 2010.

<http://graphicambient.com/2012/05/30/1960/>, 01 Aralık 2012.

<http://t24.com.tr/yazi/jeoturizm/471>, 01 Aralık 2012.

<http://www.bolugundem.com/yazigoster.php?id=10999>, 01 Aralık 2012.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Co%C4%9Frafî_bilgi_sistemi, 02 Aralık 2012.

<http://www.flickr.com/photos/732mpd/6452521457/lightbox/>, 03 Aralık 2012.

<http://blog.malaysia-asia.my/2009/07/mulu-national-park-sarawak-borneo.html>, 15 Eylül 2012.

<http://www.about.ch/various/nationalpark/index.html>, 19 Eylül 2012.

<http://graphicambient.com/2012/08/12/space-for-all-species-mural-usa/>, 01 Aralık 2012.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Pragmatik>, 11 Aralık 2012.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BClt%C3%BCr>, 21 Kasım 2012.

<http://www.mimaristil.com/wp-content/uploads/gestalt1.gif>, 19 Aralık 2012.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Elektromanyetik_tayf, 20 Aralık 2012.

EK: 1

ANKET FORMU ÖRNEĞİ

Değerli Katılımcı,

Bu anket, “Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri ve Algı Düzeyleri” konulu Yüksek Lisans Tez çalışmasında jeosembollerin insan üzerindeki etkilerini ve gereklilik düzeyini belirlemeye yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler yalnız bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

İlgi ve katkınız için teşekkür ederiz. 18.07.2012

Araştırmacı: Özlem KARAMAN

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR

- I. Yaşınız : 15-25 26-35 , 36-45 , 6 ve üstü
- II. Cinsiyetiniz : Kadın Erkek
- III. Uyuşunuz : T.C. Vatandaşı Diğer (Lütfen Belirtiniz)
- IV. Ne işle meşgulsünüz? : Memur , İşçi Serbest Meslek
Öğrenci , Ev Hanımı , Diğer

1. Daha önce gitmediğiniz ve bilmediğiniz bir yere ilk defa gittiğinizde bir yönlendirme sistemi arar mısınız?

a) Evet , b) Hayır

2. Resim 1’ de görülen jeosemboller sizin için ne ifade ediyor?

- a) Hayvanat Bahçesi
- b) Diğer
- (Lütfen Belirtiniz)

- a) Tarihi Yer
- b) Diğer
- (Lütfen Belirtiniz)

- a) Dağcılık
b) Diğer

(Lütfen Belirtiniz)

- a) Kuş Gözlemciliği
b) Diğer

(Lütfen Belirtiniz)

- a) Teleferik
b) Diğer

(Lütfen Belirtiniz)

- a) Kamp Alanı
b) Diğer

(Lütfen Belirtiniz)

Resim 1. Jeosembol örnekleri

3. Resim 2' de bazı örnekleri görülen jeosembollerin yönlendirme açısından algılanabilirlik düzeyleri nelerdir?

a) İyi b) Orta c) Başarısız

- a)
b)
c)

Müze

- a)
b)
c)

Antik Kent

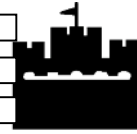
- a)
b)
c)

Höyük

- a)
b)
c)

Tümülüs

- a)
b)
c)

Kale

- a)
b)
c)

Hamam
(Kaplıca)

- a)
b)
c)

Kamp

- a)
b)
c)

Kaya
Mezarı

- a)
b)
c)

Köprü

- a)
b)
c)

Doğal
Mağara

Resim 2. Jeosembol örnekleri

4. Yukarıda Resim 2’de bazı örnekleri görülen jeosembollerin Semantik (anlambilimsel), Sentaktik (sözdizimsel, tümcebilimsel) ve Pragmatik (faydacı, uygulamacı) açılardan algılanabilirlik başarı düzeylerini belirtiniz.

	Semantik Düzeyde			Sentaktik Düzeyde			Pragmatik Düzeyde		
	İyi	Orta	Başarısız	İyi	Orta	Başarısız	İyi	Orta	Başarısız
1-Müze									
2-Antik Kent									
3-Höyük									
4-Tümülüs									
5-Kale									
6-Hamam									
7-Kamp									
8-Kaya Mezarı									
9-Köprü									
10-Doğal Mağara									

5. Tarihi ve Turistik alanlar için jeosembollerle oluşturulan bir yönlendirme sistemini ihtiyaç olarak görüyor musunuz?

a) Evet , b) Hayır

6. Yön gösterici öge olarak Yönlendirme Sistemlerinin nasıl olmasını isterdiniz?

a) Resimsel

b) Yazısal

c) Resimsel ve Yazısal

7. Jeosemboller yönlendirme açısından insan hayatını nasıl etkiler? Belirtiniz.

1-

2-

3-

EK: 2

BİLİRKİŞİ ANKET DANIŞMA FORMU

Değerli Hocam,

“Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri ve Algı Düzeyleri” konulu Yüksek Lisans Tez çalışmasında jeosembollerin insan üzerindeki etkilerini ve gereklilik düzeyini belirlemeye yönelik olarak tarafımdan bir anket formu hazırlanmıştır.

EK 1’ de size verilen ankette yer alan 8 sorunun amaca ulaşma doğrultusundaki uygunluk düzeyini aşağıdaki Tabloda (x) işaretiyle lütfen belirtiniz.

Göstereceğiniz ilgi ve katkı için teşekkür ederim. 18.07.2012

Araştırmacı: Özlem KARAMAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tarık YAZAR

I. Ünvanınız:

II. Bölümünüz:

	UYGUN	BİRAZ UYGUN	UYGUN DEĞİL
Soru 1			
Soru 2			
Soru 3			
Soru 4			
Soru 5			
Soru 6			
Soru 7			
Soru 8			

EK: 1’deki Anket Sorularının Amaca Ulaşma Doğrultusundaki Uygunluk Düzeyi

Diğer düşünceleriniz varsa lütfen belirtiniz.

1.

2.

EK: 3

ÖRNEK OLARAK TASARLANAN JESEMBOLLER

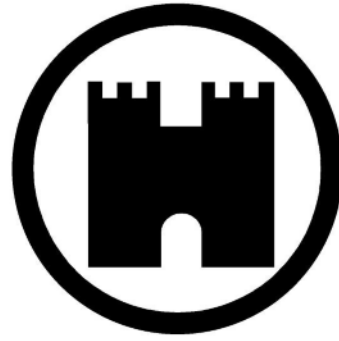
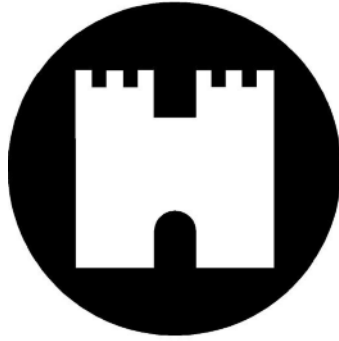
Kamp Alanı
(Camping Area)

Dağcılık
(Hill Climbing)

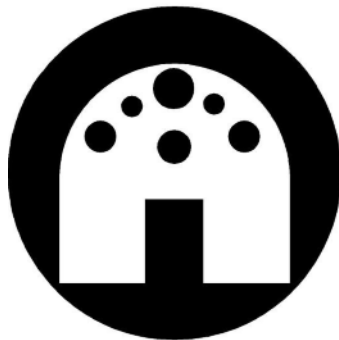
Hayvanat Bahçesi
(Zoo)

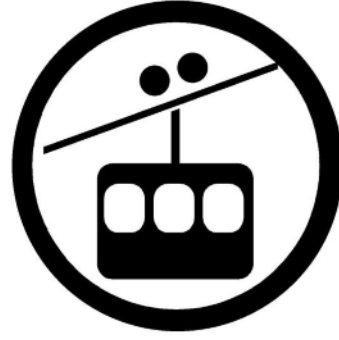
Kale
(Castle)

Müze
(Museum)

Hamam / Kaplıca
(Baths/Thermal Spring)

Teleferik
(Teleferic)

Kuş Güzlemi
(Bird Sight)

Tarihi Yer
(Historical Area)

Tümülüs
(Tumulus)

EK: 4

ÖZGEÇMİŞ

- 1987 Çorum'da doğdu.
- 2002 İlköğretimini Çorum'da tamamladı.
- 2005 Lise öğrenimini Çorum Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde tamamladı.
- 2005 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünü kazandı.
- 2006 OMÜ Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Temel Tasarım Karma Sergisine katıldı.
- 2009 OMÜ Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Karma Fotoğrafçılık Sergisine katıldı.
- 2009 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünden mezun oldu.
- 2010 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisansı kazandı. Tez aşamasında olup öğrenimine devam etmektedir.
- 2011 Omü Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Seminer verdi.
- 2011 Samsun Sempozyumu, 13-16 Ekim 2011, Samsun, TÜRKİYE.
- 2011 Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu, 20-22 Ekim 2011, Konya, TÜRKİYE.
Çeşitli sempozyum, Konferans ve Panellere dinleyici olarak katıldı.
Halen Grafik Tasarım Eğitimsi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

ADRES: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Kurupelit / Samsun / TÜRKİYE

E-Mail: kardelen3419@hotmail.com